JOYCE'UN ÖĞRENCİSİ

DRAGO JANČAR

TÜRKÇESİ:
SİNA BAYDUR

dedalus

Stephen Dedalus'un bildiğini biz bilmiyor muyuz!

© Dedalus Kitap - 2012

Yazar: Drago Jančar
Özgün Adı: The Joyce's Pupil
Kitabın Adı: Joyce'un Öğrencisi

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 23858
Isbn: 978-605-4708-01-7

Dedalus Kitap: on üç
Öykü: beş

Basım Tarihi: ekim iki bin on iki

Yayın Yönetmeni: Sedat Demir
Yayına Hazırlayan: Doğukan İşler
Türkçesi: Sina Baydur
Düzelti: İrem Ertuğrul

Sayfa Düzeni: İrfan Güngörür
Kapak Tasarımı: Sercan Arslan

Baskı-Cilt:
Şenyıldız Yay.. Matbaacılık Ltd. Şti.
Topkapı / İstanbul
(Sertifika No: 11964)

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sk. Defne Han No: 27/28
Sultanahmet-İstanbul • www.dedaluskitap.com
Tel: +90 212 513 03 43 • Faks: +90 212 513 03 44

Drago Jančar

JOYCE'UN ÖĞRENCİSİ

Türkçesi
Sina Baydur

dedalus

Drago Jančar

1948 yılında Maribor'da doğan Drago Jančar, Slovenya'nın ülkesinde ve yurt dışında en tanınmış yazarıdır. Hukuk eğitimini takiben gazeteci, editör, free-lance yazar olarak çalışmıştır. Komünist Yugoslavya döneminde "düşman propagandası" yapmaktan hüküm giymiştir. 1985 yılında Fullbright bursuyla A.B.D.'de, 1988 yılında da Almanya'da yaşamıştır. Sloven PEN Klüp Başkanı sıfatıyla 1987 -1991 yılları arasında Yugoslavya'nın ve Slovenya'nın demokratikleşmesine yönelik çaba harcamıştır. Slovenya'nın önde gelen yazarı "karmaşık bir geçmişin deprem bilimcisi" olarak nitelendirilmiştir. Romanlarının ve öykülerinin çevirileri A.B.D.'de ve Avrupa'nın bir çok ülkesinde yayımlandığı gibi oyunları da çeşitli ülkelerde sahnelenmiştir. 1993 yılında Slovenya'nın en saygın edebiyat ödülü olan Preseren Ödülüne lâyık bulunmuştur. 1994'de Arnsberg, Almanya'da Avrupa Öykü Ödülü'nü almıştır. 2003'de Herder Edebiyat Ödülü'nü, 2007 'de denemeleriyle Frankfurt Kitap Fuarı'nda Jean Améry Ödülünü, 2011'de ise Strasbourg'da Prix Européen de la Littérature'ü almıştır.

Belli başlı eserleri şunlardır:

Romanları: The Gallery Slave - 1978, Northern Lights (Kuzey Işıkları) – 1984, Mocking Desire – 1994, Katarina, the Peacock and the Jesuit – 2000, The Builder – 2007, The Nameless Tree – 2009, I Saw Her That Night – 2010.

Öykü kitapları: The Pale Sinner – 1978, Death at Mary of the Snows – 1985, The Look of an Angel – 1992, Joyce's Pupil (Joyce'un Öğrencisi) – 2008.

Denemeleri: Terra Incognita – 1989, The Broken Pot – 1993, Memories on Yugoslavia – 1991, Disputation Adam Michnik-Drago Jančar – 1993, Fleshpots of Egypt – 1995, A Short Report from a Long Besieged City – 1996, Brioni – 2002.

Oyunları: Professor Arnoz and His Followers – 1982, The Great Brilliant Waltz – 1985, Stakeout on Godot – 1987, Daedalus – 1988, Hallstatt – 1994, Light Cavalry – 2007, Silently Strikes the Clock – 2008.

Sina Baydur

2003-2008 yılları arasında Bosna-Hersek ve Slovenya'da Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapan Sina Baydur, bu vesileyle Balkan ülkeleri edebiyatıyla yakından ilgilenme fırsatını bulmuştur. Gerek ülkemiz yazarlarının Güney Doğu Avrupa ülkelerinde gerek Balkan edebiyatının ülkemizde daha iyi tanıtılabilmesinin önemini kavrayarak bu alanda katkıda bulunmak amacıyla çeviri yapmaya başlamıştır.

Boşnak yazar Semezdin Mehmedinoviç'in "Saraybosna Blues" başlıklı anlatı kitabıyla Sloven yazar Andrej Blatnik'in "Deri Değişimi" başlıklı öykü kitabının Türkçe çevirisine katkıda bulunmuştur. Sloven Yazar Drago Jančar'ın "Joyce Pupil" başlıklı öykü kitabının çevirisi Türkiye-Slovenya diplomatik ilişkilerinin kurulmasının 20. yılı vesilesiyle yayınlanmıştır.

İçindekiler

Joyce'un Öğrencisi • 9
Çayırlıkta Bir Olay • 25
Gözler Hakkında Bir Hikâye • 34
Aethiopica, Tekrarlanıyor • 46
Bir Kastilya Hayali • 59
Karların Meryemi Kilisesi'nde Ölüm • 70
Augsburg • 85
Oberheim'da Bir Pazar Günü • 97
Ultima Creatura • 103
Liburnia'dan Atlayış • 118
Bozkır • 127
Meleğin Gördüğü • 134

Joyce'un Öğrencisi

Joyce'un öğrencilerinden biri yirmi yaşlarında,
Boris Furlan isminde genç bir adamdı.

Richard Ellman: James Joyce
(Oxford University Press,1982) s.341

1. Bu hikâye, emekli bir profesör ve hukuk fakültesi eski dekanı olan, kalbi iyice zayıflamış yaşlı bir adamın, çılgınca haykırarak sövgüler yağdıran bir güruh tarafından evinden sürüklenerek çıkarılması ve bir el arabasına yüklenmesiyle son bulacaktır.

Yaşlı adam, eski şehrin dönemeçli sokaklarından nehrin hızlı ve dondurucu akıntısına fırlatılmak üzere sürüklenmektedir. Hikâyenin son satırlarında Sloven dağ şivesiyle bağırılacak; içerisinde zavallı bir bedenin taşındığı el arabasının tangır tungur geçtiği sokaklardan alaycı çığlıklar yankılanacaktır.

Bir beddua yağmuru, bir lanet duşu, bir taşkın kahkaha sağanağı, bir hakaret fırtınası profesörün başından aşağı inecek ve beyni adeta bir kara delik tarafından yutulmuş gibi birdenbire ve tamamen boşalacaktır.

2. İlk İngilizce cümleler yıllar önce Trieste'deki bir apartman katında söylenmişti.

Geceydi. Masanın üzerinde harika bir gaz lambası hoş bir aydınlık veriyordu. Otuz yaşındaki İngilizce öğretmeni ve onun yirmi yaşındaki öğrencisi beraberce masadaki kitapların ve kâğıtların üzerine eğilmişlerdi. Dışarıda kuzey rüzgârı kuvvetle esmekte, sokak aralarından denize doğru kendine yol aramaktaydı. Kepenkler çarpmakta ve köpüklü dalgalar sahili yalamaktaydı. Dışarıda hortumlar oluşturan rüzgârın mevcudiyeti odadaki huzur ve güveni arttırıyordu.

Öğrenci İngilizce cümleleri yüksek sesle okuyor ve öğretmen sabırla telaffuz hatalarını düzeltiyordu. Ders sona erdiğinde öğretmen pencereye doğru yürüdü, dışarıdaki bahar havasını ve küçük bir kâğıt parçasının rüzgârla uçup gitmesini seyretti. İrlandalı aksanıyla bazen İngiliz dilinden, bazen de Thomas Aquinas'tan bahsederdi. Her dersten sonra, öğrenci ve öğretmen felsefe hakkında sohbet ederlerdi. Öğrenci, zamanın birçok genci gibi Schopenhauer ve Nietzsche'ye hayrandı. Öğretmen bu ilgiyi engellemek çabasındaydı. Onun için yegâne filozof Aquinas'tu. Öğretmene göre Aquinas kılıç gibi keskindi. Her gün onun Latince yazılarından bir sayfa okurdu.

Öğretmen tekrar iskemlesine oturarak, öğrenciden gaz lambasını İngilizce tarif etmesini istedi. Öğrenci teknik

kelimeler arasında ümitsizce çırpınıyordu. Öğretmen onu susturup gaz lambasını en küçük detayına kadar ince ince tasvir etti. Tam yarım saat süren onun bu anlatım tarzını öğrenci, yıllar sonra "tasvir ihtirası" diye adlandıracaktı.

Öğrenci, "Profesör Zois, hiçbir zaman İngilizce öğrenemeyeceğim," diye yakındı. Profesör Zois, biraz gaz lambasını anlatım tarzından duyduğu memnuniyetten, biraz da öğrencisinin, adını ağzında yuvarlayarak telaffuz etmesinden dolayı keyifle kıkırdadı. Öğrencisi, İtalyanlar gibi "Joyce" ismini doğru telaffuz edemiyordu.

3. Gaz lambasının aydınlığında yapılan bu sohbetten sonra Joyce'un öğrencisi olan Triesteli genç Sloven hukuk talebesi, birdenbire beyninde bir boşluk hissetti. Bir saniye önce hocasıyla Schopenhauer ve Aquinas'tan rahatça söz etmekte, ahlak ve cesaret sorunlarından bahsetmekteydi, fakat gaz lambası bilmecesi, lambanın yağ haznesi, cam fanusu, fitili ve diğer bütün parçalarıyla karşılaşınca beyninde muazzam bir kara delik oluştuğunu, deliğin bütün bildiklerini yuttuğunu ve Trieste sokaklarından denize doğru esen rüzgârın ulumasından başka hiçbir şeyin duyulmadığı bir boşluk bıraktığını hissetti. Rüzgâr giderek güçlenmekte, Profesör Zois'in "tasvir ihtirası" derinliklerden gelen, biraz monoton ama şehvetle işlenmiş coşkulu bir söyleme dönüşmekteydi. Giderek coşan fırtınaya muazzam bir kalabalığın bağırışları, çığlıkları ve haykırmaları ekleniyordu.

4. Joyce ve Triesteli öğrencisi son defa 1914 yazının sıcak bir Temmuz gününde bir araya geldiler. Şehirde gergin bir atmosferin varlığı hissediliyordu. Sokaklarda, meydanlarda kalabalık gruplar düşmanca sloganlar atarken,

kışlanın yanında erkekler sefere hazırlanıyordu. Huzursuz ve endişe içindeki öğretmen genç arkadaşının dairesinin kapısını çaldı. Sonra beraberce, öğrencinin odasının penceresinden dışarıda, İtalyan Konsolosluğunun bulunduğu binayı kuşatan kızgın kalabalığı seyrettiler. Atılan sloganlardan cesaret alan bazı göstericiler İtalyan bayrağını parçalayarak gönderden indirmeye çalışıyordu. Binanın ön cephesine taşlar yağıyor, bazı camlar kırılıyordu. Kalabalık bağırıp çağırmaya devam ediyordu. Joyce'un rahatsızlık duyduğu açıkça belliydi. Endişeyle genç arkadaşına neler olabileceğini sordu. O da gülerek, "Profesör Zois, savaş çıkacak," dedi. Bu söz öğretmenini korkuttu ve öğretmen oradan ayrılacağını söyledi. Kalabalığın bağırışları yükseldikçe Joyce gözlerini kapadı, geriye döndü ve öğrencisi konuşmaya devam ederken bir kelime dahi etmeden odadan ve binadan fırlayıp gitti. Öğrencisi güldü. Dışarıda tarih yazılıyordu. Bazı insanların bir gaz lambasını tasvir etmekten tarif edilemeyecek kadar zevk alabilmesini anlayışla karşılıyordu ama onun ilgisini o an başka konular çekiyordu.

Kalabalığın çığlıkları önemli zamanların geleceğini haber vermekteydi. Dışarıdaki girdap onu da içine çekti.

5. Sonraki senelerde öğrenci kararlı ve kendinden emin biri olmuştu. Başladığı her konuda başarılıydı. Hocasının tasvir etme ihtirasını anlamakta zorluk çeken aklı, analitik düşünceye yatkındı. Masasının üzerinde Kant, Croce ve Masaryk'in yazıları yığılıydı. Hukuk diplomasını Bologne Üniversitesi'nden aldı. Trieste meydanlarında esen, Adriyatik fırtınasına benzeyen Avrupa'daki ajitasyon akımları onu daha çok cezbediyordu. Öğretmeninin, kalabalığın

kargaşa çıkarmasından korkarak odasını ve kısa bir süre sonra da Trieste'yi ve öğrencisinin hayatını terk etmesinden dört yıl sonra yeni bir tarihi dönüşüme tanık oldu. Gri bir Kasım öğleden sonrası, İtalyan askerleri Trieste limanına çıktılar. Kısa bir süre sonra da caddelerde yeniden gösteriler başladı. İtalyan mahallelerinden ve küçük kasabalardan gelen siyah üniformalı genç erkekler, gençlik ve bahar şarkıları söyleyerek caddelerde resmigeçit yapmaya başladılar. Siyasi görüş karşıtlarını dövdüler, şehir merkezinde büyük bir bina olan Slovenya Milli Meclis binasını yaktılar. Yangını söndürmeye gelen itfaiyecilerin su hortumlarını düşmanca sloganlar atarak kestiler. Genç avukat, bu tarihi kör kargaşa ortamında yeni bir hayat kurmaya çalışıyordu.

Bir hukuk bürosu açtı. Felsefe ve bilim okumaya devam etti. Ancak yenilgiye uğrayan Avrupa'nın özelliği olan saldırganlıktan, balkonların altında toplanan ihtiraslı kalabalıklardan veya gizli polisin takiplerinden uzak kalamadı. Trieste'nin anti-faşist mücadeleye katılan eğitimli Slovenleri arasına girdi. 1930 yılında tutuklanmasının çok yakın olduğuna dair bir duyum aldı. Yugoslavya'ya kaçtı ve bir gün içerisinde kendisini yeni bir şehirde yeni insanlar arasında buldu. O sonbahar Ljubljana'nın sokak aralarında gezinen yoğun siste, iç dünyasında eski günleri aradı: Trieste'nin parlak güneşi solarken, kulaklarında Adriyatik Denizi'nin uluyan fırtınasının sesi kalmıştı. Uzaktaki Sicilya hapishanelerine gönderilen veya yerel köylerde silahlı gardiyanlar gözetiminde tutulan Sloven dostlarına faşist mahkemelerce verilen mahkûmiyet kararlarını gazetelerde kalbi çarparak okudu.

Bu gergin dönemde, bu gergin ortamda analitik düşünmenin algılayamadığı bir şey vardı. Siyasi davaların kararlarını okurken beyninde, hocası Joyce'a gaz lambasının tasvirini yaparken hissettiği boşluğun aynen tekrarlandığını dostlarına anlattı.

6. 1941 Ocak ayının ortalarında, üniversite kütüphanesinin okuma odasının sessizliğinde, Trieste'deki son mahkemeler hakkında haber yazan İngilizce gazetelerin sayfalarını çevirirken, bu defa modern bir elektrikli lamba ortalığı aydınlatıyordu. Bakışları birden sabitleşti ve James Joyce'un Zürih'te öldüğü haberiyle donup kaldı. Haberde eski İngilizce öğretmeninin, onun hukukçu kafasına göre eksantrik Profesör Zois'in çok tanınan, ilginç bir yazar olduğunu keşfetmek onu şaşırttı. Hocasının kitaplarını okumaya karar verdi ve o Slovenya'da tanınmadığından kitaplarını nerede bulabileceğini düşündü. Kısa bir süre sonra yazarın çok iyi bilindiği İngiltere'de kitaplarını bizzat edinebileceğini henüz bilmiyordu.

Ancak şimdi kitap okuma zamanı değildi. Olaylar birbirini takip etti ve tarih giderek yoğunlaştı. Trieste'den gelmiş olan göçmenler arasında büyük bir çalkantı vardı. İtalyan askerleri Slovenya'ya girerlerse onları neyin bekleyeceğini biliyorlardı.

1918 Kasım ayında olduğu gibi, 1941 ilkbaharında da askerlerin ülkeye girişini izledi. Bu defa ordu çıkarma yapmadı. Tek kurşun dahi atılmadan askerî araçlar, askerler, atların çektiği top arabaları Ljubljana'nın tozlu sokaklarından süzülerek geçtiler. Ülkenin öz ordusu ise kendiliğinden dağıldı.

İtalyan Gizli Servisi mensupları oturduğu apartman dairesinin kapısını çaldığında, o İsviçre'deydi. Dar ve sakin Zürih sokaklarında, mezarlığa doğru çıkan bir tramvayda yolculuk ediyordu. Ljubljana'daki evi altüst edilirken o eski İngilizce öğretmeninin mezarı başındaydı. "Profesör Zois," dedi; kahkahasını duyabiliyor ve pencereye gidip denizi seyretmesini hatırlıyordu. Burada deniz yoktu fakat uzakta, aşağılarda Zürih Gölü görünüyordu. O sanki pencerenin dışındaki fırtınanın uğultusunu, limandaki kalabalığın gürlemesini ona taşıyan rüzgârı duyabiliyordu. Ancak aşağılarda limana çıkartma yapan askerler yoktu, sadece gemilerden tahta iskelelere inen turistler vardı.

Günler sonra, onu Zürih'ten Paris'e götürecek bir trene bindiğinde, Ljubljana'da bir İtalyan mahkemesi toplanıyordu. Onu Fransa sınırına götürecek zaman diliminden daha kısa bir süre içerisinde, gıyabında ölüm cezasına mahkûm edildi.

7. Aynı sene Mayıs ayında, Londra'da, gurbetteki Yugoslav Hükümeti temsilcisi onu kalacağı otele götürdü. Ilık ve sakin geceyi delen siren çığlıkları duyulduğunda, şoförü bavulunu dahi indirmeden arabasına atladı ve hızla uzaklaştı. İnsanlar sokaklarda koşuşturuyorlardı. Koluna bir bant geçirilmiş olan bir adam onu bir sığınağa doğru itti. Dışarıdaki patlamalar sığınakta yankılanmakta, bodrum penceresinden parlayan gökyüzü görülmekteydi. Yangın çıkaran bombalar bir Mayıs gecesinde gökyüzünden şehre yağıyordu. Yanında duran ve sakince sigarasını içen adamın kalacağı otelin resepsiyon memuru olduğunu öğrendi. Resepsiyonist, bu gece de elektrik kesintisi olduğunu ve gaz lambası kullanmaları gerekeceğini

söyledi. Londra'daki o bodrumda, bir hava saldırısının tam ortasında Joyce'un öğrencisi birden engelleyemediği kahkaha kriziyle sarsılmaya başladı. Resepsiyon memuruna gaz lambasının nasıl kullanıldığını sordu. Adam soruya hiç şaşırmadı; işi icabı birçok acayip şeye şahit oluyordu. Tekrar bir sigara yaktı ve anlatmaya başladı. Böylece Londra'daki ilk gecesini, hava saldırısı sona erene kadar, bir resepsiyonistin gaz lambalarını kullanma tarifiyle geçirdi. Londra'daki anlatım, Trieste'deki "tasvir ihtirası"ndan biraz daha farklıydı.

Küçük otel odasında ancak sabaha doğru, giysileriyle uykuya daldı. Rüyasında Trieste'de denize girdiğini gördü.

8. Sesi Slovenya'da meşhur oldu. Londra radyosunun sesiydi. Açık ve kararlı cümlelerle mücadeleye çağırıyordu. Almanların Afrika ve Rusya'daki başarısızlıklarından söz ediyordu. Sicilya'ya çıkıldığını o bildirdi. Monte Cassino savaşını o anlattı. Başarının getirdiği keyifle İtalya'nın teslim olduğunu o ilan etti. Radyo hoparlörlerinden yayılan sesi, sokağa çıkma yasağı başladıktan sonra şehirdeki apartmanların tuzla buz olmuş pencerelerinin gerilerinden dinlenir, Alman gece bekçilerinin sokaklarda yankılanan topuk seslerine karışırdı. Kurtarılmış bölgelerdeki partizanlar onu dinlerler, karşıtları da onu duyabilirlerdi. Konuşmasının metni "Londra'dan Dürüst Ses" başlığıyla broşür olarak basılmış ve 1944'de Slovenya'da müttefik uçaklarından atılmıştı. Bu konuşmasında Sloven milis kuvvetine partizanlara katılma çağrısı yapıyordu. Sloven basınında, işgalcilerin izniyle ismi "Londra'daki Çığırtkan" olarak geçiyordu. Sonuna kadar tarihin girdabına girmişti. Bir gece, bir masa lambasının ışığında Londra'daki

stüdyoda kâğıtları karıştırırken, bir meslektaşına ülkesine geri döneceğini söyledi. Partizanlara katılacaktı. Meslektaşı ülkede her şeye komünistlerin hâkim olduğunu söyleyerek onu uyardı, ama o, "Londra'daki Dürüst Ses" uyarıyı kesinlikle reddetti. Aynı gece meslektaşı savaş günlüğüne, "Onurlu ve candan bir kişi olduğunu düşünüyorum ama ümitsizce saf," diye yazıyordu.

1945 Şubatında partizanların kurtardığı bölgeye girmiş ve birkaç ay sonra Ljubljana'ya dönmüştü.

İktidarın yeni sahipleri onu hukuk fakültesi dekanı yaptılar. İki yıl sonra tutuklandı.

9. Sorgu hâkimi, "Ufak bir tahminle bile seni bu belaya James adındaki o kişinin -sen onu nasıl adlandırıyorsan adlandır- soktuğunu söyleyebilirim," dedi. Joyce'un öğrencisi bir masada oturmuştu, parlak ışık irileşmiş gözlerine giriyordu. Masanın üstündeki elektrik lambasının güçlü ışığı tüm yüzünü aydınlatıyordu. Bir sigaranın kırmızı ateşi etrafında dolanıyor ve beyaz duman onu püskürten dudakların ritmiyle uyumlu hareket ediyordu. Sorgu hâkimi, "Demek sana İngilizce öğretti, İngilizce bilmeseydin İngiliz casusu olmazdın," diyerek güldü. Joyce'un öğrencisi, "Ben casus değilim," dedi. Duman bulutundan gelen ses, "Sen casussun," dedi. Günlerce ve gecelerce böyle suçladı. Ve o karanlık odada, sigara dumanının beyaz dalgaları arasında, kör edici ışık huzmesinin içinde, "İngiliz Konsolosluğu'na sık sık giderdin," dedi ses. Işık beyaz ve kuvvetliydi, gözlerini acıtıyordu.

Joyce'un öğrencisi gaz lambasını hatırladı, onun sıcak sarımsı ışığını. Sorgu hâkimi, "Tamam bitirdik," dedi.

"Şimdi hücrene geri dön, yarın tıraş olacak ve mahkemeye çıkacaksın." Joyce'un öğrencisi, "Ben casus değilim," diye cevap verdi. Işığın arkasından gelen ses, "Casussun, vatan hainisin ve ölüme mahkûm olacaksın," diye ısrar etti. Joyce'un öğrencisi sarardı. Bu sesi, Adriyatik fırtınasının dövdüğü denizdeki dalgaların gürlemesine benzetti. Yavaşça, "Bir kere idama mahkûm olmuştum," dedi. Sorgu hâkimi, "O gıyabındaydı," diyerek güldü, "bu defa hazır bulunacaksın."

10. 1947 yılında, sıcak bir Temmuz gecesiydi. Onu koridorlar ve arkasından kapatılan kapılardan geçirdiler. Bir dolap büyüklüğündeki hücresine geri götürdüler. Gece boyunca tepesinde yanan ampulün kırmızı ışığı, kaba battaniyesini delerek gözlerinin içinde dans etti ve uyumasını engelledi. Işığın o parlaklığının gerisinde, iç dünyasında, beyninin derinliklerinde, zaman ve mekâna hâkim olacağı kadar derinde, Trieste'nin çalkantılı görüntülerini, Ljubljana'nın sisli sokaklarını ve daha da sisli Londra caddelerini gördü. Parlak bir Temmuz sabahı başlarken yarı uyanık, sokaktan gelen ayak seslerini ve yüksek sesli konuşmaları duydu. Ljubljana hapishanesinin duvarlarının hemen bitişiğindeki sokaklardan geçen insanlar işlerine gitmekteydiler. Anahtarların şıngırdamasını duyar duymaz kalktı. Kapıda berber duruyordu. Dışarıda insan ve ayak sesleri çoğaldı; uğultular giderek yükseldi. Mahkeme binasının etrafında "dürüst" insanlar savcılara destek vermek için birikiyordu. Halk adına, düşmanlara, vatan hainlerine, casuslara ve döneklere karşı kamu davaları başlıyordu.

Bekleme odasından dışarıya doğru, duyulmayan ve hissedilmeyen bir rüzgârın, görünmeyen bir gücün sağa sola salladığı başların oluşturduğu denize baktı. Bir an kendisini ve hocasını gördü. Salona götürülmeden önce gördüğü son hayaldi: 20 yaşındaydı, hocasıyla birlikte Trieste'deki dairenin penceresinden dışarıda İtalyan Konsolosluğu'na doğru bağırarak taş atanları seyrediyorlardı. Hocasında tasvir ihtirası kalmamış, korkuyor ve bir an önce kaçıp kurtulmak istiyordu. Ama gidecek yer yoktu. Sadece mahkeme salonuna çıkışı olan koridorlar ve kapıların açıldığı yol vardı.

11. Sanıkların hepsi gölge gibiydiler. Perişan hâlde, uykusuz ve endişeliydiler. Salon onları meşum mırıltılarla karşılayan insanlarla hıncahınç doluydu. Ön sıralara oturdular. Arkalarında ve duvar boyunca üniformalı gardiyanlar sıralanmıştı. Daktilograflar elleri dizlerinin üzerinde hazır bekliyordu. Ucu sivriltilmiş kurşun kalemler sanki ateşe hazır, dolu tüfekler gibi masaların üzerine dizilmişti.

Mahkeme, öğle tatili hariç, sabahtan akşama kadar, iki hafta sürdü. Savcıların keskin söylevleri ve sanıkların kekelemeleri hoparlörlerle mahkeme binasının önündeki meydana, diğer meydanlara ve giderek Ljubljana'nın sokaklarına yayıldı. Ülkenin her tarafında insanlar radyolarının başına toplandılar ve savcının gürleyen ithamlarını dinlediler. Savcı, "Bazı Sloven entelektüeller her zaman yabancılara çalışmıştır. Yabancı olan şeylerin ve özellikle yabancı paranın cazibesine kapılmışlar ve kendilerini satmışlardır," diyerek ithamlarını sürdürdü. Mahkeme gazetelerde tam sayfa makalelerle anlatıldı: "Bu küçük muhaliflik kadar

insanlarımıza mutsuzluk, kan, şehitlik ve ızdırap getiren başkaca hiçbir şey yoktur. Yabancılardan aldıkları paralar vatana ihanetin delilidir. Onları sadece işçi sınıfı değil, insanlık yargılıyor," diye yazdı, Slovenian Courier gazetesi. Mahkemenin altıncı veya yedinci gününde, savcı, Joyce'un öğrencisini sorguya aldı. Sanığa İngiltere'den gelen "Animal Farm" kitabından bahsetti. Savcıya göre o Trieste'de öğrendiği İngilizceyi kötü amaçları için kullanmış, bu menfur kitaptan bölümler çevirmiş ve kitabı işbirlikçilerine ödünç vermişti. Ondan kitabın içeriğini anlatmasını istediğinde mahkeme salonuna bir sessizlik çöktü. Sessizlik mikrofonlardan mahkeme binasının önündeki kalabalığa ulaştı. Sessizliği radyo hoparlörlerine sirayet etti. Bunu ertesi gün gazeteler suçunu kabul eden adamın zavallı ve azap çeken sessizliği olarak tarif ettiler. Sonunda sanık konuşmuş: "Tarif... Tarif edemiyorum," diye mırıldanmış, "Her şey beynimde..." demişti.

Savcı, "Beyninde mi?" diye bağırdı. Uzun bir duraksamadan sonra sanık, "Beynimde bir çeşit boşluk var," dedi. Savcı da memnun ve muzafferane bir tavırla, "İkrar ettiği gibi beyninde boşluk var," diye sürdürdü. Salondaki kalabalık hareketlendi, kahkahalar dışarıdaki meydana yayıldı ve kalabalık savcıyı alkışlamaya başladı. Ertesi gün haber gazete başlıklarında yer aldı.

Direğine hoparlör takılmış olan bir sokak lambasının altında, yaşlı bir adam karısına yaslandı ve "Eğer o kadar mırıldanmasaydı sesinin tanıdık geldiğini söylerdim," dedi. "O, Londra'daki dürüst ses değil mi?"

12. 12 Ağustos'ta Mahkeme Heyeti Başkanı kararı açıkladı. Üç sanık da kurşuna dizilecekler, mallarına el

konulacak siyasi ve sosyal tüm haklarını kaybedeceklerdi. Salondakiler kararı alkışladılar. Hâkimlerden birinin yüzüne salondaki alkışlardan duyduğu bıkkınlık yansıdı. Elini kaldırarak dinleyicileri susturdu ama tam salon durulmuşken alkış sesleri bu defa sanki dışarıda tekrarlandı ve kararı duymak için sabahın erken saatlerinden beri büyük meydanda toplanmış olan kalabalıktan yüksek sesle karara onay geldi.

13. Getirdikleri hücresinde onu bir kâğıt parçası bekliyordu. Evine veya istediği birine yazabileceğini söylediler. Yatağına uzandı ve tavana baktı. O gece aylardan beri ilk defa ışığı söndürdüler. Gardiyanlar arada bir hücresini kontrol ettiler.

14. Sonraki iki yıl boyunca hücrede yalnız kaldı ancak okumasına izin verdiler. Bazen gecenin geç bir saatinde sorgulamasını yapan şahıs gelip yatağının kenarına oturuyordu. Bir gece, sadece hukuki yönden, ona verilen cezanın adil olup olmadığı hususundaki düşüncesini öğrenmek istedi. O ise cevap vermedi, arkasını döndü. Gece geç saatlerde gelen bu ziyaretçisi, başka bir gelişinde, mahkeme sırasında ona ne olduğunu sordu. Kitabın konusunu neden anlatmamış, beynindeki boşluk nasıl oluşmuştu? Hukuk Fakültesi Eski Dekanı, "Sebebi 'tasvir ihtirasının' olmamasıdır," dedi. Sorgu hâkimi ona garip bir bakışla baktı ve endişeyle başını salladı.

İkinci senenin sonuna doğru affedildiği bildirildi. Ölüm cezası yerine 20 yıl hapse mahkûm edilmişti. 4 yıl sonra kalp rahatsızlığı yüzünden serbest bırakıldı.

Kuzeyde küçük bir şehre yerleşti. Gece boyunca penceresinde ışık vardı. Sabahları bembeyaz parlayan Alp dağlarının zirvelerini seyretti. Nadiren konuştu, hareketleri yavaştı ve doğal değildi.

15. 1953 yılında, geç bir sonbahar gecesi, evinin önünde ayak sesleri ve gürültüler duydu. Masa lambasını söndürdü, pencereye gitti, perdeyi kaldırdı ve birden bütün vücudunu kaplayan buz gibi bir titreme başladı. Dışarıda karanlık görünüşlü bir grup insan bir iş karıştırma peşindeydiler. Birisi ismini çağırdı. Diğeri, "Trieste'yi İtalyanlara satmak istiyor! O ve İngiliz dostları!" diye bağırdı. Sokak kapısına darbeler inmeye başladı, sahanlıkta homurdanan erkek sesleri geldi ve bir an sonra hepsi odaya doluştular.

Güçlü kollar onu tuttu ve evden dışarı çekip sokağa çıkardı. Bir el arabasına yüklediler. El arabası nehre doğru itilirken arnavut taşları üzerinde zıplayıp duruyordu.

Kafileye kahkahalar ve "Speek Eengleesh"[1] çığlıkları eşlik ediyordu.

Demir el arabasının tekerleği taşlar üzerinde zıpladıkça, zavallı bedeni bir bohça gibi havalanmakta ve profesör zayıf kalbinin duracağını hissetmekteydi. Titreyen elleriyle gözlerini kapatarak, yüzünü üzerine abanan suratlardan, alaylardan ve anlamsız küfürlerden korumaya çalışmaktaydı. "Aptal ihtiyar, aptal ihtiyar, hain, vatan haini".

El arabasını iten adam, kazaran ellerine tükürmek ve yeniden yola koyulmak için durduğunda alkol kokan ağızlar

[1] 'Speak English': İngilizce konuş

üzerine eğilerek "İngiliz arkadaşların neredeler?" diye soruyor ve sorular kadınların tiz kahkahâları ile erkeklerin homurdanan kaba gülüşlerine karışıyordu: "Speek Eengleesh, speek Eengleesh!"

16. El arabasının demir tekerleği yoldan aşağıya doğru tekrar dönmeye başlamadan ve kendinden geçmiş kafile yola düzülmeden, ihtiyar adam kollarını kaldırıp ellerini çırptı. Bir şey anlatmaya çalışıyordu. Sanki sonunda kendisi de onu anlamıştı. El çırpmasının ardından başlayan titremesi, daha da alay edilmesine yol açıyordu. Nehrin kıyısına henüz ulaşmadan, bağırtılar, hırıltılar ve kaba kahkahalar uzaktan gelen kükremelere dönüştü. İşte bu kükremeler beyninde kara delik oluşturan o boşluğun sesiydi. Hani daha fazla tasviri imkânsız kılan boşluğun. Nihayet profesör, hukuk mantığıyla veya analiz yapma ihtirasıyla tasvirin imkânsız olduğu gerçeğiyle yüzleşmenin yarattığı boşluğun anlamını kavramıştı. Bu nedenle zavallı bedeni üzerine yağan alay yağmurundan artık etkilenmiyor, onu döven sövgü fırtınasına maruz kalmıyor ve kaba hakaretler selinin gürültüsünü duymuyordu. Gerçekte, bunlar Trieste sokaklarından denize inen Adriyatik fırtınasına benzeyen bağırış ve çığırışların yepyeni anlamsız gürültüsü değildi. O yaklaşan bir kükremeydi. Uzakta, sonsuzlukta, tek bir kelimeden türemişti. Ne Slovence ne de İngilizce, hiçbir dilde yazılmamış bir kelime. Hiçbir zaman söylenmemiş veya bir şeyi tasvir etmemiş, öyle bir kelime ki her şeyi anlatabilen ama ne öğretmenin ne de öğrencinin yüksek sesle söyleyebileceği, ağzından çıkabilecek, anlaşılmazlığı içerisinde anlaşılabilen tek bir kelimeydi. Eski hocasına anlatmak istediği işte buydu. Başlangıçta ve sonunda tek

bir kelime olduğunu anlamıştı ve bu kelimenin ne yazılı ne de sözlü dille bir ilgisi yoktu.

Bu nedenle ellerini çırpmış, dağlılar neşeyle gülmüşler, daha da yüksek sesle "Speek Eengleesh, speek Eengleesh!" diye bağırmışlardı.

Artık onları duymuyordu. Sadece uzaktaki kükremeyi ve bunun kabaran deniz mi, kalabalığın gürültüsü mü, Profesör Zois'in gaz lambasını tasvir eden monoton sesi mi, yoksa penceresinin dışında gürleyen fırtına mı olduğunu bilmiyordu.

Çayırlıkta Bir Olay

Yardımcı Doçent Michail Shevchenko'nun hayatını değiştiren olay, güneşli bir sabah vakti ekonomi ve insan bilimleri fakülteleri arasındaki çayırlık alanın tam kenarında meydana geldi.

Bir gece önce, o çok iyi bildiği ağrı yeniden başlamıştı. Ağrı, bir gece önce diş etlerinde hafif sızlamalarla, kan akışına ve kalp çarpıntılarına ince ince dokunmalarla başladı. Ağrının tekrarlayacağını çok iyi biliyordu. Onun için ağrı kesici iki hap yuttu, yatağına girdi ve karısının her gece yaptığı gibi karşısında oturduğu televizyonun kanallarıyla anlamsızca oynamasıyla ekranda değişen görüntüler arasında uyumaya çalıştı. Karısı da ne olacağını bildiğinden televizyonun sesini kısmıştı, fakat görüntü sürekli olarak kaymakta, bozulmakta ve ümitsizce arzuladığı uykusunu kaçırmaktaydı. Bununla beraber, kısa bir süre sonra uykuya dalabildi ancak biraz sonra beynini delen ağrıyla uyandı; ekrandaki rahatsız edici yanıp sönmeler hâlâ devam ediyordu. Gecenin uzun ve uykusuz geçeceğini biliyordu.

Ölesiye ağrıyan üst soldan üçüncü dişi, önce düzenli ancak giderek düzensiz bir ritimle zonklamaya, itmeye ve yanağının içinden, göz dokusuna ve nihayet beyne doğru acıyla delmeye başlamıştı. Uykü tutmayan karısının yanağına koyduğu sıcak havluyu önce hışımla cildine bastırmış, sonra da sinirli bir hamleyle tutup fırlatıp atmıştı. Ortalığın aydınlanmasını, pek de bir işe yaramayan haplardan yarı baygın bir hâlde, beyni acıdan paramparça, çıldırmış bakışlarla bekledi. Bu durumda başkaca bir çıkış yolu olmadığından dişçiye gitmeye karar verdi.

Michail Shevchenko, hayatındaki kötü, tatsız ve mutsuz her şeyden olduğu gibi bu korkunç ve tekrarlayan diş ağrılarından da komünistlerin sorumlu olduğuna inanmıştı. Onun kaderi sadece kendine özgü olduğu hâlde, kitaplarda, makalelerde ve denemelerde dile getirilen, herkesin çok iyi bildiği benzer olaylardan biriydi. Amerikalılara, baskı altında tutulduğunu, ona borçlu olan ülkesindeki otoritelerle, onu hapse götüren saçma anlaşmazlığının hikâyesini, ülkeden kaçışını anlattığında ve bu serbest ülkede sığınak bulduğunu söylediğinde, başlarını nazikçe sallayarak dinlemişlerdi. Artık kimseyi şaşırtamayacağını anlıyordu; hikâyenin ne olduğu artık herkes tarafından biliniyordu. Hikâyenin ne anlama geldiğini ise yalnızca o biliyordu: sadece çekilen acıyı değil, buradaki hayatı da; yeni bir kültüre uyum sağlamanın, yeni bir dil öğrenmenin, üniversite öğreniminin, ergin ve kendini kabul ettirmiş biri olduğu hâlde canı sıkılan ve ilgisiz öğrencilerle omuz omuza oturmak zorunda kalmanın ne olduğunu. Hepsine göğüs gerdi. Ne için katlandığını biliyordu. Dişini

sıktı ve bir göçmenlere yardım kuruluşunun aracılığıyla yeterli bir burs kazandı.

Önemli bir üniversitede yardımcı doçentlik görevi almayı başardı ve bir sınavdan diğerine başarıyla geçti. Ağrı duymadığı zamanlarda da dişlerini sıkmaya devam etti. Ancak ağrı daha sık gelmeye başlamıştı. Geçmiş hayatında ruhuna işleyen korku ve travmaların üstesinden iç disipliniyle gelmeyi başarmıştı. Ama devamlı tekrarlayan, çıldırtan diş ağrısından onu kurtaracak cesaret ve imkânı bulamadı. Çok zaman önce okyanusun karşı sahilindeki bir hapishanede dişleri mahvolmuştu. Yani kötü beslenme, vitamin eksikliği, daimi zorluklar ve buz gibi soğuk suyla diş fırçalama dişlerini çürütmüştü. Ayrıca onda derin ve gizli bir dişçi korkusu yaratmıştı. Ne zaman kerpeteni ve diş oyma aletiyle hapishane kasabı aklına gelse gözleri kararırdı. Aslında gördüğü kırmızı ve siyah renklerdi, çünkü hapishanedeki kibirli şarlatan hekim dişini delerken, uyuşmuş kafasıyla bir adamın yüzüne, bir karşı duvarda asılı, kalın siyah harflerle yazılı kırmızı postere bakardı. Ne dişinin şiddetle oyulmasını, ne de posteri hiçbir zaman unutamadı. Buradaki aletlerin farklı olduğunu biliyordu. Karısı ve arkadaşları onu ikna etmeye çalıştılar. Defalarca ona yüksek devinimli turbo matkaplarla bütün tedavinin acısız olduğunu ispatlayan broşürler getirdiler. Ona acıtmayan iğnelerin mevcut olduğundan ve sarışın kadın dişçinin nazik ellerinden söz ettiler. Mihail Shevchenko, muazzam bir komünist imparatorluğa, ordusuna ve gizli polisine karşı gelme cesaretini göstermişti ama aynı Mihail Shevchenko diş matkabı-

nın çıkardığı tiz seslerin ve diş minesinde gedik açılması korkusunun üstesinden gelemedi.

Buna rağmen, o sabah, beyni acıdan paramparça olmuş ağrı kesicilerden yarı sersem hâlde, çılgın gözlerle, memleketindeki tan vaktini hatırlatan, kırmızı top gibi yükselen güneşe baktı ve nihayet o sabah işi sonuçlandırabileceğini düşündü.

Acıyla, ağrıyan ağzını dikkatli bir şekilde çalkaladı, yavaşça temiz kıyafet giydi, kravatını titizlikle bağladı ve sonra güm güm atan yüreğiyle aynanın önünde durdu. Yan odada karısının telefonda onun için randevu aldığını duydu. Saniyede bin devinim diye düşündü, dişin acısız bin devinimle oyulması ve daha bir sürü şey.

Sakin ve kararlı adımlarla Ekonomi Fakültesi boyunca yürüdü. Köşeyi döner dönmez İnsanî Bilimler Fakültesi binasına kadar uzanan yeşil çayırlığı göreceğini biliyordu. Öte tarafta ikinci köşeyi dönünce sabahın keskin güneş ışığının yansıdığı danışma odalarının parlayan pencereleri vardı. Günün o saatinde çayırlık alan hoşuna gider; terk etmek zorunda kaldığı ülkesindeki yeşillikler boyunca akan derenin yanındaki salkım söğütlerin bulunduğu bir bölgeyi hatırlatırdı. Acımasız ağrıya rağmen veya belki de o nedenle uzaktaki, terk ettiği memleketini düşündü.

Köşeyi döner dönmez iki şey oldu. Geniş, yeşil, güneşin aydınlattığı çayırlığı gördü. Aynı zamanda çayırla asfaltın birleştiği yerde, çayırlıkla ekonomi fakültesinin arasında şimdiye kadar dikkat etmediği iki veya üç tane tezgâh bulunduğunu. Sol görüşlü öğrenciler, Marksist yayınlar, anti-emperyalist broşürler, üzerinde Che Guevara,

Marx ve diğer sakallı kahramanların fotoğrafları olan tişörtler sergiliyorlardı. Muhtemelen onları görmezlikten gelecekti. Her zaman oralarda dolanan bir grup genç olurdu ve onlara bakmadan geçip giderdi. Muhtemelen her zaman yaptığı gibi yapacaktı. Adımlarını hızlandırdı ve ayaklarının altındaki yorgan gibi yumuşak çayıra, yeşiline, klorofile, hafif adımlara, anılara ve toprağa dikkatini verdi. O talihsiz sabah diş ağrısı olmasaydı, kötü bir gece geçirmemiş olsaydı, beyni ağrıdan paramparça olmasaydı, yalpalayan bedeni ve gözaltları acıdan mosmor olmasaydı muhtemelen şimdi yaptığı hariç herhangi bir şey yapacak ve hayatının yönü tamamıyla farklı olacaktı.

Boynuna eşarp bağlamış siyah saçlı bir öğrenci el ilanları dağıtıyordu. Yoldan geçenler onları alıp ya ceplerine sokuşturuyor ya da yürürken okuyorlardı. Bazıları şöyle bir göz geçirip en yakın çöp kutusuna atıyordu; diğerleri ellerinde ilanlar tezgâhlara yöneliyordu. Michail Shevchenko'nun gayet iyi bildiği, her sabah uzak durduğu bir manzaraydı. Belki bu defa biraz fazla yanaşmıştı belki de el ilanlarını dağıtan öğrenci onu bilhassa seçmişti. Her neyse öğrenci aniden yanında yürümeye başladı ve ona göz alıcı kırmızılıkta, üzerinde siyah harflerle yazılmış bir kâğıt vermeye çalıştı. Mihail Shevchenko el hareketiyle istemediğini belitti ve adımlarını hızlandırdı. Fakat o sabah öncekilerden çok farklı bir tarzda genç adam arkasından gitti, omuz omuza geldiler ve ona kâğıdı uzattı. Hatta bir de elinde salladı veya Shevchenko'ya öyle geldi. Oldukça sert bir şekilde yüzüne doğru sallamıştı. Durdu ve genç adamın gözlerinin içine dik dik baktı.

"Bu kâğıdı istemiyorum," dedi.

"Almak mecburiyetinde değilsiniz," diye cevapladı genç adam. "Burası serbest bir ülke."

"Bundan dolayı almayacağım," dedi Shevchenko.

"Almak zorunda değilsiniz," dedi eşarplı çocuk. Bunları söyledi ama kıpırdamadı. El ilanını uzatarak Shevchenko'nun önünde durmaya devam etti. İleriye doğru değil, tam burnuna doğru.

O an, sol üst üçüncü dişi zonklamaya başladı. Çocuğu kenara doğru itip yoluna devam etmek istedi. Fakat öyle yapmadı. Çocuktan uzaklaştı ve onu elinde bir yığın el ilanıyla bıraktı.

"Hey!" diye bağırdı Latin Amerika'nın içlerinden gelen siyah saçlı Marksist. "Hey bayım," diye çağırdı. Shevchenko dönüp bakmadı. Sınav salonlarının turuncu ışıklı pencerelerine doğru yürüyordu. Ağrı çene kemiğinden gözüne doğru çıkıyordu. Genç adam koşarak arkasından geldi.

"Belki bu ilginizi çekebilir," dedi ve bu defa kırmızı bir kâğıt parçasını burnuna doğru uzattı. Mihail Shevchenko kâğıdın önceki kâğıtla aynı olup olmadığını başta anlayamadı.

"İlgilenmediğimi söylemiştim," dedi ve dişlerini sıktı, ağrı gözlerinden fırladı.

"Öbür kâğıt için söylemiştiniz, bunun için değil," dedi öğrenci.

Daha sonra öğrenci, Mihail Shevchenko'nun tam o sırada saldırdığını ileri sürdü. Oysa Shevchenko, daha sonra olay hakkındaki konuşmalarda, önce öğrencinin

dokunulmazlık ve akademik ve şahsi bütünlüğünü ihlal ettiğini söylemişti.

Hâl böyleyken, Shevchenko tam olarak önce kimin öbürüne dokunmuş olduğunu bilemedi ama kesin olarak hatırladığı bir an önce oradan ayrılmak istediğiydi. Sola eğilmiş ve öğrenciye omzuyla dokunmuştu veya öğrenci onun kalçasına dokunmuştu. Her neyse, olaydan sonra pencerelere doğru birkaç adım daha attı. Turuncu renk güneş ışığında o kadar kuvvetle parlıyordu ki güneş gözlüklerini taktı. Fakat gözlükler için elini cebine sokar sokmaz cebinden kırmızı kâğıt parçası çıktı. Mücadele sırasında öğrenci kâğıdı cebine sokuvermişti. Turuncu pencereler titreşti. Ağrı göz dokusunu deliyor ve beynine doğru yürüyordu. Güçlü devinimlerle beyin zarını da delerek yırttı, karşı pencerelerin ardındaki turbo matkap gibi delmeye devam etti, yıllar önce bir hapishane revirinde, kafatasının içinde gürleyip, parçalarının ağzına dağılmasına yol açan, çenesini yırtan alet gibi mineyi parçaladı. Birden durdu. Döndü. Öğrenci hâlâ çayırın ortasında elinde kırmızı kâğıtlar duruyordu. Ona doğru gitti. Öğrenci gülerek bekliyordu. Kenetlenmiş dişleriyle, elindeki kâğıdı buruşturarak öğrenciye doğru bir adım attı- tanıklar bu hayati ayrıntıyı gizlemişlerdi- ancak ondan sonra elindeki top hâline getirdiği kâğıtla birlikte öğrencinin üzerine yürüdü. Öğrencinin yüzündeki gülümseme birden dondu. Ve yana çekildi.

"Bu ülke ser..." dedi. Galiba "...best ülke" demek istiyordu. Ama sadece "...dene" dedi.[1] Daha fazla konuşamadı

[1] 'Fr...eecoun...try'

çünkü Shevchenko topu ağzına soktu, kenetlenmiş dişleri arasından. Diğer eliyle ensesinden yakaladı, topu dudakları, sağlıklı ve sağlam, beyaz devrimci Latin dişleri arasından itti. Shevchenko birden onlara doğru insanların koşmakta olduğunu gördü ama çok geç kalmışlardı. Öğrenciyi bir türlü bırakmıyor, kendini durduramıyordu. Gelenler tam olarak ne olduğunu bilmiyorlardı. Ancak birkaç saniye sonra, genç adamı elinden aldıklarında, her ikisi de zangır zangır titrerken, birbirlerine bakıp anlaşılmayan sözler sarf ettiler. Ne olduysa oldu: Tanıklara göre Yardımcı Doçent Mihail Shevchenko'nun yumruklarında kan vardı. O şeffaf kırmızı kan lekesinin kâğıttan bulaşan mürekkep olduğunu sandı. Kimse tahlil yaptırmayı akıl etmedi. Kan veya değil, olay kabul edilemezdi; hem akademik özgürlük, hem ifade özgürlüğü ciddi şekilde ihlal edilmişti.

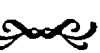
Her bakımdan bir skandaldı. Ertesi gün öğrenci gazetesi özel bir sayı yayımladı. Ön sayfada iri harflerle "Konuşmamızı Kim Engelliyor?" sorusu yazılıydı. Hemen yanında beceriksizce çizilmiş, dişlerinin arasına bir kâğıt top sıkıştırılmış bir öğrenci karikatürü vardı. İnsanî Bilimler Fakültesi'nde akademik özgürlük üzerine bir toplantı düzenlendi. İstismar edici posterler etrafta görülmeye başlandı. Yerel televizyon kanalı öğlen haberlerinde olaya yer verdi. Tanınmış bir üniversitenin profesörleri özel bir konferans için toplandılar. Yardımcı Doçent Shevchenko katılmadı çünkü dişi ağrıyordu. Olay hakkında yazılı bir rapor gönderdi. Raporda öğrencinin, nazikçe reddetmesine rağmen kâğıdı cebine sokmaya çalışarak şiddet kullandığını ispatlamaya çalıştı. Ne özgürlükler hakkındaki

görüşlerine değindi ne de diş ağrısına. Dekan telefon ederek aşırı tepki gösterdiğini, geçmişi hakkında bilgisi olduğunu fakat bunun olayı kabul edilebilir kılmayacağını izah etti. Üniversite değiştirmesi gerektiğini, yapabilirse işini veya kendisini de.

Shevchenko her şeyi değiştirdi. İstifasını verdi. Bir sigorta şirketinde kontrolörlük işi buldu. Daha çok geceleri çalıştı. Maaşı düşük ve işi aleladeydi. Ama yalnız ve sükûnet içindeydi. Sonraki yıllarda geceleri sigorta poliçelerini inceledi, gündüzleri ise parkta salkım söğütlerin büyüdüğü dere yanında oturdu. Sol üstten üçüncü çürük dişini kendi çekti. Diş etleri mikrop kaptı, ama karısı akrabalarının memleketten gönderdiği papatya çayıyla onu tedavi etti.

Cumartesi ve Pazar günleri, incelenecek dosya yoksa uyumaya çalıştı, öğleden sonra uykuları yeterli olmamasına rağmen. Her gece anlamsızca televizyon kanallarını değiştiren karısı, sık sık yerinden fırlayıp inlemesini ve hatta bazen bağırmasını durdurmak zorunda kaldı. Mihail Shevchenko diş, çene kemiği, göz veya beyin ağrısı nedeniyle inlemiyordu. Hep aynı rüyayı görüyordu. Uzakta memleketindeki hapishanede şarlatan hekim üzerine geliyordu. Hareket ettiği zaman karşı duvarda üzerine kalın siyah harflerle yazılı kırmızı posteri görüyordu. Şarlatanın yüz hatları, boynu eşarplı siyah saçlı çocuğun yüzüyle aynıydı.

Gözler Hakkında Bir Hikâye

Hayranlık duyduğu adamın gözlerine bakmanın kişide oluşturduğu olağanüstü duygular ile ilgili iki hikâyemiz var.

Birinci hikâye, Ante Pavelic'le [1] karşılaştığında, en güzel empresyonist tablolardaki doğal ışığı ve aydınlığı anımsayıp, "İlk bakışta aynen bir nehrin yüzeyindeki pırıltılar gibi sadece gözlerindeki parıltıyı gördüm," diyen Kurt Erich Suckert'e ait.

İkincisi ise, Albert Einstein'ın mavi gözlerini gördüğünde, "Gözleri melek gözü gibiydi, dünyadaki her şeyi bildiği duygusunu veriyordu," diyen, bu ilahi karşılaşmanın yarattığı titremeyi bastıramadığından oftalmoloji bilgisi alt üst olan Henry Abrams'a ait.

Karşımızda iki ayrı sahne var.

İlkinde, masanın üzerindeki cam kâse hikâyenin merkezi. Kâse küçük ve yuvarlak bir çeşit meyveyle dolu. Loş

[1] Ante Pavelic: Hırvat faşist lider, Ustaşe örgütünün kurucusu

ışıkta üzüm veya kuş üzümü tanelerine benziyorlar, fakat ne üzümdüler ne de kuş üzümleri. Oda o kadar küçük ki misafir sırtı dönük tam kapının önünde oturmak zorunda. Odanın neredeyse yarısını kaplayan masanın arkasında üniformalı bir adam var. Her ikisi de karşı karşıya oturmuş. Yamaçtaki yeşil ağaçlardan yansıyan yeşil ışık hüzmesi meydana açılan pencereden süzülmekte.

Misafirin, gözlerinde yeşil bir nehrin pırıltılarını görebildiği, masanın arkasında oturan adamın ağır hareketleri ve yumuşak ciddi sesinden dar oda, olduğundan da küçük görünüyor. Adam kâseyi iki eliyle kavrayıp masanın cilalı sathı üzerinden ona doğru itiyor. Başta içinde bir çeşit meyve, üzüm veya kuş üzümü olduğunu düşünen misafir, bu defa onların yuvalarından oyularak çıkarılmış insan gözleri olduğunu dehşet içinde fark ediyor. Yıl 1942 ve misafir Kurt Erich Suckert'tir. İki yıl kadar sonra, savaşın sona ermesinden bile önce –Curzio Malaparte takma adıyla yayınladığı- bu sahneyi tasvir edişi yüzyılımızın en kara hikâyelerinden biri olacaktır. Hikâye daha sonra başka edebi yazılarda da yer alacak ve nihayetinde tarihe geçecektir. Oda, eller, insan gözü dolu cam kâse; bütün bunlar üniformalı adama, Ante Pavelic'e aittir. Herkes bu sahneyi inandırıcı bulmaktadır. Pavelic'in dehşet yaratan, insan gözlerini toplama hikâyesinin doğruluğundan kimse şüphe etmemiştir.

İkinci sahnede, iki elin bir reçel kavanozunu kaldırarak gözlerinin hizasına getirmesini görüyoruz. Kavanoz renksiz bir sıvıyla dolu, belki formaldehit ve dibinde iki küçük yuvarlak var. Eller kavanozu çalkalıyor ve yuvarlaklar hareket etmeye başlıyorlar. Tekrar çalkalıyor ve yuvarlaklar

yavaş yavaş jöleyi andıran maddenin içinde dönüyor ve duruyorlar. Eller dikkatle kavanozu masanın üstüne koyuyor ve gözyuvarları kavanozun dibine çöküyor. Gözbebekleri şimdi yukarı dönükler ve onu çalkalayan adama doğru hareketsiz bakıyorlar. Adam hayranlıkla seyrediyor. Sahne yoldan geçen arabaların gürültüsü dışında sessizlik içinde. Adam kavanozun içinden ona bakan gözlere gözünü dikmiş bakıyor. Karşılıklı bakışıyorlar. Kavanozdaki bir çift insan gözü. Bu sessiz karşılaşmanın olduğu oda ne bir morg ne de bir kliniğin laboratuvarı. New Jersey'nin doğu kıyılarında, kimsenin uğramadığı küçük bir tatil evinde bir oda. Yıl 1994 ve oda, eller, reçel kavanozu ve içindeki gözler Henry Abrams isminde bir adama ait. Hareketsiz bir şekilde kavanozun sahibine bakan gözler Albert Einstein'ın gözleri. O yılın Aralık ayında, kavanozun ve gözlerin fotoğrafları dünyanın her tarafında yayınlanacak. Fakat çok az kişi buna inanacak: Sahne bir göz doktorunun garip fantezisi olarak yorumlanacak.

Birinci sahnede doğru olan, Lider (Ante Pavelic)'in, Zagreb'in kuzey mahallerindeki odasının tarifi. Yeşil nehrin gözlerinde parıldaması doğru olmasa bile, üniformalı adamın hareketleri, sesi ve bakışları doğru. Fakat Malaparte bir yazardır ve onun doğrusu farklıdır. Aynı yıl Pavelic'le karşılaşmasını anlattığı makale -İtalyan Documento gazetesinde yayımlanmıştır- edebi zekâsına hayranlık yaratabilir. Uzun boylu, ince, sabahın soğuk gri ışığı yüzüne yansıyan, ofisin girişinde yazarı karşılayan Ante Pavelic. "İlk bakışta gözlerindeki yansımayı gördüm" diye yazar Malaparte. "Bir nehir sathının pırıltılarını." Hatta Lider'in yaşadığı ve yönettiği çevre bile ışıldayan gözlerle anlatılmıştır.

"Zagreb'de her yerde müzik çalınıyordu" diye yazar: "Yeşil renklerden oluşan bir mimari (yeşil en koyu renktir). Sava nehri doğaya mavi bir renk verir; yumuşak ve parıltılı. İnsan gözü gibi ışıldayan."

Curzio Malaparte, Lider'in kendinden emin tavırlarına, içten konuşmalarına, alçak gönüllülüğüne hayrandır. Pavelic'in kırmızı yanaklarından, kaslı vücudundan, iradeli iri dudaklarından, derin gözlerinden bahseder.

Yazar, Monfalcone seyahatinde Lider'in yanındadır. Ljubljana ve Postojna arasında bir mola sırasında, Karst bölgesi taşlık arazisinde, arada kalmış küçük bir tarlada çalışan köylü bir çift görürler. Pavelic topraktan bahsetmekte, Malaparte her kelimeyi aklında tutmaya gayret etmektedir. Onun toprak sevgisi "Toprağın uysal, iyi, soylu ve iffetli saygınlığı bakımındandı" diye yazar. "Anlamaya başladım. Ante Pavelic'in gizeminin olağanüstü asaletinden kaynaklandığını, toprağın kendisinin gizemli olduğunu, belki daha da can ve kan olduğunu." Malaparte, Pavelic'e hayrandır.

Aynı zamanda, dünyanın öbür ucunda, özel doktoru büyük düşünürün yüzünü incelemektedir. Göz kontrolü sırasında Einstein şaka ederek, genç arkadaşına hayat dersleri vermektedir. Genç doktor Henry Abrams, Einstein'ın biyografi yazarları tarafından, entelektüel dostları arasında kısaca adına değinilmiş olan, 1939-1941 yılları arasında Einstein'ın sağlığından sorumlu doktordur. Hami kelimesi yeterli değildir, ilişkileri ters yönde oluşmuştur. Einstein ona her baktığında genç Abrams omurunda bir ürperti hisseder. Baktığı gözler evrendeki tüm akıl ve bilgiye sahiptir. "Gözleri," der yıllar sonra "melek gibiydi.

Dünyada olup biten her şeyi bildiğini sanırdınız." Aslında, genç doktoru göz bilimine yönlendiren Einstein'dı. Savaştan sonra, Abrams onun dediğini yaptı ve kendini birkaç yıl sonra aynı üniversitede, Princeton'da, Einstein'la aynı yerde buldu.

Dostlukları ilk başlarda olduğu gibi yeniden canlandı. Abrams hayranlık duyduğu kişiyi evinde ziyaret ediyor, öğrenciler hariç saatlerce her konu hakkında konuşuyorlardı. Hamisi onun bir kızla beraber olması için elinden geleni yaptı. Her yıl Einstein bir kez Dr. Abrams'ın ofisine göz muayenesi için gelirdi. Burada da duyduğu hayranlık devam etti. Sonraları Abrams, "Gözleri kristal gibi berraktı, sonsuz derindiler," diye konuştu.

1944 yılında, Curzio Malaparte ona pek de yabancı olmayan ani ve beklenmedik bir davranışla Ante Pavelic'e karşı çıkmaya başladı. Davranışı esasen çok şaşırtıcı değildi çünkü Lider'in zamanı geçmekte ve Suckert'in siyasi dostlukları başka yöne kaymaktaydı. Şaşırtıcı olan içerdiği şiddetti. Pavelic'e karşıtlığı, reddedilmiş bir sevgilinin göstereceği tepkiden daha şiddetliydi. Candan ve kandan belki de daha gizemli olan bir ülkeden. "Kaputt" başlıklı kitabında, Ante Pavelic'i soğukkanlı bir cani ve sadist olarak tarif etti. Bu yazar için çarpıcı bir dönüştü. Dolayısıyla bir nehir sathının pırıltıları gibi parlayan gözlerinin yerine koyabileceği çok muazzam, güçlü, ele gelir, incelikten yoksun, kanlı bir metafora ihtiyacı vardı. Daha önceki pırıltılı gözlerin yerinde şimdi, vahşi bir şekilde yuvalarından çıkarılmış, Sırp ve temerküz kamplarındaki Yahudilerin gözleri masanın üstündeki kâsede duruyordu. Gövdeden ayrılmış, odanın karanlık sessizliğinde,

yeşil ırmakları, yeşilin en koyu tonlarının oluşmasını bir daha göremeyecek olan gözler. Pavelic'in masasının üstündeki korkunçluğuyla bilinen kâse tarihçilerin, yazarların ve biyografi yazarlarının hayal gücünü besleyecekti. Tüm nesiller onu Ustashe[2] cinayetlerine mecaz olarak yorumlayacaklar ve kötülüğün anlaşılmaz gizemine, candan ve kandan, belki topraktan da daha gizemli bir örnek olarak hayal edeceklerdi. Uzaktan bir çeşit meyveyi andıran ama gerçekte süngüyle yerlerinden çıkarılmış insan gözleri olduğunu iddia eden, yuvalarından oyularak çıkarılmış gözlerin bulunduğu kâseyi bizzat kendi gözleriyle gördüklerini ileri süren yazan ve düşünen adamlar ortaya çıktı. Malaparte'nin Pavelic'in masasının üstündeki göz dolu kâsesi bu asrın vahşetine kalıcı bir damga basacaktı, "quattorhominumnovissima"[3] zamanına ve dünyaya karşı bir hüküm: ölüm, hüküm, cehennem ve cennet. Raffaele Caserto ismindeki bir İtalyan diplomatının, Yazar ve Lider'in sohbeti sırasında onlarla beraber olmasının ve kâsenin mevcudiyetini reddetmesinin önemi yoktu. Bazı aklı başında kişilerin, Ustashe'nin ispat edilmiş bir sürü cinayeti ortadayken yeni bir şey icat etmeye gerek olmadığına ilişkin sözleri de aynı derecede faydasızdı. Malaparte derin ve gizemlidir. Yuvalarından çıkarılmış gözlerin bulunduğu kâseyi görmüştür ve diğer herkes de onun gözlerinden görmelidir.

Dr. Abrams'ın hayatı, Albert Einstein'ın öldüğünü öğrendiğinde bir anda değişti. Taptığı insanın çok yakınında

[2] Ustashe: 1929 yılında kurulan Hırvat faşist, milliyetçi örgüt

[3] quattourhominumnovissima: Son Dört Şey; ölüm, hüküm, cennet ve cehennem

yaşadığı dünyası mahvoldu. Onun sözleriyle gerçekte dünyanın dönüşü durdu: "Dünyanın durduğunu hissettim." Daha sonra bir şans eseri Einstein'ın o sırada Princeton Hastanesine getirildiğini öğrendi. Etraflıca düşünmesine gerek olmaksızın ne yapması gerektiğini biliyordu: o şeffaf kristalleri, en derin ve en zeki olan o gözleri kurtarmalıydı. Bütün olay yirmi dakikadan biraz fazla sürdü. "Sadece makasa ve cımbıza ihtiyacım vardı," diye açıkladı kırk yıl sonra. O gece morgda, Einstein'ın genç arkadaşı önce göz sinirini kestiğini, en son ise altı adet bağlantı kasını diye açıkladı, göz bebeğini zedelememek için. Sonra Einstein'ın gözlerini cımbızla yuvalarından çıkardı ve cam bir şişeye koydu. Şimdi ona ait olan bu hazinenin kurumasını önlemek için üzerine bir sıvı döktü. Daha sonra gözleri başka bir kavanoza geçirdi. Şahitler gözlerin gerçekten bir reçel kavanozunda olduğunu söylediler. Ve sonraki kırk yıl onları evinde sakladı. 1994 Aralık ayında, sırrı onunla birlikte mezara gideceği korkusuyla bu gerçek hikâyeyi açıkladı, kimse ona inanmak istemedi.

Abrams düşünce adamıydı. Sonsuz ilahi gücüne inandıkları için kutsal kişilerin uzuvlarını kesen Orta Çağ insanlarını motive eden benzer bir mantığa bağlılığı böyle davranmasına yol açmıştı. Bu nedenle dünyanın tüm zekâsına sahip olan bu gözleri kurtarmanın doğru olduğunu düşündü

Savaştan birkaç yıl sonra, bir Hırvat yazar, savaş sırasında Hırvat Hükümet Merkezi'ni ziyaret etmeye nasıl davet edildiğini anlattı. Lider'in kilitli olmayan oda kapısından yanlışlıkla içeri girdiğinde neyle karşılaştığını hatırlıyordu. İçeride kanını donduran bir şey gördü:

Masanın üzerinde içi göz bebekleriyle dolu bir kâse. O tarihte orada çalışan insanlar böyle bir şey görmesinin mümkün olamayacağını söylediklerinde, kızgınlıkla karşı çıkmıştı. Bu konuda sadece yazılanları okumamış, bizzat kendi sağlıklı gözleriyle de görmüştü. Şimdi olduğu gibi o tarihte de aklı yerindeydi. Sloven yazar Vitomil Zupan, veya en azından yakını partizan kahraman o gözleri daha da önce görmüştü: Ogulin adındaki küçük köyün yakınlarında Ustashe onları yuvalarından kesip çıkarır çıkarmaz. Gözler daha sonra Zagreb'e gönderildiler ve savaştan kısa bir süre sonra yayımlanan "Pavelic için mavi gözler" başlıklı bir kısa hikâyeye konu oldular. Ogulin'in çevresindeki tepelerde buz gibi soğuk bir rüzgâr esmekte: Partizan grup pusu kurmuş beklemektedir. "Genç kahraman, ölü düşmanların ceplerinde sigara bulabileceğini ümit eder," diye yazar Zupan. "Bir kemik tarak, ince ve uzun, onunla sanki şehirdeymiş gibi ıslak uzun saçlarını güzelce tarayacak." Gergin bir bekleyişten sonra, berelerinde U işareti bulunan iki kişi görünür. Partizanlar birincisini hemen öldürürler fakat gerçek bir "öküz" olan ikincisi sadece yaralanır. Kaçan hayvanın peşinden vahşice bir kovalama başlar. El bombaları karları darmadağın eder, adam yaralanır, attığı her adımda kan izi bırakır. Sonunda kurşunlardan delik deşik olarak yere düşer. Partizan nefretle yassı, basık burunlu yüze bakar ve onun açık ve yuvarlak gözlerine. Ceplerini karıştırır ve Ustashenin dişleri arasında bir bıçak tuttuğu fotoğrafını bulur. Bıçak kırmızıya bulanmıştır. Derken adamın sırt çantasını açar. İçinde 340 çift civarında insan gözü vardır. Mavi gözler ise ayrı bir torbadadır. Torbanın üstüne Ustashe, o

öküz, renkli kalemle: "Pavelic için mavi gözler (kızlar)," diye yazmıştır.

Hırvat yazarın hikâyesi ile Vitomil Zupan'ınki Malaparte'nin tarifini teyit ediyordu. Yakın bir zamanda yazılan günlükler ve tarihi çalışmalar da o konuyu işlediler.

1955'in başında Albert Einstein, mide anevrizmasından giderek daha da sıkıntı çekmeye başladı. 16 Nisan 1955 Cumartesi, bütün vücudunu saran şiddetli ağrıdan şikâyet etmeye başladı. Acı o kadar şiddetliydi ki banyoda bayıldı. Princeton hastanesine götürüldü. Genç arkadaşı Henry Abrams tesadüfen yanındaydı. Kristal gözlere ve hayat dolu derinliklerine bakmasına fırsat yoktu. Gözler giderek hayatiyetlerini kaybediyordu. Oğlu Einstein'la konuşan son kişi oldu. Siyasetten bahsettiler ve son projesi olan 'Birleşik Alan Teorisi'[4] üzerinde bazı düzeltmeler yaptılar. Pazartesi günü sabahı saat 1:15'te Einstein son sözlerini mırıldandı. Hemşireye Almanca bir şeyler söyledi. Hemşire onu çok dikkatle dinliyordu ama Almanca bilmiyordu. Göz doktoru Abrams dünyevi tanrısının öldüğünü duyduğunda, o sevgili gözleri insanlık için korumaya karar vermesi bir an sürdü. Sabah saat dört sularında morga gitti ve bir göz doktorunun özel bilgisiyle işi yaklaşık yirmi dakikada sonuçlandırabildi. Diğer bir anlamda New Jerseyli göz doktoru yirmi dakikalık rolünün gerçek bir başarı olduğunu hissetti. Albert Einstein'a sonsuz hayat vermişti. " Düşündüm ki o ölemez ve gözleri onu temsil ediyor" dedi. Gözlerini koruduğu için o büyük adamın artık sonsuza kadar yaşayacağını düşündü.

[4] unifiedfieldtheory

Zaman zaman onları tahlil etmeyi düşündü ama ne zaman onlara baksa ilahi bir titreme başlar ve fikrini değiştirirdi. Nihayet 1994'te onları, şaşkına dönen gazetecilere gösterdiğinde "Gördüğünüz üzere yeni gibi duruyorlar," dedi kendinden geçmiş bir tavırla. Einstein'ın bir arkadaşı, izafiyet teorisinin babasının yakılmayı istediğini, böylece ölümünden sonra insanların kemikleriyle oynama imkânına sahip olamayacağını söylediğini iddia etti. Ve de öyle yapıldı. Bir düzine civarında yas tutan yakınının katıldığı mütevazı bir cenaze töreninden sonra yaşlı adamın külleri tam istediği gibi hiç kimsenin tam olarak bilmediği bir yere, ama muhtemelen Delaware nehrine serpildi. Yas tutanlar, gözlerinin bir reçel kavanozunda saklandığını bilselerdi -nehrin üstünde yüzen- küllerinin verdiği geçici huzurun onlardan çalındığını düşünürlerdi.

Harpten sonra, Atina görüşmeleri sırasında, Malaparte, Pavelic'in masasındaki, yuvalarından çıkarılmış gözlerle dolu kâse ile ilgili hikâyenin uydurma olduğunu itiraf etti. Niye uydurduğu sorulduğunda gülerek: "İnsan gözü, üzüm veya kuş üzümü olmaları aynı şey. Etki yaratmak istedim. Kuş üzümleriyle hayali besleyemezsiniz," dedi. Takip eden şaşkın sessizlik, yaratmanın gerçekte kuş üzümlerinden beslendiğini ve hayal gücünün kuş üzümlerini asrımızın en güncel ölü gözlerine dönüştürdüğünü ispat etti. Sessiz bakan gözlerle, Ante Pavelic'in yaşayan gözlerinin yeşil nehrin pırıltısıyla tasviri, olağanüstü ve duygu yüklü o gözleri, aynı yazarın kaleminden çıktı. Öyle bir güç ki, yazar sesini ona tabi kıldı. İncil'de yazdığı üzere: "Beni sevmeniz için çabalıyorum, gözleriniz beni izliyor, sizin hizmetkârınızım." Ve işte bu güç, aynı gizemli

dünyevi ihtiras, bir zamanlar Kurt Erich Suckert'e de o gözleri çıkarttırdı, çoğaltturdı ve en tanınan hikâyesinde bir kâseye koydurdu.

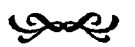
Ve aynı yoldan giden bir diğer şahıs, Henry Abrams (şimdi yaşlı biri ama o tarihte onları çıkarttığı zaman genç bir adamdı) omuriliğinden aşağılara ulvi ürpertiler veren o gözlere sahip oldu. New Jersey'nin doğu sahilinde bir apartman dairesinde Henry Abrams'ın kırışık ama bir zamanlar yumuşak ve hünerli elleri, acemice reçel kavanozunu kaldırır ve çalkalar. Ona göre Köln Katedrali'ndekilerden daha değerli bir kutsal emanet vardır içinde. Üstüne kadar bir sıvıyla kaplanmış yuvarlakların bulunduğu kavanozun cam kapağına eliyle dokunur ve şimdi oldukça zayıflamış ama bir zamanlar hareketli gözlerine götürür. Yuvarlaklar yavaşça dibe inerler ve yan yana dururlar. Onlarda sevgi ve bilgi ve daha bir çok şey bulan insana hareketsiz ve sessizce bakarlar. Çünkü o der ki, o gözlere baktığınız zaman dünyanın tüm güzellik ve gizemini görürsünüz.

Uzunca bir zaman onlara baktıktan sonra onları bir çantaya koyup bir saat uzakta bir depoya götürdüğü söylenir. Başlarına beklenmedik bir iş gelmesini istemediği için.

Bu hikâyenin sonu olabilirdi. Anlatmaya değer ne var gerçekten elimizde? Yaşlı bir göz doktoru, formaldehit içinde dikkatlice koruduğu bir çift gözü, New Jersey'de tenha bir yolda arabasında götürüyor. Kuş üzümleriyle dolu bir kâse ve Suckert'in bir fantezinin kaynağı olan kısa kahkahası. İki hikâyemiz ve iki sahnemiz var. Aralarında bir ilişki olduğunu seziyoruz ama tam kavrayamıyoruz. Güvenli bir mahzende depolanmış bir kâse içindeki gözlerin

olup bitenin farkında olduğundan şüphe duyarız. O savaş yıllarında karartılmış odada masanın üstündeki kâsenin içindeki gerçek veya yaratılmış gözler. Bu şüphe yorucu. Fakat müthiş bir cazibe; hikâye bundan doğduğu ve hiçbir şey kesin olmadığı hâlde. Kesin olan şey, bir yerlerde daha melek olan gözler bulunduğu, daha çok bilen gözler, bir nehrin sathının yeşilinden daha kuvvetle pırıldayan. Ve o gözlerin bakışı bize eşlik etmekte. Sadece onlar hikâyenin nerede biteceğini ve güvenilir sona ulaşmadan daha önce ne olacağını bilirler.

Aethiopica, Tekrarlanıyor[1]

1945 Mayısında, Slovenya dağlarında, askerî bir birlik, bir gece önce komutanlarının el feneri ışığında harita üzerinde işaretlediği hedefi şaşırıp, bütün bir gece yürüdükten sonra, bilmedikleri bir köyün tepelerine ulaştı. Sabahın erken saatinde, güneş ışığı, ağaç dallarını ve gövdelerini delerek geçip, gece gelenlerin gözlerini kamaştırmaktaydı. Askerler emir almaksızın durdular ve uzun yıllar savaşmanın getirdiği tecrübe sonucu içgüdüsel bir duyguyla ağaçların ve çalıların arkasına gizlendiler. Bahar güneşi aşağılardaki hoş manzarayı kavrıyordu. Uzaklarda parıldayan, gidecekleri karlı dağlara merakla baktılar. Sonra parlak güneş ışığının acıttığı yorgun gözlerini kaçırarak vadiye yönelttiler. Bakışları ormanın üstündeki hafif yokuşa gelince durdu. Orada, çayırlık alanın tam ortasından bir kilisenin çan kulesi yükseliyordu. Yaklaştıkça, aşağıda birden bir köy göründü. Yamaca yapışmış evler kilisenin etrafını hafifçe çevreliyorlardı. Olağandışı, esrarengiz bir görüntü fark ettiler.

[1] Aethiopica: Heliodorus'un romanı

Evlerden birinin ahşap damından alevler yükseliyordu. Pek duman çıkmıyordu. Sanki ahşap evin tahtaları sadece bir dakika önce yanmaya başlamıştı. Kuru tahtanın çıtırtılarını duyuyorlardı. Sabahın taze aydınlığında ateşin üstünde sıcak hava titreşerek dolanıyordu. Alevler yandaki eve her an atlayacakmış gibi görünüyordu. Bununla birlikte, alevlerin çıkardığı çıtırtı sesleri dışında, köyden hiç ses gelmiyordu; ne bir çığlık ne bir bağırtı ne inek böğürtüsü veya köpek uluması ne insan ne de hayvan sesi. Köyün sonundaki evin yanından geçen ve vadiye inen yolda yüklü bir at arabası duruyordu. Arabayı çekmeleri gereken iki at yerde hareketsiz yatıyordu. Sanki birileri önce yükü vadiye taşımak için atları arabaya koşmak istemiş, fakat son dakikada fikir değiştirerek arabanın hemen önünde onları öldürmüştü. İtlaf edilmiş birkaç domuz arabaya yüklenmişti. Arabanın yanlarından sarkan domuzların tam ortasında, beyaz renkli süt domuzları beyaz kuğular gibi yatıyordu. Ve hepsinin üstünde boğazlanmış tavukların kahve - siyah renkli tüyleri uçuşuyordu. En son inek öldürülmüş olmalıydı. Tekerleklerin arasından acıyla uzanmış başı arabanın altında, kocaman gövdesi ise arabanın yanında yatıyordu. Gövdesi sarımsı bir balon gibi şişmiş, ayaklarıyla havayı tekmelemiş gibiydi. Adamlar ihtiyatlı davranmayı bırakıp ayağa kalktılar ve aşağıdaki sessiz sahneyi şaşkın gözlerle seyrettiler. O ana kadar yaşayan bir varlık, hayatta kalmış olan herhangi bir canlı yoktu. Bir bir, sorgulayan gözlerle, önce aşağıya ve sonra ormana geri dönmeye mi yoksa köye inmeye mi henüz karar verememiş olan sakallı komutanlarına baktılar. Komutan yokuştan aşağı bir iki adım attı ve birden

kendini yere attı. Yüzünü ıslak otlara gömdü. Onun ne gördüğünü bilmedikleri hâlde saniye geçmeden adamları da arkasında yere uzandılar. Madenî silah sesleri duyuldu ve sonra her şey yeniden sessizliğe gömüldü.

Komutan evlerin etrafında yerde yatan insan bedenleri gördüğünü düşündü. Uzun bir süre nemli ilkbahar toprağına yapışmış hâlde öylece beklediler. Alevlerin sardığı evin alt katındaki tahtaların çıkardığı çıtırtıları dikkatle dinlediler. Derken içeriden duman çıkmaya başladı.

Komutan geri geri sürünerek adamlarıyla birlikte ormana döndü. Ormanın kenarında savaşmaya veya geri çekilmeye hazır bir durumda beklediler. Komutan iki adamını etrafı kolaçan etmeleri için gönderdi. Adamlar hemen yokuştan aşağıya solucan gibi kıvrıla kıvrıla indiler. Diğerleri, onların ayağa kalkıp ahırın arkasına doğru eğilerek koşup kaybolmalarını nefeslerini tutarak seyrettiler. Gergin birkaç dakika daha geçti. Sonra adamlardan birinin elindeki makinalı tüfeği havada salladığını gördüler ve anlamsız bağırışını duydular. Silahlar ellerinde hep birlikte harekete geçtiler ve sessiz köye doğru ilerlemeye başladılar. Ateşin çıtırtıları köyde sabah aydınlığını daha da sessiz kılıyordu. Orada onları bekleyen daha da esrarengiz bir sahne vardı. Her türlü vahşete alışık askerler için bile akıl almaz, korkunç ve berbat bir görüntüydü.

Evlerin etrafında yatan gövdeler cesetlerdi. Bu insanların katledilmelerinin üzerinden çok vakit geçmemiş gibiydi, bazıları ölmüş ama diğerleri ölmek üzereydi ve uzuvlarındaki kasılmalar mücadelenin çok uzun zaman önce olmadığını gösteriyordu. Savaş alanındaki izler de mücadelenin adil olmadığına işaret ediyordu.

Orası bir savaş alanı değildi; gerçekte bir savaş olmamıştı. Meçhul canilerin bıraktığı tüm izler, bu zavallı insanların hazırlıksız yakalandığını, vahşi katliamın sabahın erken saatlerinde, muhtemelen gün ağarırken, bazıları daha uyurken veya yataklarındayken, diğerleri mutfakta veya ahırlarda sabah işlerini yapmaya başlarken gerçekleştirildiğini gösteriyordu. Cesetler yarı çıplaktı, sanki biraz önce yataklarından dışarı sürüklenmişlerdi. Yarı çıplak bir kadın, kırışık ve kana bulanmış bir çarşafa sarılıydı. Diğerleri sabah işlerini yaparken yakalanmış gibiydiler. Ahırın önünde yaşlı bir adam yatıyordu. Kemikli parmakları, kendisini korumak için sarıldığı çatalın sapına kenetlenmişti. Saldırgan ise daha becerikliydi; yaşlı adamın boğazını kesmişti.

Başka bir cesedin yanında hâlâ dumanı tüten mısır püresi tabağı duruyordu. Bir diğeri, ahırın damına tırmanmak istemiş; demir parmaklıklar arasından sarkan ezilmiş kafatası sallanıyordu. Bu silahlı bir çatışma değildi. Tek bir kurşun dahi atılmamıştı. Bütün cinayetler pala ve kör kesici aletlerle işlenmiş, kanlı işin çoğu bıçakla halledilmişti. Sessiz katliam kısa bir süre önce olmuştu.

Birlik daha önce tespit edilmiş hedefe gideceğine yanlışlıkla bu katledilmiş insanlar sahnesiyle karşılaşmış, çok yakında olmalarına rağmen hiç silah sesi duyulmamıştı. En vahşi şeyler belki onlar ormanın içinde açıklığa doğru sürünürlerken, belki de bir saat kadar önce, köyün arkasındaki çukurda dinlenirlerken gerçekleşmişti.

Şimdiye kadar gözden kaçmış olan kilisenin önündeki küçük meydanda, on genç erkek cesediyle karşılaştılar. Sistematik bir uygulamayla seçildikleri barizdi. Kanlı bir

dinî gelenek kurbanıydılar. Erkek çocukları yan yana yatırılmıştı. Muhtemelen köydeki erkek çocuklarının tamamıydılar. Boğazları kesilmiş ve kanları farklı boy ve şekillerde, eli kanlı ziyaretçiler tarafından evlerden toplanmış veya çocukların beraberlerinde getirmek zorunda bırakıldıkları kaplara akıyordu. Bu iş, çiftçilerin köylü hayal gücüne benziyordu. Dünyanın bu yöresinde domuzlar bu şekilde öldürülüyor, boğazlarının altına bir kap konuyor, böylece kan ziyan edilmiyordu.

Katliam sahnesi, katillerin nefret veya intikam alma isteklerine işaret ediyordu. Kurbanlarını ölümde bile aşağılamak istiyorlardı. Belki de amaçlarının katliam olduğu mesajını bırakmak. Hava kan kokusuyla ağırlaşmıştı ve kendinden geçiren bir nefret izi vardı. Korkunç görüntüye rağmen, yine de hiçbir şey anlaşılır değildi. Henüz gerçekleştirilmiş olan cinayetlere neyin sebep olduğu belli değildi. Olayı anlatacak tek bir canlı bırakılmamıştı. Bu Mayıs ayında, Slovenya dağlarından geçmiş olan ordulardan hangisinin bu işi yaptığı açık değildi. Askerî bir iz kalmamıştı; ne bir asker kepi ne de acı çeken kurbanın cellâdının ceketinin kolundan koparmış olabileceği bir düğme, hiçbir şey. Cesetlerin yanında, leş gibi içki kokan, kırık bir şişe duruyordu. Ama çok da aydınlatıcı bir ipucu değildi. Yüklenmiş at arabası, beraberlerinde yiyecek götürmek istediklerini düşündürüyordu: Boğazlanmış domuzlar ve tavuklar, arabanın altında kafası, yanında şişmiş karnıyla yatan, yükleyemedikleri veya yüklemeye vakit bulamadıkları inek. Bütün bunlar, yiyecekleri kocaman bir askerî kazanda pişirmeyi planladıklarına işaret ediyor ve katliamın bilinmeyen bir ordunun büyükçe bir birliğine

ait olduğunu akla getiriyordu. Acilen orayı terk etmişler, arabayı çekmeleri için aldıkları atların da son dakikada boğazlarını boydan boya keserek öldürmüşlerdi.

Acemice oradan ayrılmalarının nedeni, belki de bu ölümlü manzarayı gören birliğin gelmesiydi. Aniden bir talimat aldıkları belliydi. Katliam yapan askerlerin komutanı, muhtemelen bu yaptıklarından sonra fikrini değiştirip, acilen orayı terk etmeleri ve yavaşlatmasın diye öldürdükleri hayvanları geride bırakmaları talimatını vermişti. Savaş tesadüflerle doludur. Öldürmeye yol açan sebepler her zaman önceden hesaplanamaz. Emirler acil ve çelişkilidir. O günlerde, Slovenya dağlarında kaos hüküm sürüyor, bazı orduların ilerledikleri, diğerlerinin geri çekildikleri tepeler önceden tespit edilemiyordu. Acilen alınan kararlar oluyordu. Soru işaretleri bırakan çarpışmaların bazıları sonsuza kadar cevapsız kalıyordu. Bu nedenle askerlerin kendilerine sordukları sorulara dahi güvenilir cevaplar yoktu. Her hâlükârda bir süre sonra soru sormayı bıraktılar. "Ne için çarpıştıklarını bilmedikleri hâlde ganimetler cazipti. Kendilerini kazananların yerine koydular ve işe koyuldular." Komutan emir vermeden önce dahi evlere girip alabilecekleri şeyleri aradılar. Artık köylülerin bunlara ihtiyacı kalmamıştı; kol saatleri- askerlerin en sevdiği şey- ölüler için tıklamayan, ayrılma vaktini göstermeyen.

Ancak herkes ölmemişti. Bir köy evinin karanlık odasında, duvar saatini yere indirmeye çalışan asker birdenbire bir 'fıss' sesi duydu. Başını kaldırdığında, yarı karanlıkta parlayan bir çift göz gördü ve bir an sonra bir kedi, korkudan çıldırmış bir kedi suratına atladı. Çığlıklar atan

delirmiş hayvan bir duvara çarptı, kapıya doğru bir iki cesedin üzerinden atladı ve evin arkasında kayboldu. Kedinin kaybolduğu yerden başka bir canlı çıktı. Yaşlı, ağır hareket eden bir at, kilisenin arkasındaki otlaktan göründü. Koşum takımları vuruluydu. Sanki onu kullanmak istemişler ama o kaçmıştı. Belki de daha önemli işler yaparlarken onu unutmuşlardı. Sakallı askerler ona yaklaşmak istediklerinde, hantal, yaşlı at birdenbire çevikleşti, geri tepti, askerler de geri gittiler, sonra döndü ve ormanın başladığı yere doğru kaçtı, orada durdu, başını çevirdi, köye baktı, artık tamamen alevler tarafından yutulmuş olan eve.

İki asker, yaklaşmaya korktukları yanan evin yakınında nihayet hayatta kalmış bir Hıristiyan gördüler. Aslında iki kişiydiler ama biri öbür dünyaya göç etmek üzereydi. Kanlı bir iz, askerleri sokaktan eve yöneltti. Sanki biri ağır, kanlı bir çuvalı evin içine sürüklemişti. Eve girdiklerinde bir an geçici olarak izi unuttular. Alevler evi tamamen tahrip etmeden, yararlı bir şey bulmak için becerikli ellerle eşyaları karıştırmaya başladılar. Bir saniye sonra oldukları yerde kalakaldılar. Üst kattan sesler gelmişti. Dikkatle dinlediklerinde insan inlemeleri olduğunu anladılar. Dışarıda gördükleri koyu kırmızı iz, tahta merdivenlerden yukarıya çıkıyordu. Merdiven çizmelerinin altında gıcırdadı. Bir inleme daha duydular; acıdan veya onların ayak seslerinin yarattığı korkudan. Askerlerden biri, dikkatlice bir el bombasının pimini dişleriyle tuttu. O anda, basamakların başında genç bir kadın göründü. Bir gece önce, bir el lambasının ışığında, komutan gidecekleri hedefi harita üzerinde işaretlerken, genç kadının

yatağa gitmek üzere giydiği beyaz gecelik üzerindeydi. Bir an durdu, korkulu gözlerle onlara baktı ve içeride kayboldu. Arkasından koştular.

Yatağının yanında, usulca yatağa dayanmış genç bir adam kanlar içerisinde uzanmıştı. Boğazında, rengi kırmızıya dönmüş beyaz bir bez vardı. Hâlâ hayattaydı. Göz kapakları güçlükle açılıp kapanıyordu. Ama yarı ölüydü çünkü gözlerinin sadece beyazı görünüyordu. Göz bebekleri göz yuvalarında kaybolmuştu. Ve genç kadın, taralı saçla güzel biri olmalıydı, dişleri kenetlenmiş ve gözleri çıldırmışa benziyordu. Genç kadın, yaralı adamı korumak için önünde durdu. Boğazları kesilmiş olan genç adamlardan birini korumak için buraya sürüklemiş, ona yeniden hayat vermek istiyordu. Sert, anlaşılmaz kelimeler mırıldanıyor, karmakarışık inilti sesleri çıkarıyordu. İki asker geride durdular. Ona zarar vermek istemiyorlardı. İnlemesini hayretle dinlediler çünkü çılgın kedinin bağırtılarına benziyordu. Birkaç saniye bakıştılar. İki silahlı, sakallı, ölecek kadar yorgun, ormandan gelmiş asker ve genç bir kadın; gözlerinde o sabah gördüğü vahşetin yansıdığı, ölmekte olan, belki de sevgilisi genç adamı ümitsizce korumaya çalışan kadın.

İki askerden birinin hafızasında canlı olarak kalmış olan ve yıllar sonra anlattığı bu sahne akla ister istemez Heliodorus'un Aethiopica'sını getirir. Dahası, sahne başından beri tekrar edilmek üzere düzenlenmiştir. Heliodoros'un mükemmel Yunancasıyla milattan üç yüzyıl sonra anlattığı insan hâllerinin tekrarı: Nil'in doğduğu tepelerden, asker gibi giyimli adamlar indiler. Sahili dikkatle incelediler ve gözleri denizin parlayan yüzeyine sabitlendi. Sonra

olağanüstü bir görüntü sergilediler. Ağır yükünden dolayı denize iyice gömülmüş bir gemi, kıyıya çekilerek bağlanmıştı. Ne güvertesinde ne de sahilde tek bir canlı yoktu. Sahil ise cesetlerle kaplanmıştı. "Bu insanların katledilmelerinin üzerinden çok vakit geçmemiş gibiydi, bazıları ölmüş ama diğerleri ölmek üzereydi ve uzuvlarındaki kasılmalar mücadelenin çok uzun zaman önce olmadığına delaletti. Savaş alanındaki izler de adil bir mücadele olmadığına işaret ediyordu."

Mısırlı askerler, sanki habis bir ruh tarafından gerçekleştirilmiş olan sahneye bakakaldılar; şarap ve kan, ziyafet ve katliam, içki içmek ve öldürmek, şarap adamak ve insan kurban etmek. Görebildikleri sadece savaşı kaybedenlerdi. Kazananlar ise çekip gitmişlerdi. "Ne için çarpıştıklarını bilmedikleri hâlde ganimetler cazipti. Kendilerini kazananların yerine koydular ve işe koyuldular." Gemiye ve cesetlere yaklaştıklarında, yeni ve daha da gizemli bir görüntüyle karşılaştılar. İnanılmaz güzellikte bir kadın, bir kayanın üzerinde oturuyordu. "Yüzünde derin üzüntü vardı" der Heliodorus, " fakat gurur ve asalet bütün bedeninden yansıyordu". Önünde, yaralar içinde genç bir adam yatıyordu. Başında bir taç olan genç kız, sağ dirseğini sol bacağının üzerine koymuş, yüzünü iki elinin arasına almıştı. Yaralı çocuğa bakarken başını dik tutuyordu. Bu imaj, daha sonraları "Klasik Piéta"[2] diye adlandırılmıştır. Başta, askerler, bu hemen hemen tanrısal görüntüden çekindiler fakat sonra genç kızı beraberlerinde götürmeye ve genç adamı da ölüme terk etmeye karar

[2] Piéta: Kucağında ölü İsa Peygamberi tutan Meryem Ana heykeli

verdiler. O anda, genç kız, bir kılıcı kendine doğru tutarak, ikisini de birlikte götürmezlerse kendini öldüreceğini söyledi. Komutan ikisini de kurtarmaya karar verdi. Böylece Aethiopica'da, yaralı Teagenes ve güzel Hariklea için yeni bir hayat başladı. Uzun hikâyeden, onların maceralı hayatlarıyla tanrıların onlara bahşettikleri hakkında her şeyi öğrendik. Yazar, tabur komutanının davranışını takdir etmeye değer buldu. Onun için "Asil bir duruş ve güzelliğe bir bakış" der. Bu "Kaba gücü yenmeli ve askerlerin kalbini dahi yumuşatmalıdır." Ve okur, yavaş yavaş, onların hikâyesinde Tanrının tasarrufunu keşfeder, orijinal metinde kelime kelime yazıldığı üzere.

Bizim hikâyemizde ise, Tanrının tasarrufu, Aethiopica'nın başlangıcında yer alan birçok hususu içermektedir ve 1945 Mayıs ayında, Slovenya dağlarında gerçekleşmiş ama farklı gelişmiştir. İki askerden birinin hafızasında taze kalan ve yıllar sonra anlattığı sahne hızla sona yaklaşır. Kadının başında taç yoktur, yüzünü avuçlarına almamıştır. Silahlı adamlar ise katı kalplerini yumuşatacak asaletin farkına dahi varmamışlardır. O kadar sene sonra, tanrısal bir sahne olması mümkün değildir. Aethiopica'da, hikâye, kahramanlarına yeni bir hayat sunarken, bizim hikâyemizde son vardır. 1945'te Tanrının Mayıs ayı acımasızdır.

Birkaç dakika bakıştılar, sonra askerler anlaşılmaz iniltiler çıkaran, tekmelenmiş, ısırılmış, gözyaşlarından ve oğlanın kanından sırılsıklam ıslanmış kızı yakalayıp oğlandan ayırdılar. Kilisenin önündeki meydana sürüklediler. Yukarıda hâlâ canlı biri olduğunu söylediklerinde komutan, onu da getirmelerini emretti. Oğlan taşınamaz hâldeydi. Bacaklarından ve kollarından tutup sürüklediler boğazı kesik başı

yana sarkmıştı. Onu, aynı iz üzerinden, köylülerin cesetlerinin arasındaki eski yerine götürdüler. Göz bebekleri yuvalarında kaybolmuş, kesik boğazından hırıltılar çıkarıyordu. Taze kan, boğazındaki bezi kıpkırmızı yapmıştı. Sanki nerede olduğunu anlamış gibi hırıltıyla inledi; bir dakika önce kurtarılmış, şimdi tekrar kaybedenlere katılmıştı. Kız, bir dakika önce üzüntüden kaskatı kesilmiş olan kız, inanılmaz bir güçle kendini iki askerîn arasından çekip kurtardı ve cesetlerin üstüne, ona doğru kendini attı. Aniden, nasıl olduğunu kimse anlamadı, elinde bir bıçak gördüler. Sol eliyle genç adamın sarkan başını kucakladı, göğsüne bastırdı ve bıçağı yaklaşmaya çalışan iki askere doğru salladı. Askerlerin bir an boş bulunmaları sonucu, komutanın önünde istediğini yapmıştı. Komutan eliyle ona dokunmamalarını işaret etti. Sonra ileriye doğru adım atarak üzerine eğildi ve alçak sesle fısıldayarak, "Seni incitmeyeceğiz, sana zarar vermek istemiyoruz," dedi. Kız biraz sakinleşince, çılgınca bakan gözlerinden komutanın söylediğini duyduğu ama anlamadığı anlaşıldı. Komutan biraz daha yanaştı. Buraya kimin geldiğini, bunları kimin yaptığını bilmek istiyordu. Kız başını salladı ve mırıldandı. Etraftaki askerleri gösterdi. İşaret parmağıyla komutanı gösterdi. Etraftaki adamlardan biri, kızın dilsiz olduğunu söyledi: Savaşta her an yeni bir durum ortaya çıkmaktadır. Hikâyeyi anlatanın bilmediği şey, askerlerin arasında eğer bir sanat tarihçisi olsaydı,1945 Mayıs ayındaki olay için modern bir "piéta"nın ancak kötü bir versiyonunu düşünebilirdi.

Komutan kız için, "Dilsiz değil çıldırmış," dedi. Yüzünü kedinin tırmaladığı asker, "Burada herkes çıldırmış,

kediler bile," diye ekledi. Askerler kızın ürkütücü bakışlarından ve onlara doğrultulmuş işaret parmağından kurtulmak için yüksek sesle güldüler. Komutan dudak işaretiyle, "Nereye gittiler?" diye sordu. "Sadece bize nereye gittiklerini söyle, şuraya mı?" diyerek vadiyi gösterdi. "Yoksa tepeye doğru mu?"

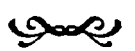
Kız bundan sonra hiç ses çıkarmadı, bıçağı tutan elini indirdi, uzun saçlarıyla oğlanın yüzünü örtecek şekilde üzerine eğildi. Derin bir acının sessiz bir resmiydi bu, dayanılmaz bir güzellik değil. Sadece ve sadece acı. Hikâyeyi anlatan asker, boğazında bir şeyin düğümlendiğini hissederek uzaklaştı. Bütün askerlerin aynı duyguyu paylaştıkları hissediliyordu. Hepsi suskundu.

İçlerinden biri, "Hiçbir yere varmıyoruz," dedi. Komutan, "Doğru, hiçbir yere varmıyoruz," diye tekrarladı. Ayağa kalktı, kilisenin merdivenlerine doğru gitti, çantasını ve makineli tüfeğini bıraktığı yere. Yere oturdu ve kucağına haritayı açtı. Şaşırdıkları hedefi ararken, yeni bir yol çiziyor ve kısa emirler veriyordu. Askerler ise köye dağılmış, kuvvetli sabah güneşi altında karların parladığı dağlara yapacakları uzun yolculuk için ihtiyaçlarını arabalara yüklemeye başlamışlardı. Nihayet yakalayabildikleri ata koşum takımını vurmuşlardı. Araba çok yüklü, at ise çok yaşlıydı. Arabayı hareket ettirebilmek için güçlü kollarıyla destek verdiler. Arabanın arka tekerleği ineğin boğazının üzerinden geçti ve araba tehlikeli bir şekilde sarsıldı. Sonra, yoldan aşağıya uzanan vadiye doğru hızlandı. Komutan arabanın arkasından yürümeye başlamıştı. Fakat köyden çıktıklarında aniden durdu. Kiliseyi çevreleyen evlere, harabeden döne döne yükselen dumana

doğru döndü. Sakalı uzamış yüzünü kaşıdı ve ileriye doğru bir an baktı. Sonra eliyle askerlerden birini çağırdı. Asker koşarak geldi. Başıyla meydanı işaret etti. Oldukları yerden, meydanı sarih bir şekilde görebiliyorlardı, sessiz ve çıldırmış şahidini de. Beyaz gecelikli kız, hâlâ oğlanın başını kucağında tutuyordu. Komutanın yaptığı hareket, bu hikâyede Tanrının tasarrufundan farklı bir şeyler olduğunu, bu defa bir tekrar değil fakat günün erken bir saatinde başlayan ve kimsenin niçin ve neden olduğunu bilmediği şeyin bir son olduğunu ima ediyordu.

At, acıklı bakışlarıyla yavaş yavaş yükünü çekiyordu. Şimdi daha kolaylıkla, çünkü yol aşağıya doğru iniyordu. Bir asker yokuştan yukarı doğru geri koşuyordu. Kemerinden çıkardığı bıçak güneşte parlıyordu. Yansıması gidecekleri karlı dağlara doğru kaydı ve birdenbire kayboldu. Komutan haritaya baktı. Tekrar yollarını şaşırmalarını istemiyordu.

Bir Kastilya Hayali

Ulric'in, Compostela'ya yaptığı hac seferi sırasında, kafilesindeki insanların açıklayamadıkları, genç kontu bir süre tamamıyla değiştiren bir şey oldu. Valensiya yakınlarındaydı. Daha sonra, kimilerinin iddia ettiği üzere, Sergoba isimli bir yerin civarında. Her neyse, Ulric atını aniden, engebeli ve fırın gibi kızgın İspanyol bozkırının ortasında tek başına duran küçük şapele sürdüğünde, sıcaktan kavrulan bir öğle saatiydi. Kısa bir süre önce, hafif eğimli bir yamacın üzerindeki korulukta durmuşlardı. Yukarıdan ilk bakışta yer yer çalılıkları, beyaz kayalıkları ve toprağın kırmızı rengini görmek mümkündü. Yokuşun başında, ağaçların hafif gölgelerine sığınıp dinlenmişler ve susuzluklarını gidermişlerdi. Yorgundular. Sadece ara sıra birkaç kelime konuşuyorlardı. Kimi yere uzanmış kimi oturmuştu. Gömüldükleri sessizlik içinde tek duyulan ses, atların ağızlarının etrafında dolanan, nereden geldiklerini Allah bilir sineklerin vızıltılarıydı. Atlardan biri, yumuşak toprağa gürül gürül işedi. Uzaklardan bir yerden, adeta bir mızrakla bir kalkana vuruluyormuş gibi,

metalik bir ses geldi. Ne uzakta ne de yakında bir köy görünüyordu. Yamaçtaki koruluktan görülebilen tek şey kuraklıktan çatlamış topraktı. Parlak günışığında gözlerini kırpıştırıyorlardı. Dolambaçlı bir geçidin sonundaki yamacın üzerinde, durdukları yerden pek uzakta olmayan, sadece bir bina vardı. Uzun gövdesi ve üzerinde çan kulesi bulunan beyaz küçük bir kilise. Çan kulesi, kim bilir hangi diyarlardan gelerek sıcak toprağa tüneyen beyaz bir güvercinin yorgunluktan düşen başı gibiydi. O minicik kilisede neden bir çan kulesi ve çan olduğu anlaşılır gibi değildi. Çanın kimler için çalacağı ve kimleri ibadete çağıracağı da belli değildi. Uzaklarda bile, yaşama dair herhangi bir belirti yoktu. Kafiledekiler, başkaları değilse de, kendilerinin dua etmeleri gerektiğini biliyorlardı, çünkü komutanları her tapınakta dua için duruyordu. Dua etmeye gitmeden önce yine durdular ve dinlendiler. Böylece adamlar ve atlar kutsal mekânda yatıp, yiyip, içip osurmayacak veya işemeyeceklerdi.

Ulric, koruluğun kenarında, güneşle gölgenin kavuştuğu yerde, kısa bir süre sessizce durdu. Sonra aniden, atının getirilmesini emretti. Atına bindi ve yavaş yavaş güneş altında parıldayan manzaraya doğru ilerledi: Kastilya Krallığında, Valensiya yakınlarında, sonradan bazılarının ısrarla Sergoba olduğunu iddia ettikleri yerden pek uzakta olmayan, engebeli bir bozkırın tam ortasına doğru.

1430 yılında, kudretli bir feodal lord olan Cillili Hermann, iki kez hac seferi düzenledi, askerî kafile eşliğinde; şövalyeleri, koruyucuları ve uşaklarıyla. İlk seferi, karısını öldürmek, sefil bir hayat yaşamak, aldatmak, tiksindirici derecede sarhoş olmak ve sınırsız şiddet uygulamak

suçlarından dolayı vicdani yükü ağır olan günahkâr oğlu yönetti. Diğerine, Frederic'in oğlu ve Hermann'ın torunu Ulric komuta etti. Hem babasından hem de büyükbabasından daha erdemli, bir komutanın kararlılığına ve atılganlığına sahip ve yaşlı lordun tüm ümitlerini bağladığı Ulric. Bir vaat ve şükranın temsilcisi olarak seçilmiş olan Ulric, hac için verdiği sözle geleceğinin önünü açmış ve anmak için daha uzun bir yol olan Compostela'da St. James'i seçmişti. Vakanüvisler, yaşlı Hermann'ın ve torununun, aniden, dindar kesilmesinin çok önemsendiğini yazmışlardır. Kudretli hanedanlığının geleceği için para ve asker, kurnazlık ve gaddarlıktan başka, Tanrıdan da biraz yardım almanın faydası olabileceğini anlamıştı besbelli. Vakanüvisler, birkaç yıldan beri Hermann'ın geceleri uyanıp korku ve dehşet içinde etrafta dolaştığını da yazdılar. İşlediği tüm suçlardan onun peşini hiç bırakmayanı, kaderinde Cilli Kontesi olmak bulunmayan, oğlunun mutsuz sevgilisi, genç ve hüzünlü güzel Veronica'nın ölümüydü. Genç Veronica'nın öldürülmesini emrettiği de yazılıydı; oğlunu tutuşturup baştan çıkartan cazip gözlerin, sahibinin kanıyla sönmesini. Birçok kimse yaşlı, acımasız adamın birden dindar kesilip, artık hac yoluna çıkamayacağından oğlunu ve torununu göndermesini, ölümünden önce duyulan pişmanlığın beklenmedik sonucu olduğuna inanıyordu. Acımasız cinayet gecesinden duyduğu pişmanlıkla, Veronica'nın güzel yüzü her gece hayalinde canlanıyordu.

Vakanüvislerin kayıtlarına göre, Friedrich'in seyahati sert karakterine benzer biçimde geçiyordu, yol boyunca sürekli zorluklarla karşılaşılarak, asillerle, kasabalılarla,

köylülerle çatışarak, içki içerek ve silahlı çarpışmalara katılarak. Hedefe ulaşamadan önce, sınırda, Ferrara Kontu tarafından yakalanıp adamlarıyla birlikte hapsolundu, ta ki kefalet ödenip evine geri dönene kadar, hac seferini bitiremeden.

Ulric'in hac seyahati ise tamamen farklı gelişti. Yolculuğa kış ortasında başladı. Sadece şatolarda ve kasabalarda mola vermedi, sıcak karşılandığı köylerde ve kiliselerde de durdu. Hatta dağ tepelerindeki minik şapellerde ve küçük köylerde bile. Yol ayrımlarındaki ibadet mahallerinde sadece haç çıkarmakla yetinmedi, atından inip dizlerinin üstüne çöktü, hiç değilse başını eğdi ve sessizce dua etti. Gorizia'dan, Kuzey İtalya'dan ve Güney Fransa'dan geçen hac yolu, onları uzaktaki Compostela'ya götürdü. Adamları genç komutanlarına hayran kaldılar. Hiç bir zaman sefahate dalmadı, aşırı içki içip ziyafetlerde kendini kaybetmedi, kibirli davranmadı veya açgözlü bir şekilde hediye kabul etmedi. Kont, her zaman dingin bir şekilde, onlara yağmurlu ve rüzgârlı havalarda güç verdi. Tehlikeli dağ geçitlerinde onu sırtta taşımalarını istemedi. Diğerleri gibi, kanayan ayaklarıyla atlarının köpük saçan gemlerini tutarak yürüdü. Onlar bu uzun yolculuktayken kış bitti ve İtalya yeşile büründü ve Güney Fransa'nın tarla ve otlaklarına bahar geldi. Ölü atlarını ve hasta hacıları geride bıraktılar, Akdeniz boyunca mavi göğü seyrettiler, Pirene Dağlarının geçitlerinden ılık yağmur altında geçtiler ve nihayet İspanya'nın ışıldayarak parlayan tarlalarına, kayalık platolarına ulaştılar. Bir yokuşun başında mola verdikleri koruluğun sessizliğinin, böceklerin ince vızıltıları ve tarla böceklerinin vınlama sesleriyle bozulduğu bir gün Ulric,

aşağıda tek başına duran küçük şapelin önünde, birdenbire tamamen başka bir insana dönüştü.

Ulric, koruluğun kenarında, güneşle gölgenin kavuştuğu noktada, bir süre sessizce bekledi. Sonra aniden atının getirilmesini emretti, atına bindi ve yavaş yavaş parıldayan manzaraya doğru atını sürdü. Engebeli bozkırın tam ortasında, Kastilya Krallığı'nda, belki Valensiya yakınlarında, daha sonra kimilerinin iddia ettiği üzere Sergoba diye anılan yerden uzak olmayan bir noktaya.

Bir an için gözden kayboldu, sonra atla bütünleşen bedeni, güneş ışınlarının titreşimlerinin arasından vadide tekrar göründü. Beyaz şapele doğru inmeye başlamadan önce, birkaç şövalye ve hizmetkârı arkasından atlarını sürdüler. Diğerleri korulukta kaldılar. Ulric, attan indi, sabırsızlıkla kapıyı itti. Kapı hemen açılmadı. Yardım için etrafına bakındı. Sonra omzuyla kapıya yüklendi. Kapı içeriye doğru göçtü ve içerisi aydınlandı. Ulric bir an durdu, başını eğdi, iki elini göğsünde birleştirdi ve içeriye girdi. Bol ışıktan acıyan gözleri ilk başta bir şey göremedi. Haç çıkardı ve içgüdüyle mihraba doğru yürüdü. Bir anda bütün vücudu buz kesti. Gözleri yavaş yavaş ahşap siluetleri ve duvar resimlerini seçmeye başlamıştı. Sade bir şapeldi. Duvar resimleri solmuştu. Ahşap heykellerin boyaları dökülmüştü. Zayıf bir ışık hüzmesi, tavana yakın bir pencereden sızıyordu. Ulric dizlerinin üzerine çöktü, bakışlarını soğuk taş zemine indirdi ve dua etmeye başladı.

Tekrar mihraba baktığında, şapelin dışındaki atların kişnemesini ve binayı çevreleyen kızgın, engebeli bozkırın oluşturduğu acayip denizin bir yerlerinden gelen böcek uğultularını duydu.

Ayağa kalkıp kapıya doğru yavaşça bir adım atmıştı ki, gözleri bir an yukarıdan vaftiz kurnasına doğru dik bir şekilde süzülen ışık hüzmesini takip etti. Ve aynı anda, orada diğerlerinden farklı bir tablo dikkatini çekti, parlak renkleriyle canlı gibi duran, diğerleri gibi solmamış, sanki ressam daha yeni tamamlamış gibi. John the Baptist'in[1] başıydı. Canlı bir tabloda, ölü bir baş, Ulric'i birkaç saniye hareketsiz kılan ve şaşkınlığa düşüren bir görüntü. Damarlarındaki kan dondu, gözlerini korku ve dehşet bürüdü. Ağzı çığlık atmak üzere açıldı ve bir çığlık çıktı.

Şövalyeler ve uşaklar, genç komutanlarını korumak için onu takip etmeye karar vermişlerdi, kimsenin olmadığı bir yerde, herhangi bir tehlike sezmedikleri hâlde. Şapelin önünde, atların gemleri ellerinde beklerken bir çığlık duydular ve şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Bakışları karşılaştığı an, bellerindeki kılıçları kınlarından çekip şapele doğru koşmaya başladılar. Birden Ulric kapıda göründü. Dirseğiyle kapının çerçevesine yaslanmış, yüzü bembeyaz olmuş, gözlerinde bilinmedik bir korkunun yarattığı şaşkınlık, derin bir dehşet duygusu içinde gibiydi. Elini sallayarak, anlaşılmayan sözlerle adamlarını durdurdu. Onlar içeriye girmek istiyorlardı. Fakat komutanları bu arada kendisini toparlamış, bakışları biraz aydınlanmış, onlara kararlı bir tavırla geri dönmeleri emri verdi. Atlarına bindiler ve dörtnala bozkırın öte tarafındaki koruluğa döndüler. Ulric şapelin önünde kaldı. Adamları, bozkırın diğer ucunda, gözleri kör eden güneş ışığında, siluetinin bir ileri bir geri hareket ettiğini görebiliyorlardı. Ulric nihayet

[1] Yahya Peygamber

eğildi ve kapının önüne oturdu. Ona su ve yiyecek getiren uşağını da bir el hareketiyle uzaklaştırdı. Bütün geceyi şapelde geçirdi. Adamları, Compostela'daki James gibi, onu bacağından yaralayan, yaralı ama zaferle atalarının topraklarına dönmeye zorlayan aziz ile savaştığını zannettiler. Sabah olduğunda bitkin vaziyette geri döndü ama o gece, o terk edilmiş şapelde neler olduğunu kimseye söylemedi.

Yüzü eski sükûnetini kaybetmiş, kapkaranlık, onları selamlayan köylülere bakmadan veya çevredeki güzel manzaraları seyretmeden adamlarıyla birlikte ilerlemeye devam etti. Sessizdi. Gecelerini dua ederek geçirdi. Gece dışarıda yatıyorlardı. Gölgesi, yanan ateşe doğru bir yaklaşır, sonra tekrar karanlıkta kaybolurdu. Günler sonra, kilise çan kulelerini ve Amusca'nın kırmızı damlarını uzaktan gördüklerinde bile, adamları gibi sevinmedi ve onlar gibi şen çığlıklar atarak atını mahmuzlamadı.

Amusca'ya Paskalya zamanı ulaştılar. Kastilya kralları-nın günlüklerinin 13. bölümünde yazdığı gibi: "Buraya önemli bir senyör geldi. Kral Sigismund'un yeğeni, Cilli Kontu, Santiago'yu ziyaret için Krallığımıza gelmiştir. Hepsi varlıklı, asilzade altmış süvari eşliğinde. Kral ona büyük saygı gösterdi. Akşam yemeğinde ağırladı ve atlar, eşekler, işlenmiş kumaşlar hediye etti. Fakat Kont hiçbirini kabul etmedi. Ülkesinden ayrılırken, dünyanın hiçbir prensinden herhangi bir hediye kabul etmemeye yemin etmişti. Hiçbir şey almadı. Kral ve Kraliçe tarafından, onuruna yirmi gün boyunca verilen görkemli davetlerden ilk ayrılan o oldu. Kontun, Kastilya bozkırının ortasındaki şapelde geçirmiş olduğu gün ve geceden sonra tamamen değiştiği

yüzündeki gizemli sırda gizliydi. "Ve böylece Santiago seferini tamamlamak üzere yola çıktı," diye bitirdi raporunu Kastilya Krallığı vakanüvisi. Fakat ne hac seferi raporu, ne de yol üzerindeki olağanüstü olay burada sona eriyordu; ne Santiago de Compostela'da yapılan adakla, hediyeler ve uzun uzun dualarla ne de uzun geri dönüş seyahatiyle. Belki şimdi yemyeşil, belki de beyaza bürünmüş olan ülkelerine geri dönüş yolunda, yamaçtaki koruluğa karşı engebeli bozkırın tam ortasında duran şapelin etrafında geniş bir halka yaptılar. Kastilya Krallığı'nda ve Compostela'da yaşadığı serüvenler şapeli unutturmuş ve Ulric'in hüzünlü yüzüne eski neşesi geri gelmişti.

Uşaklarından bir tanesi, birkaç atın nallanması için geride kalmış ve hacılara yetişmek için kestirme bir yol bulmuştu. Gece oraya yakın bir yerdeydi; Kastilya'da engebeli bozkırın ortasındaki küçük şapelin yakınında. Yorgun olmasına ve acele etmesi gerekmesine rağmen merakını dizginleyemedi ve kilitli kapıyı zorla açarak içeri girdi. Daha önce Ulric'in yapmış olduğu gibi; tam kırmızı Kastilya güneşinin batıp şapelin karanlığa gömüldüğü sırada. Mihrabın üstüne yansıyan aziz siluetlerini ve duvarlardaki belli belirsiz gölgeleri seyretti. Dikkatini çeken bir şey olmadı. Dışarı çıkmaya hazırlanıyordu ki vaftiz kurnasının arkasındaki duvarda sakallı bir yüz resmi gördü. Tanıdık bir suratttı. O anda, kırmızı gün ışınları resmin tümünü aydınlattı. Yalnız başına olan misafirin sanki kalbi durdu. Herod'un kucağında, John the Baptist'in kesik kafası, komutanı Cilli'li Ulric'in yüzüne sahipti. Yorgun, parıldayan gözleri ona keskin bir ifadeyle bakıyor, onu delip geçiyordu. Bir de genç bir kadının tasviri vardı. Bir an onun

da yüzünü tanıdığını düşündü. O Desenice'li mutsuz güzel Veronica'nın hüzünlü çehresiydi. Ama uşak emin olamadı. Resmin arka planında, dudaklarında meraklı gülümsemeyle Salome duruyordu. Onun kırmızı yanaklı, beyaz ölü yüzü, Veronica'nın olamazdı. Veronica'yı hatırlatıyordu fakat Veronica uzaktaydı ve ölmüştü. Uşak, bu loş odaya bu yüzü getirenin kendi hayal gücü olduğunu düşündü. Belki de bütün gün sıcak ve kızıl Kastilya güneşi altında at sürdüğündendi. Ama Ulric'in yüzü onu dehşete düşürmüştü. Kesinlikle Ulric'in suratıydı. Bir aydan biraz daha fazla bir süre önce, komutanı tam bu yerde mola vermişti. İlk başta geçirdiği şaşkınlık, daha sonra dehşete dönüşmüştü. Tanımadıkları bir ülkeye yapılan sefer sona ermeden kısa bir süre önce, onu bekleyen bu acayip görüntüye bakakalmıştı. Komutanı bu yansıya acaba nasıl bakabildi? Hemen hemen yeni bitmiş gibi duran, resimdeki canlı renklerle resmedilmiş kendi yüz hatlarına. Başı kesik bedeni saran mütevazı giysiler çuvaldan yapılmış, zengin bir insana ait olamazdı. Ama yüzü, burnu, kesik baştaki hâlâ kırmızı dudaklar, saçın rengi bile ve ince sakalı, hepsi orada gözünün önündeydi. Tartışılmaz bir şekilde orada duruyordu. Uşak, şimdi duydukları çığlığın neden atıldığını anladı, komutanının kulakları sağır eden çığlığını ve yorgun bakışlarını. Komutanının her gün gördüğü, saygı duyulan ve sevilen ve korku salan başı şimdi oradaydı; vücuttan ayrılmış, canlı renklerle resmedilmiş, boynundan kırmızı kan damlayarak.

Nedenini anlamanın mümkün olmadığı bu görüntü önünde uşak, yüreğinde korkuyla, uzun bir süre hareketsiz kaldı ve birden kalbi çılgınca atmaya başladı. Sonra

kapıdan dışarı fırladı ve engebeli arazinin üzerinde, sanki asılı kalmış gibi duran Kastilya güneşinin parlak kırmızı yuvarlağına bakakaldı. Biraz önce gördüğü gizemli ve acayip görüntüye bir açıklama arıyor ama hiçbir şey anlayamıyordu.

Birkaç ay sonra, sonbaharın son günlerinde, çıplak ağaç dalları gri gökyüzüne doğru uzanırken, İspanyol hacılar evlerinde büyük saygı ve kutlamalarla karşılandılar. Hac tamamlanmış, verilen söz yerine getirilmişti. Genç kont, peşinden prens unvanı almış ve o uzak diyara yaptığı yolculuk nedeniyle 'İspanyol' lakabıyla çağrılmaya başlanmıştı. Günlükler sonraki senelerde çok varlığa kavuştuğunu, mal varlığının arttığını, Avrupalı yöneticilerin güvenini kazandığını, karısının ona üç evlat verdiğini, Cilli hanedanının parlak geleceğini garantilediğini yazdılar. Parlayan şansı doruğa çıkmışken, birdenbire büyük bir düşüş yaşadı. Saygın ailesinin başına beklenmedik bir felaket geldi. Çocukları ardı ardına öldüler. İspanya'ya yaptığı meşhur hac seferinden yirmi altı yıl sonra, Macar hükümdarlarının önünde eğildikleri tanınmış bir aileye mensup olan Cillili Ulric, gücünün en yüksek noktasında ve güçlü bir ordunun komutanı iken, bir gece yarısı, Tuna ve Sava'nın birleştiği yerde saldırıya uğradı. Vuruştu ve kendini savundu, Compostela'da adak adadığı James gibi bacağından yaralandı ve düştü. Muhtemelen daha hayattayken başını vücudundan ayırdılar. Dindar lordun Compostelalı koruyucusuna dua etmeye fırsat bulup bulamadığını kimse bilemedi. Hiç kimse, bir zamanlar yabancı bir ülkede, sıcak bir günün sessizliğinde, soğuk ve karanlık bir şapelde

gördüğü Kastilya resmindeki görüntüyü hatırlayıp hatırlamadığını bilemedi.

Uşak, bir zamanlar Valensiya yakınlarında veya belki Sergoba diye adlandırılan yerin civarında bir şapelde, önünde durduğu acayip duvar resmindeki Ulric'le benzerliğin kırmızı Kastilya güneşinden kaynaklanmış olabileceğini düşünmüş olduğunu, dünyanın öteki ucunda ise çok zaman önce İspanyol bozkırının ortasında karanlık bir şapelde başlamış bir hikâyenin sona erdiğini biliyordu. Veya belki de daha o şapel inşa edilmeden ve resimleri boyanmadan, insan beyninin anlama gücünün kavrayamayacağı bir zaman diliminden bile önce.

Karların Meryemi Kilisesi'nde Ölüm[1]

O korkunç ve uzun 1918 senesinde, genç bir doktor olan Aleksei Valislyevich Turbin, kürk şapkasındaki subay rozetini çıkartmayı unuttuğu için az kaldı canından oluyordu.

Mikhail Bulgakov, "Beyaz Muhafız" isimli romanında bu olayı, "Orada öyle bir güç vardır ki, bazen bizi uçurumun kenarından baktırır, bazen de bizi boşluğa çeker," diye anlatır.

Yazarın kahramanı Turbin, ölümcül bir işaret olan alnındaki rozetle Alekseyev Tepesine doğru gideceğine Vladimirova Caddesi'nde fazladan on adım atmış bulunur. Tam o anda gri askerî kostümler giymiş bir grup insan buzlu havanın sisleri içinde kalmış Kreshchatik tarafından çıkıp ona doğru yürüyerek inerler. Genç doktor, barışsever bir vatandaş rolünü oynamak gibi delice bir fikre kapılır. Ama tam önünde duran asker önce şaşkınlıkla ona

[1] Mary of the Snows kilisesi: Roma'daki başlıca üç önemli kiliseden biri olup 435 yılında inşa edilmiştir.

bakar, derken bir saniye sonra anlaşılmaz tehditkâr bir neşeye bürünür. "Şeytan" diye arkadaşına seslenir. Arkadaşı koşarak gelir ve tüfeğini doğrultur. "Bak, bir subay," diye devam eder. Turbin hiçbir şey anlamamıştır. Birden olay kurt avına dönüşmüştür. Korkunç bir takip başlar. Bütün sokak, takip edenlerin subayı öldürmesini teşvik eden çığlıklarla dolar. Turbin, peşinden gelenlerden birini vurur fakat takip durmaz. Bir kurşunla yaralanır.

Sonunda nefessiz ve ümitsiz kalmıştır. Son kurşunu kendisi için saklar. Kendini öldürmek ister. "Daha ne olabilirdi... Ve sonra onu siyah yosunla kaplanmış bir duvarın dibinde gördü, bir mucizeydi." Artık hiçbir ümit kalmadığında, yaşamına son vermek istediği o anda, "kurtarıcı", yazarın, beklenmedik kadın hayali diye vurguladığı kadın onu evinde saklar. Kurşun yarasından ölmesi beklenir fakat "beynindeki acı kadının mucizevî ellerine geçmiştir." Çarın ordusunda subay olan yaralı doktor gizlice evine götürülür fakat sağlığı daha da kötüleşmiştir. Yarası tifo ateşiyle birleşir. Doktor artık çok az ümit kaldığını biliyordur. "Bu durumdan hiçbir kurtuluş yolu olmadığı herkes için açıktı." Turbin ölmektedir. Fakat kader, onu ölümün sınırına kadar getirip üçüncü defa kurtarır. Kız kardeşi Jelena, "Mother of God" ikonunun önünde eğilir ve mum yakar.

"Alev titredi. Mumun aydınlığı Jelena'nın gözlerine kadar gelen uzatılmış bir ışık zinciriydi. Jelena ikonun üzerinde, altın boncuklarla bezenmiş yüzde, dudakların kıpırdadığını ve gözlerin acayipleştiğini fark etti. Kalbi korkuyla ve boğucu mutlulukla titredi. Kendini yere bıraktı ve hareketsiz kaldı."

Sonraki günlerde, Turbin krizi atlatmayı başarır. Mum gibi bir suratla, dudaklarının kenarında derin çizgiler ve ciddi bakan gözlerle hayata döner. Çar ordusunun genç subayının kaderi, esasen takipçilerinden o korkulu kaçış sırasında ölmekti. O ölümle karşılaşmış ama hayata dönmüştü. Ölümden bir kere kaçabilen bunu hiç unutamaz. Hayatı boyunca hatırlayarak, mum gibi bir surat ve solgun bakışlarla yaşar.

Yirmi yedi yıl sonra, binlerce kilometre uzakta, en ciddi hazırlanmış haritalarda dahi gösterilmeyen, Avrupa'nın kuytu bir köşesinde, başka bir hayat hikâyesi yaşandı. Önemli ve korkunç 1945 yılında, birdenbire, beklenmedik bir şekilde ve zavallı insan aklının kavrayamayacağı şartlar oluştu ve aynı olay tekrarlandı. Çar ordusunun Rus doktoru, bu defa ismi Vladimir Semyenov, yine gri paltolar içinde yaklaşan askerler ve "Mother of God" vardı. Bir zamanlar kaçıp kurtulduğu ölümün damgaladığı Vladimir Semyenov. Birisinden saklanmaya çalışıyor ve eski, mucizevî kurtuluşu için medyun. Birkaç sene evvel evinin yanında O'nun için "sonsuz minnettarlığını" gösteren küçük bir kilise inşa ettirmişti. Boş ve çılgın bakışlarla yüzünde bir işaret arıyor. Tekrar yeniden merhamet mi dileniyor? Sonu gelmez kaçıştan yeni bir kurtuluş mu bekliyor? Veya sadece seneler sonra aynı ümitsiz durumdan kurtulabilmesi için daha önce bir defa kurtulması gerektiği gibi kutsal bir hesap mı olduğunu anlamaya çalışıyor? Muhtemelen Vladimir Semyenov'un kaderine yazılmış olan hayat hikâyesinin sadece tek bir nedeni vardı: Böylece oyuncu kader, başka bir yerde ve zamanda, başka insanlar için ümitsiz bir durumdan farklı bir çıkış yolu bulacaktı.

1939 baharında, Mura nehrinin kıyısındaki köylere yabancı biri gelmeye başladı. Rusça, Almanca ve Slovence dillerinin karışımı konuşması dikkat çekiyordu. Sık sık Karların Meryemi Kilisesi'ne uğruyordu. Bir seferinde kilise rahibine doktor olduğunu söyledi. Mesleğini yapabileceği bir yer arıyordu. Rahip daha büyük bir kasabaya gitmesini salık verdi. Fakat yabancı, rahibin ne o an ne de daha sonra yakalayabileceği bir gülümsemeye dahi sahip olmayan ciddi ifadesiyle kasabalara ilgi duymadığını söyledi. Köylerde çalışmak istiyordu. Rahip şaka yollu "Tanrıdan saklanacak uzak bir yerde," dediğinde ciddi ve sert bir ifadeyle "Tanrıdan saklanacak hiçbir yer yoktur," diye cevap verdi. Yabancının bir sonraki ziyareti sırasında, mihrabın üzerinde duran Meryem'in büyük resmiyle yakından ilgilendiği rahibin gözünden kaçmadı. O bölgede dinî konular konuşulurken gösterilen hafif erkeksi utangaçlıkla rahip Karların Meryemi isminin İtalya'nın bir yerinde bir kilise inşa edilirken meydana gelen bir mucize üzerine verildiğini söyledi. Rahip çok iyi hatırladığı olayı anlatırken yabancı onu dikkatle dinledi. Rahip mucizenin gerçekleştiği yılı hatırlayamasa da Ağustos ayı olduğunu ve birdenbire kar yağmaya başladığını biliyordu. Rahip, o sadece bir efsane derken yabancı sakin bir şekilde başıyla tasdik ediyor ama olayın gerçek olduğuna inanıyordu.

Sonra bütün yaz görünmedi, fakat sonbahar geldiğinde -bazı kişilere göre Eylül ayının sonunda- Maribor'dan bavullar ve dikkatlice ambalajlanmış paketlerle yüklü bir araba geldi. Kısa zamanda yaygın bir üne sahip olacak Vladimir Semyenov adında, kırk yaşlarında, ince yapılı,

açık kumral saçlı bir Rus doktor, bir tüccarın evinde hastaları kabul etmeye başladı. Sessiz sakin doktor yıl bitmeden bölgede en sevilen kişi olmuştu. Konuşmadan yaralara dokunuyor ve sarıyordu. Ter içindeki bedenleri, kötü alkol kokusunu ve hastaların ekşi şarap kokan ağızlarını kokluyordu. Doktorların rahatsız edici tipik huzursuzluğu olmadan hastaların ateşlerini ve korkularını iyileştiriyordu. Ondan ne zaman bahsetmeye kalksalar tarif edecek kelime bulamıyorlardı. Karanlık yüzlü ciddi adam hakkında hâlâ pek bir bilgi sahibi değildiler. Dillerini iyi biliyordu, fakat yumuşak Slovencesiyle ancak gerektiği kadar konuşuyordu. Ayine gitmezdi ama kimse yokken kilisede Karların Meryemi'ne adanmış mihrabın önünde dururdu.

İlk yıllarda, sık sık kasabadan gelen misafirleri olurdu. Aralarında uzun boylu çok güzel bir kadın vardı. Gece olduğunda, Rusça konuşmalar pencerelerin ardında giderek uzaklaşırdı. Sonraları ziyaretler sona erdi ve Vladimir Semyenov kasabaya daha az gitmeye başladı. Müteakip yıllarda daha da yalnız kaldı. 1936 veya 1937 yılında bir açık arttırmada büyük bir fabrika binası satın aldı ve içini eski mobilyalarla döşedi. Alt katını muayenehane yaptı. Müstesna özen göstererek akciğer ve nefes sistemi hastalıklarını tedavi etmeye başladı. Gece boyunca pencerelerinde ışık olurdu. Gün ağarırken balkon pervazına yaslanarak bahçesine gelen at arabalarını sessizce seyrettiği görülürdü. Köylüler donmuş parmaklarıyla dizlerine örttükleri örtüleri düzeltirler ve hastaları yün battaniyelere sararlardı. Hastalar, çocuksu bir güvenle ağrı ve ızdıraplarını bu tuhaf adamın ellerine teslim ederlerdi. Vladimir

Semyenov belki onlarda alçakgönüllülükle Rus köylüsü kurnazlığının karışımını görürdü. Belki onların eve girerken gösterdikleri meraklı fark ederdi. Fakat bunlara rağmen bu insanlar onu ilgilendirmezdi. Problemleriyle yakından ilgilenirdi fakat kendileriyle değil. Başka bir şeyle ilgiliydi. Gazetelerde çıkan haberlerle ve evdeki telsizden gelen cızırtılarla daha fazla ilgiliydi. Fakat hızla yaklaşan olaylar meydana gelmeden önce, efsaneleşen bir şey yaptı.

1938 kışında, bir bağ işçisinin dul karısının biricik oğlunu ölümden kurtardı. O zamanlarda zatürree insanları ölüme götürürdü, hele bir bağ işçisinin evinde olursa. O kış, Vladimir Semyenov, gecelerce, halüsinasyon gören çocuğun başını bekledi. Nemli ve soğuk, beton zeminli kulübede, tabak-çanak ve giyecekler arasında, ağlayan yaşlı kadınla birlikte yatağın başında oturdu. İyileşen çocuk ellerine sarılarak öpmek istedi. Teşekkür etmek için vereceği hiçbir şeyi yoktu. Soğuk ter damlacıklarıyla parlayan alnını doktorun avuçlarına bastırdı. Doktor onu iterek uzaklaştırdı. Teşekkür istemiyordu. Çocuk teşekkür etmeliydi ama ona değil Karların Meryemi'ne. Sağlığına kavuşturan oydu. Sonra annesine teşekkür etmeliydi, yatağının başında oturup uyumadan dua ettiği için. Bu sözleri doktora aziz şöhreti bahşetti. Köydeki inançlılar haberi yaydılar ve ileride olacak olaylardan sonra bile on yıllarca bu hikâye anlatıldı.

Ve olaylar hızla ve kaçınılmaz olarak yaklaşmaya devam etti. Aynı yıl kasabadan yapılan ziyaretler tekrar başladı. Rivayete göre gelen ziyaretçi, Tsarskoe Selo birliği komutanı Albay Boris Aleksandrovich'in dul eşi Obolenskaya Düşesiydi. Birçok defa Vladimir Semyenov, uzun, yağlı

saçlı, dağınık sakallı, uzun etekli bir giysi içinde acayip bir yaratık tarafından aranmıştı. İsmi Fedyatin'di. Doktor'un hizmetçisinin anlattıklarına göre her ikisi de sabahlara kadar oturuyorlardı. Sabahları oda sigara izmaritleri ve boş şişelerle dolu oluyordu. Rus göçmenin Maribor'dan ziyaretleri doktorun ününü biraz zedeliyordu ama kendisi hiç oralı değildi. Birden bu ziyaretler de durdu. Mura nehrinin yanındaki bu ıssız yere bu garip insanların gelmekten neden vazgeçtikleri belli değildi. Görünen Vladimir Semyenov'un tekrar yalnız kaldığıydı. Belki eskiye nazaran daha da yalnız. Sanki o böyle olsun istiyordu. Yalnız olmak istiyordu.

İnsanlar, onun bir şeyden korktuğu, peşinde biri veya bir şey olduğu dedikodusunu yapıyorlar, bu sebeple uyuyamadığını söylüyorlardı. 1938 ilkbaharında, evinin yanında küçük bir kilise inşaatı başladığında bu kanaatleri güçlendi. Küçük kilise O'na, Kurtarıcıya "sonsuz minnet" ifadesi olarak adanmıştı. Neden ve kimden kurtulmuştu? Vladimir Semyenov'un yerleşmek için bu yeri seçmesinin nedeninin oranın temiz havası olmadığı giderek açıklık kazanmıştı. Bu köşeyi saklanmak için seçmişti. Bununla birlikte, küçük kilisenin inşaatı tamamlandığında doktora gösterilen o ilgi artık azalmıştı.

25 Martta Hitler Avusturya'yı Nazi Almanyasına kattı ve Mura nehrinin öbür yakasında Alman üniformaları görülmeye başladı. Bu uzak köylerde bile yoğun haber ve beklentiler oluştu. 1941 Nisan ayında Rus doktor her daim balkonunda durup peş peşe sigara içmeye ve aşağıda bahçede askerlerin ileri geri dolaşmalarını seyretmeye başladı. Birkaç gün sonra ordu geri çekildi ve nehrin öbür

kıyısından Alman askerleri geldiler, beraberlerinde Alman sosyalizmini getirerek. Birçok insan, özellikle fakirler onları sevinçle karşıladı.

Bir Ekim günü doktorun evi arandı ve radyosuna el kondu. İki Alman polisini evine aldıktan sonra radyosu iade edildi. Köy hanında birkaç kadeh devirdikten sonra ona Rusya ve Bolşeviklik hakkında sorular soruyorlardı. Vladimir Semyenov cevap vermezdi. Gece sohbetleri başladığında odasına sığınır kapısını kilitlerdi. Polisler sık sık değiştirilirdi. 1944'de son ikisi Ruslara karşı cepheye gönderildiler.

1944 yazında, bir hastası Vladimir Semyenov'a Kızıl Ordunun Macaristan'a girdiği haberini verdi. Haberi öğrendiğinde doktorun yüzü soldu ve hemen kendini dışarıya attı. Kış uzundu, hastalıklar artıyordu, Semyenov hastalarının para yerine karaborsadan temin edip getirdikleri etle yaşamını devam ettiriyordu. Hemen hemen kimseyle konuşmuyordu. Sık sık kiliseye Karların Meryemi'ni ziyarete gidiyor, karla kaplı tarlalarda kiliseye doğru yürürken görülüyordu. Küçük kilisenin önünde devamlı bir mum yanardı. Bir sabah hizmetçisi onu sarhoş, tıraşsız ve gözleri kan çanağı buldu. Koltuğunda oturmuş radyoyu dinliyordu.

Ve böylece başladı büyük ve korkunç 1945 ilkbaharı. Rusların Avusturya'ya girdiği haberi ağızdan ağza dolaştı. Kızıl Ordu Mura nehrine, eski Yugoslav-Avusturya sınırına yaklaşıyordu. Macar ovalarından kalabalık Bolşevik grupları geliyorlardı. Uzaktan uğultuları duyuluyordu. Vladimir Semyenov'un evi soğuk ve bakımsızdı. Tarlalarda uzun yürüyüşlerden döndüğü çamurlu çizmeleriyle doğrudan

yatağına giriyordu. Kimseyle konuşmuyordu. Şimdi odasında da, altın boncuklarla bezenmiş solgun yüzlü "Mother of God" ikonunun önünde de devamlı mum yakıyordu. Semyenov'un kıpırdamayan gölgesi gece boyunca balkona yansırdı. Orada tek başına silahların gürlemesini veya gri paltolar içinde binlerce askerin ayak sesini dinlerdi. Mayıs ayında köyün etrafında dağılan ordudan geride kalan askerler dolaşmaya başladı. Konuşulan diller ve üniformalar birbirine karıştı. Bir subay yol kenarında bir askeri öldürdü: sebep hırsızlık veya ordudan kaçmaktı. Askerin bedeni birkaç çırpınıştan sonra yolun kenarındaki çukura yuvarlandı. Sonunda, yine aynı sondu ve onlar tekrar geliyorlardı.

16 Mayıs'ta, Alman üniforması giymiş köyden bir genç, başı açık ve silahsız, köprünün üzerinden koşarak geldi. Kızıl Ordu Mura nehrine birkaç kilometre uzaktaydı. İlk Rus alayı geceye kadar köye ulaşacaktı. Öğle vakti Vladimir Semyenov hizmetçisine çamurlu yerleri ovmasını, camları silmesini ve örümcek ağlarını ve tozları temizlemesini emretti. Sonra komşularından otları biçecek adamlar buldu. Bir süre evin arkasındaki çayırlıkta geniş darbelerle otları biçmelerini seyretti. Geride açık yeşil izler bırakıyorlardı. Delikanlılar sık sık ellerindeki tırpanları yere bırakıyor, gece nehri geçmeleri beklenen Ruslardan söz ediyorlardı. Yolun aşağısını gözlüyorlardı. Herkes heyecan içindeydi. Kimse çalışmak istemiyordu. Doktor onları sakinleştirerek işlerini bitirmeye teşvik ediyordu. Gece olduğunda evden çıktı, yorgun işçilere şarap getirdi. Tıraş olmuş, sakinlemiş, temiz bir kıyafet giymişti. Birden söz verdiği ücreti ödemeden oradan uzaklaştı. Gece on

bir sularında Karların Meryemi Kilisesi rahibi kapısının çalınmasıyla uyandı. Kapıda Vladimir Semyenov solgun bir yüzle ve gözlerinde ciddi bakışla duruyordu. Kiliseye girmek için izin istedi.

Vladimir Semyenov, mumun titreyen ışığı ve bıraktığı koyu gölgelerle çevrili Karların Meryemi'nin şefkatli yüzünün önünde durdu. Kilisenin soğuğunda, sessizce, kucağında minik İsa olan büyük ve yumuşak çehrenin önünde duruyordu. Meryem'in bakışları ise Semyenov'u delip geçiyordu. Bu gece, gölgeler hassas çehrenin ve yüzün pembe parlaklığının üzerinde dans etmekteydi. Semyenov yere diz çökmemişti, merhamet dilemiyordu, artık arkasından gelen yüzlerce ve binlerce askeri ve uğultusunu durduracak bir gücün kalmadığını düşünüyordu. Geçmiş hayatını hatırlıyor ve ondan sadece bu korkunç yanlış anlamaya neyin sebep olduğunu anlamasına yardımcı olmasını istiyordu. Çılgın takip görüntüleri gözlerinin önünde canlandı. Sadece görüntüler vardı, mantıklı tek bir neden, bir cevap yoktu.

Belki o da Turbin gibi, bir subay rozetiyle, alnında ölümcül bir işaretle kovalayanların çığlıkları ve kurşunları önünde koşuyordu. Hangi dehşet verici olay veya hangi kaçış o uzak 1918 yılında bütün bunların başlamasına sebep olmuştu? Durmaksızın bir kasabadan öbürüne kaçtı ve nihayet buraya yerleşti. Bu yer ki O'na "sonsuz minnet"ini göstermek için bu küçük kiliseyi inşa ettirdi ve onun merhametli gözlerine bakmak için devamlı ziyaretine geldi. Yüzdüğü buz gibi soğuk nehir hangisiydi? Dışarıda ayak sesleri yankılanırken saklandığı nemli bodrum hangisiydi? Karla örtülü hangi ağacın altında titreyip

durdu? Hangi Allahın belası çukurdan yukarı tırmandı? Kimin kan hırsı bürümüş gözlerini sırtında hissetti? Hangi caninin nefes alışını? Ve sonra soğukta, sessiz, kasvetli kilisede, O'nun yüzü, uzaktaki patlamalar, eski alevlerin yansımaları, bağırtılar, kurşunlar ve yeniden ayak sesleri. Daha da korkunç o 1919 yılı Aralık ayı boyunca dolaştığı limandaki telaş. Eprimiş bir asker paltosu içinde, genç Rus doktor, yenilen ordunun subayı, Odessa'da dolaşmakta, sevgilisini düşünmekte ve artık ona ait olmayan evini. Onu 26 Ocak 1919'da eski ve külüstür meşhur Patras ismini kullanan Fransız gemisine binerken görürüz. Onu boş gözlerle bakan insanların ve ümitsizlik yüklü berbat bir demir parçasında oturmuş görürüz. Yakasını kaldırmış, vahşi kış denizinin kabaran dalgalarını hiçbir şey anlamadan seyrederken görürüz. Beyaz Ordunun belki başka bir üyesi, Ivan Alekseyevich Bunin, hafızasına şunları kaydetmek üzeredir: "Birdenbire tamamıyla uyandım, tan ağarırken: Evet, işte bu, Karadeniz'e vardım, yabancı bir gemide Allah bilir niye İstanbul'a, Rusya bitti ve böylece her şey, geçmişim bitti, başka bir mucize olsa bile ve ben bu kötü buzlu denizde boğulmasam..." Onu İstanbul'da görürüz, Ayasofya'nın kubbesi arka planda, Rusya'daki kutsal şehirlerde insanların hayal ettiği gibi ve onları düşünerek Ortodoks haçları dikerler. Ve gerçekten, Çarın ordusu kutsal şehre geldi ve Semyenov da onlarla birlikteydi. Fakat o kocaman, şaşkın, ürkek kalabalığın içinde sadece önemsiz biriydi. Her şey çok korkunçtu ve dünyanın sonu yaklaşıyordu. Fakat o hayatta ve yirmi beş yaşındaydı. Ölümü geride bırakmış, önünde Bulgaristan ve Yunanistan'ın şehirleri, Sırp kiliselerinin

tütsüleri, Avrupa başkentlerinin yabancı ve ilgisiz dış mahalleleri. Diğerleri geride kalmış, gruplar hâlinde toplandılar, fakat Semyenov durmadı. Nerede olurlarsa olsunlar, kardeşleri, acımasız takipçilerin nefesleri peşindeydi. Girdap oluşmaya başladığı zaman, seneler sonra da olsa Rusları Avrupa'nın her yerine dağıttı. Onu bu bölgeye attı. O birdenbire haritada yer almayan Avrupa'nın bu köşesinde bu küçük kiliseyi keşfetti. Tekrar yaşamak için kaçmayı ve dönmeyi düşünmeden hiçbir yere tekrar gitmeden ve dönmeden. Bu köylülerin arasında, Tolstoy gibi, hayatta kalabilmek. Korku anları ve ümitsizlik, göçmenler kasabadan onu ziyarete gelip anavatan Rusya'dan, çılgın hayallerden konuştuklarında geri gelirdi; Fedyatin'in Rasputinvari gölgesi sabahın soğuğunda kaybolduğunda rahatlardı. Artık kaçış yoktu. Korkunç 1918 yılı tekrarlanmayacaktı ve daha da korkunç 1919. Masumane, bütün kalbiyle ona verilmiş olan merhamete güvendi. Kızıl Ordunun uzaktan gelen uğultuları duyulduğunda Semyenov ilk defa olarak büyük ve manasız bir yanlış anlamanın olduğunu hissetti.

Zaman ve yer paramparça oluyordu. Mum ışığının titreşimlerinin gölgeleri yüzünü örtüyordu. Karanlığa ve ötedeki nehre doğru bakan gözlerini. Geldiği binlerce kilometre ve hayatta kalmayı başardığı uzun yıllar: Hepsi gölgelerin arasında yok oluyordu. Aniden tekrar bir zamanlar bulunduğu noktaya dönmüştü. Başlangıç noktasına. Yirmi yedi sene daha yaşlı ve yalnız, soğuk bir kilisede duruyordu. Gözlerinde açıklayıcı veya anlamasına yardım edecek bir işaret arıyordu. Göğsünde bir ürperti hissetti. Öldürücü sessizlik o ve Tanrı, O'nun oğlu

tarafından terk edildiğinin işaretiydi. Geride yaşanmış yıllar ve hatıralar kalmamıştı. Ürpertici endişeyle kaderin esrarengiz ve alaycı elinin onu buraya kurtarmak için değil, kaçışına son noktayı koymak için getirdiğini sezdi. Onu buraya hikâyenin bir zamanlar mutlu sonla biten hikâyenin başka bir versiyonunu anlatmak için getirmişti. Bu arada kader yirmi yedi yıl yaşamasına izin vermiş ve bugün, 16 Mayıs 1945 tarihinde şu sözlerle yeni bir paragraf açılmıştı: "Başka türlü bitebilirdi." O anda, hayat ve ölüm arasında her şey farklı gelişebilirdi.

Mumlar yanıp bittiler ve sabahın erken ışığında Vladimir Semyenov hâlâ Karların Meryemi'nin hareketsiz yüzüne bakmaya devam etti.

17 Mayıs 1945 sabahı gün ışırken, Vladimir Semyenov kiliseden çıktı. Yüzü mum gibiydi ve allak bullak olmuştu. Tepede mezar haçlarının arasında durdu. Karların Meryemi Kilisesi'nin haçları arasında Rus Beyaz Ordusunun bir askeri boş gözlerle manzarayı seyrediyordu. Aşağıda nehir geniş bir ovanın arkasında üzeri ince bir sis tabakasıyla kaplı duruyordu. Uzun bir süre nehrin sakin sabah manzarasından gözlerini alamadı. Ne bir ses ne uğultu duyuluyordu. Her şey çok sessiz ve boş, sanki dipsiz bir kuyu gibiydi. "Bizi bazen uçurumun kenarına getiren ve aşağıya çeken bir güç vardır." Bir saat sonra, karşısına çıkan, birbirlerine çarpan parlak süt güğümleri taşıyan bir kız onu selamladı. Rus doktor kızın selamına karşılık vermedi, onu ne görüyor ne de duyuyor gibiydi. Sonra nehrin kıyısında durdu, salkım söğütlerin arasından hızlı akan karanlık sulara baktı.

Nehrin öte yakasında sesler duyunca kendine geldi. Uğuldayan nehir birden sakinleşti, sis açıldı, öte yanda iki kişinin seslerini duyuyordu. Gri paltolar içinde dolanıyorlar, sırtlarında tüfekleri, süngüleri takılı. Suya ilk adımında Vladimir Semyenov konuşanı açıklıkla gördü: "Posmotri, rekakakajatjomnaja...mutnaja."[2]

Başta onu bir sıcaklık, tanıdık ve nazik bir his sardı. Sonra diğerinin yerden bir taş alıp nehre attığını gördü. Şöyle cevap verdiğini duydu: "Ona njetmutnaja. Ona takajaglubokaja...oaentjomnajapotomuatoglubokaja."[3] Birden uçuruma çok fazla yaklaştığının farkına vardı ve aşağıya doğru hiçliğe. Başka bir şey göremedi; sadece tepeden aşağıya inişini duyuyordu, kalbinin hızlı atışını ve şakaklarının zonklamasını. Tekrar başlayan çılgın kaçışı veya belki de devam edişi, artık bilmiyor yıl tekrar 1918 mi yoksa burada mı yoksa başka bir yerde mi olduğunu. Ve sonra birden durdu. Keskin ve sarih bir fikir birden bıçak gibi beynine saplandı. Artık koşmayacaktı. Artık ümit taşımayacaktı. Bin kilometre daha seyahat edebilir ve yirmi yedi yıl daha yaşayabilirdi. Fakat tam son gelmeden her şeyin başladığı yere tekrar dönecek, hayat ve ölüm arasında, boş ve zaman ötesi bir anda.

Sonra üst kata çıktı ve şakağına bir kurşun sıktı. Bir subayın ve doktorun tecrübesine sahipti, kurşun sadece küçük bir delik ve mum gibi yüzünden süzülen koyu bir kan izi bıraktı.

[2] "Bak nehir nasıl çamurlu...balçık"

[3] "Çamurlu değil...derin gibi...karanlık olduğu için derin görünüyor"

Rus doktor Vladimir Semyenov sabah on bir civarında söz verilen ücretlerini almaya gelen çimleri biçen işçiler tarafından bulundu. Genç adamlar ölümünü saygıyla karşıladılar, fakat yine de iyi niyetle yaptıkları iş karşılığında alabilecekleri bir şey var mı diye etrafı kolaçan ettiler. Köylü acemiliğiyle beceriksizce etrafı karıştırırken dolabın üzerinde duran çerçeveli eski ikonu kırdılar. İçlerinden biri hiçbir şey almadı. O bir kere doktorun elini öpmeye çalışan alnında soğuk ter boncukları olan çocuktu. Buna rağmen istemeden kirli tabanıyla ikonu çiğneyen ve O'nun alnındaki altın boncuklara basan da yine oydu.

Garip Rus doktoru seven insanlar, bütün sevgilerine rağmen, büyük bir aptallık ettiğini söylediler. Ölüm için aptallık kelimesini kullanmak çok sert olsa bile ve bu kadar acı bir sona rağmen hiç değilse onlara göre inanılması zor anlamsız bir iş yapmıştı. Herkes biliyordu ki gri paltolu Kızıl Ordu askerleri hiçbir zaman nehrin bu yakasına geçmediler. Öte yakada kaldılar. O hariç herkes biliyordu. Onları şu sözlerle affedelim: Saf aklımız mantıkla değil sonsuz bir ümitle yönlenmektedir. Bu nedenle, basit insani sonuç çıkarmak her şeyin önceden belirlendiği ihtimalini dikkate alamaz. Uzun zaman önce ve kader belki de tam bu akıbeti istemektedir. Acımasız şakasından şikâyet edebiliriz, ironi ve ikinci versiyonu duygusuzluk, fakat sonunu kader çizdi. Kader Semyenov'u mum gibi yüzünden sıcak kanlar akarken bıraktı ve bizim bu konuda yapabileceğimiz bir şey yoktu. Bilinen odur ki gizemli bu kadın önümüze tekrar ve tekrar çözümsüz bilmeceler kor. Bizim gördüğümüzün ötesini görür. Biz sadece nehrin öte yakasını görebiliriz; bu hikâyenin ispat ettiği gibi her zaman olmasa da.

Augsburg

Augsburg buradan çok uzakta. Hiç gitmedim. Söylediklerine göre altmış bin nüfusu var ve çok zengin. Augsburg, Almanya'nın en büyük şehri ve insanlar orada yaşamayı seviyorlar.

Ağustos ayı. Üç gündür karartılmış dairemi adımlayıp duruyorum. Dışarıda Ağustos güneşi parlıyor. Radyoda Slovenya'nın çok barışçı bir ülke olduğuna turistleri ikna etmek için büyük uğraş veriliyor. Savaş başka yerlerde. Savaş o köşedeki televizyon ekranında. O delikte devamlı cesetler görünüyor. O kutuda propaganda ahmaklığıyla dejenere görüntüler sırayla yer değiştirmekte. Spikerler çoğunlukla ahmaktır. Zeki spikerler akıllı düzgün cümlelerle konuşurlar. Her şey yavan ve cansızdır. Siyasi başkaldırmadan değişime... Başkaldırı? Değişim? Başkaldırı, evet, fakat nasıl? Değişim, evet, fakat nasıl?

Nasıl keyif alacağımı bilmediğim o vakit yaklaşmakta. İki uzun yıl boyunca sevincimizi yaşadık, şimdi tatsız bir

baş ağrısıyla uyanıyoruz. Rüyalarımızdan görüntüler geliyor, yoldan görüntüler. Seyahatimizin garip fotoğrafları.

Rüyamda bir tavuk gördüm. Ağır ağır öldürülüyordu. Augsburg'a gitmeden önce biz de tavuk öldürürdük. Tavukları öldürmek ve estetik tartışmak.

Ljubljana'da bir tiyatro sahnesinde oyuncular bir tavuğu geleneksel usulle öldürdüler. Boğazını kestiler ve açık kumral saçlı bir aktör ayaklarından tuttu. Hayvan önce sarsıldı ve kısa bir süre çırpındı ve nihayet öldü, kanı tükendiği için, son damlası beyaz bir tasa damladı. O zamanlar tiyatroda sadece seyirci olan genç yazarın midesi bulandı, bunu çok hassas tabiatına bağlayarak bir zafiyet olarak gördü. Sanata ve söze inanıyordu; genellikle bilindiği üzere her artistin bir genç adam olarak betimlenmesinde kandan veya anlık hastalıktan daha önemliydi. Öyleyse bir tavuğu boğazlamak "kurban töreni şiirselliğidir," diyen sanata ve beyaz bir tavuğun ölümü aynı zamanda "Sloven tiyatrosunun sadece estetik işlevselliği olmalı, edebiyat öldü," diyen söze inanıyordu.

Bu çok uzun zaman önceydi. Tartışma hâlâ bir estetik konusuydu.

Sloven Gençlik Tiyatrosu sahnelediği "Güzel ve Çirkin" oyununu Belgrad'a götürdüğünde bir olay oldu. Tartışma ideolojikti.

Aynı oyuncular "siyasi kurban kıyımını" başka bir oyunla birleştirdiler. Bir önceki yıl masal diyarı kuzey Avusturya'da Prinzendorf kasabasında Orgienmysterientheater, Herman Nitch'in tiyatrosu -nitch Slovence'de hiçbir şey demektir- inek boğazladılar. Eh, Sloven tiyatrocular

ise tavuk öldürdüler. Kurban töreninin şiirselliği sırasında tavuğun kanı akmaya başladığında Belgradlı meşhur bir oyun yazarı öfkeden kudurdu. Muhtemelen o da kendini kötü hissetmişti, aynı genç yazarın şiirsel katliam etrafında estetik bir tartışma başladığı zaman hissettiği gibi. Fakat artık zaman hasta hissetme zamanı değil veya ahlakî değerleri tartışma. "Şimdi artık başka bir iş var."

Salonu gürültüyle terk ederken "Faşistler!" diye bağırdı yazar. "Çok angajesiniz. Ah! Faşistler! Faşizme ölüm."

Bu yedi yıl önceydi ve tartışma ideolojikti. Augsburg'a gitmeden önce, ideolojik tartışmalar yapardık, milletlerarası polemik. Tavukları öldürmeye devam ediyorduk, bazılarını sanayide ve bazıları kurban töreninin şiirselliği adına.

O tarihten bu yana Augsburg'a giderken acıklı bir sahnede, sınırdaki dikenli telleri kestik.

Masamın üzerinde Avusturya-Macaristan sınırındaki dikenli telden bir parça durmakta. Esas mesele buydu, her şeyden öte, değil mi? Masalarımızın üzerinde, tarlalarımızdan geçmeyen dikenli tel parçalarının durması.

Budapeşte'de, bir sınır nöbetçisi, turistler için, ülkesinin korunmasını sağlayan tellerden hatıra eşya yapmaktaydı. İspatı olmamasına rağmen tellerin orijinal olduğunu söylüyordu. "Fakat ben neyim? Yeterli ispat değil miyim?" diye soruyordu.

Budapeşte'de bir sokakta, Bajcsy Zsiinski sokağı zannediyorum, dar bir pasajdan geçip yüksek eski binaların çevrelediği bir iç avluya çıkarsınız. Bu avlu sık sık rüyalarıma girer. Biri sokak tarafından koşarak gelir, arkasından

ateş ediliyordur, etrafta ümitsizce saklanacak bir giriş arar. Fakat bütün kapılar kapalıdır, hapishane duvarları gibi göğe uzanırlar. Yıl 1956'dır.

Şimdi o avluda dikenli tel yığınları var. Bir makine gürültüyle işlemektedir, yaşlıca bir adam telleri kesmekte, daha genç olanı onları düzgün kutulara yerleştirmektedir. İkisi de yoğun çalışma içindedirler, huzurlu bir ortamda. Avusturya-Macaristan sınırından gelen dikenli tel Amerikalı ve Batı Avrupalı turistler için küçük birer hatıradır. Bir süre, Berlin duvarındaki gibi yoğun satış olmuştur. Artık satışlar durmuştur. Genç adam sıkıntıyla ellerini kaldırmış avluda duran kocaman kesilmemiş tel yığınını gösterirken yaşlı olanı bir paçavrayla ellerini temizlemektedir.

"Umudunu yitirme oğlum," der. "Bana sorarsan bu yığını güzel bir fiyata, kilometrelercesini toptan satabiliriz."

Baba çok tecrübelidir. Sınırlarda çekilen veya kampların etrafını çevreleyen o cins teller her zaman mevcuttur. Ne düşündüğünü bilmek mümkün değildir. Belki teli başka bir yere ihraç edecektir. Belki başka sınırlarda kullanılmak üzere toptan satacaktır. Belki Çek uzmanlar için, ülkeler arasında döşenmiş daha çok temizlenecek mayın tarlaları olacaktır.

Bu Solzhenitsyn'in de bildiği bir şeydir. Bildiğim kadarıyla hâlâ Vermont'ta, alarm ve nöbetçisi olan, dikenli tellerle çevrili evinde yaşamaktadır.

Augsburg yolunda duvarlarımızı törenle ve iyi niyetle yıktık.

Berlin Duvarından da bir parça satın aldım. Ne hatıra! Bir zamanlar insanlar evlerindeki raflara minyatür Venedik gondolları, küçük süslü eşyalar ve "anne" diyen bebekler koyarlardı.

Augsburg yolunda toplumsal olaylardan değişime, rüyadan gerçeğe geçtik.

Augsburg yolunda etnik ve dinî savaşlar çıktı. Etnik ve dinî savaşlarda ilk sırada olanlar domuzlardır. Augsburg yolunda domuzları öldürüyorduk. Bazen yemek için bazen de eğlence. Kurban törenlerinin şiirselliği hakkında, hiç kimse başka bir şey söylemedi. Bu eylemin sembolik ruhu hakkında bile.

Vukovar kuşatmasından kurtulmuş olan biri günlerce kaldıkları mahzenin penceresinden görünen meydana iri bir domuzun gelmeye alıştığını anlattı.

İnsanlar ya sokaklarda ölü yatıyorlardı ya da hayatta kalanlar mahzenlerde saklanıyordu. Ama hayvanların korku duyguları yoktu, sokaklarda cesetlerin arasında geziniyorlar, kurşunlara hedef teşkil ediyorlardı. O domuz ise biraz duyguluydu. Sadece etrafta gezinmiyor meydanı boydan boya geçiyordu. Zaman içerisinde, bu soğukkanlı domuz meydandan geçerken silahların sustuğu dikkatleri çekti. Derin bir öngörü veya insanlara yabancı olan hayvan hissiyatı olsun, olay olağanüstüydü. Yavaş yavaş domuzun gelişlerine o kadar alıştılar ki görünmediği gün onu özlediler. Ama günler çok sayıda ve uzundu, gecelerden bile uzun. Sonra yiyecekleri tükendi. Domuzu yemeye karar verdiler. İş kolay değildi. Mahzende yiyecek kalmadığı gibi cephane de yoktu. Saldırılar dikenli tel parçaları

kullanılarak yapılıyordu, genelde öldürmüyor fakat yaralıyordu. Daha sonra kurtulanlar, Belgrad'daki askerî hastanede başlarına saplanmış tellerin ayıklandığını söylediler. Ve böylece bir gün, bütün bir öğleden sonrayı domuza dikenli tel parçacıkları atarak geçirdiler. Tabii iş boyunca bombalama durmuş onlar ava konsantre olabilmişlerdi. Domuzun derisi kalındı. İyi beslenmiş olduğundan isabet eden parçacıklar derisinin yağlı tabakasında saplanıp kalıyordu. Bazen, tabii, zıplayıp kaçıyordu. Ama meydana mahzenin penceresinin önüne gelmeye devam etti. Sonunda başından vurmaya muvaffak oldular ve o anda etraftaki binaların damlarından bombalar yağmaya başladı. Bir kement yaptılar ve domuzu içeriye çekmeye çalıştılar. Bu çabaları gülüşmelere yol açtı çünkü hayvanı içeri çekmeyi beceremiyorlardı. Derken biri cesaretini topladı ve ateş altındaki meydana koştu. Kemendi cüsseli domuzun iri boynuna geçirdi. Zorlukla koca hayvanı pencereden içeriye çektiler. Vukovar'da bir hayvanın başına işte bu da gelmişti.

Bu olay onlara yönelik saldırılar ve ölü beden yığınları bırakan bombalamalar arasında kalan korkulu zamanı kısaltan bir oyun oldu. Sokaklarda kalıntılar altında yatan kimse protesto etmedi.

Ve tavuklar, diye sorar okuyucu; bu hikâyede tavuklar nerede?

Onlar bitti; başlangıçtan kısa bir süre içerisinde, uzun zaman önce öldürülüp yenmişlerdi bile.

Augsburg'a, Augsburg'a gitmeliyiz.

Belgradlı bir meslektaşımızın hayvanlara yapılan faşistçe muameleyi protesto etmesini uzun zaman bekledik. Ölüme gönderilen domuz tek örnek değildi. Birçoğu hayvanlara uygun olmayan şekilde hayatlarını kaybetti; atlar ve inekler de. Birinin bunu yapabilmesi mümkündü. Hayvanların Korunmasına İlişkin Dünya Beyannamesi'nin 10. maddesini dile getirebilirdi: "Hiçbir hayvan eğlence amacıyla veya hayvan onuruna aykırı bir biçimde kullanılamaz." Ne de kimse faşizm hakkında bir şey söyledi. Bilinebildiği üzere bu konudan daha hassas hiçbir şey yok.

Bilindiği üzere Vukovar kuşatması sırasında hayvanların öldürülmesine karşı protestolar sadece Viyana'dan geldi. Aynı zamanda Slavonia'da, hiçbir neden ve amaç olmaksızın, çok muhtemeldir ki "kurban töreninin şiirselliği" uğruna, sözde Çetnikler Lippizaner[1] sürüsünü öldürdüler. Çok satan bir Viyana gazetesi itidalini kaybederek baş sayfasında büyük harflerle "Artık Çok Oldunuz!" diye yazmıştı. Sarı renkli gece giysileriyle İranlılar arabaların arasında ellerinde gazete tomarlarıyla bağırarak dolaştılar: "Artık çok oldunuz!"

Augsburg yolunda, yeni bir kasaba kurmaya karar verdik.

Şimdi sahneye başka bir yazar çıktı, dünyaca tanınmış bir profesör, bir Bizantolog. Sırp kuvvetleri Hırvat kasabasının enkazını hürriyetine kavuştururken, üzerinde kafatası amblemi olan siyah bayraklarıyla asker adımlarıyla kasabaya girerken, bu müthiş görüntü, kurtarıcıların "Bize salata ver, etimiz var, yemek için Hırvatlar var,"

[1] Lippizaner: Beyaz renkli bir cins gösteri atı

şarkılarıyla, bu muzaffer manzara Belgrad televizyonu tarafından ölümsüzleştirildiğinde, Amerikan Televizyon Kurumu Yılın Dokümanteri ödülünü aldığında, dünyaca meşhur yazar ve saygın Bizantoloğun sesi duyuldu. "Bu kasaba," dedi "tamamen yerle bir edilmeli ve yeniden inşa edilmelidir. Bizans stilinde tekrar yapılmalıdır." Ve bir anda her şey açıklığa kavuştu; tabii önemli olan edebiyat; drama, edebi görüş...

Bize Augsburg'un barış ve refah memleketi olduğunu söylemişlerdi. Orada dinî savaşlar olmuş; yeni bayraklarıyla insanlar ekinleri ezmiş, öldürmüş, talan etmiş ve ırza geçmiş. Bununla birlikte Augsburg halkı Augsburglu olma nitelikleriyle yaşamış ve ölmüşler; yani, severek, çalışarak, ticaret yaparak ve şehir meclisi temsilcilerini oylarıyla seçerek. Augsburg'un tepesinde altın kubbeler var, kiliseler barok ve gotik mihraplı. Augsburg'da zengin bir pazar ve repertuvar tiyatrosu var.

Artık yakınlaştık daha iyi görebiliriz: Her tarafta devrimler ve değişimler başladı, başkaldırılar ve değişiklikler. Her tarafta yeni görüntüler. Augsburg yolunda, Buenos Aires'te mola veriyoruz. Arjantinli bir kadın bunun masonların işi olduğunu söylüyor. Bütün komünistler, henüz mason olmayanları gizli localara girmişler. Üçüncü Roma'da da mola veriyoruz. Moskovalı bir Rus bayan profesör bunun Yahudilerin işi olduğunu söylüyor. Suçlular Yahudiler. Komünizm döneminde işlerini içerden yürütüyorlardı, şimdi "Katoliklik" şapkası altında. Öldürülmüş Sırp çocuklarının fotoğraflarını görmüştü. Çocukların sırtlarında ve mahrem yerlerinde bıçak yaraları vardı.

Yahudiler, masonlar ve Vatikan, özellikle Vatikan. Kıtada bir çılgınlık hüküm sürüyordu.

Augsburg yolunda, her tarafta yeni görüntüler bize eşlik etti. Rüya görüyor gibiydik. Yenilenme. Tabii. Bir isyan vardı. Bunu açıklıkla görebiliyorduk; tabii ki vardı. Şimdi değişim zamanı. Augsburg yolunda, Slovania'yı geçiyoruz. Gece. Durgun gecede tren tıngırdamakta. Uzakta gümbürtüler. Tarlalar yakılmış: Nehirde cesetler yüzüyor. Tek başına kalmış bir nöbetçi gözleriyle bizi takip ediyor; kan içindeki gözleriyle. Gerçek değişiyor; rüyalar gerçek oluyor. Garip olaylarla karşılaşıyoruz. Nehirde şişmiş bir domuz yüzüyor. Üzerinde bir tavuk kutsal bir kuş gibi kanatlarını çırpıyor. Budapeşte'de bir simyacı dükkânı var. Belgrad'da büyük bir fabrikada karanlık bir insan yığını kıpırdayıp duruyor. Bir Bizantolog elinde kafatası ovadan geçip gidiyor. Bosna'ya doğru! Bosna'ya doğru! Macaristan'da hatıra eşya yaptıkları bir işyerinde... Gerçek dikenli tel yumağı için emir yakında gelecek, Çekler mayın tarlaları için talimat alacaklar, Ruslar konsantrasyon kampları için, Goli Otok'da[2] turizm endüstrisi yeşerecek. Özgürlük, hareket. Başkaldırı, değişim.

Bosna'da bir anatomi sahası. Ve futbol. Bir edebi tarihçi insan kafatasıyla futbol oynuyor... Futbol en gözde spor... Bir şair tabanca taşıyor... Şair konsantrasyon kampının komutanı.

Tanrım, bunların hepsi gerçek.

[2] Goli Otok: İkinci Dünya Savaşında komünistlerin hapsedildiği kampın bulunduğu Hırvatistan'da bir ada

Herman Nitsch'in abartıları ve anlaşılmazlıkları dünkü Hırvatistan ve bugünkü Bosna'dan görüntülerle karşılaştırıldığında çocuk oyunu gibi kalır.

Avrupa'nın her yerinde sığınmacılar dolanmakta ve adeta kaybolmuş hayvanların bitkin hırıltıları duyulmakta. Kıtanın öte yanında da milyonlarca göçmen Augsburg'a gitmek üzere hazırlanmakta.

Ama Augsburg'a ulaşmak kolay değil. Artık biliyoruz.

Augsburg yolunda, hâlâ üç gündür karanlığa gömülmüş olan apartman dairemdeyim. Dışarıda Ağustos güneşi parlamakta ve televizyonda savaş var. Başkaldırıdan değişime doğru... Değişimden... başkaldırıya? Başkaldırı... değişim? Değişim, başkaldırı? Balkanlarda, çılgınlık; Havel'in[3] ülkesi ikiye bölündü. Polonya'da kargaşa var. Yeni "federal ülkede" eski DAC[4], gizli polisin labirentlerinde dolaşılmakta.

Rüya ve uyanıklık arasında garip görüntüler. Rüyalar. Her gün yeni cesetler, her gün artan sayıda harap evler. Yanan tarlalar. Boş gözlerle sokaklarda dolaşan insanlar.

Bodrumdaki hastanede kopmuş kollar bacaklar, delinmiş başlar. Uzaktan gelen patlama gürültüleri. Parıldayan dağlar. Bütün bunların anlamı ne? Canı tahammül edemeyeceği kadar sıkılan bir şeytanın rüyası mı?

Augsburg. Augsburg.

Bu bir rüya mı? Batı Avrupa ülkesi İçişleri Bakanlığı'ndan bir uzmanın bütün gece çalıştığını gördüm. Sabaha kadar

[3] Vaclav Havel

[4] DAC: Demokratik Alman Cumhuriyeti

masasındaki ışık yandı, kitapları karıştırdı. Kitaplardan biri Montaigne'in "Journal de Voyage. The Way to Augsburg" başlıklı kitabı. Bir diğeri: Delumeau'nun "Fear in the West" kitabı. Sabah olduğunda, zayıf güneş ışığı masa lambasının ışığıyla karıştığında, gözlerini ovdu, gerindi ve bir sigara yaktı. Tabii bir çözüm yolu vardır, tabii ki var Augsburg.

Böylece kendimizi Augsburg kapılarında bulduk.

Seyyahlar önce demir bir kapıyla karşılaşırlar. Nöbetçi, kapıdan yüz adım ötedeki odasından "kıvrımlı ve boğumlu" demir bir zincirle demir bir kolu çekerek kapıyı açar. Seyyah içeri girdiğinde, kapı hemen tekrar kapanır. Ziyaretçi kale hendeğinin üzerindeki köprüyü geçer ve küçük bir yere gelir, orada belgelerini gösterir ve Augsburg'da kalacağı adresi bildirir. İlk nöbetçi bir çanı çalarak ikinci nöbetçiyi uyarır. İkincisi nöbet yerinde bulunan oyuktaki yayı çalıştırır. Yay önce demirden yapılmış bariyeri açar sonra büyük bir tekerleği döndürerek asma köprüyü kaldırır. "Bütün bu hareketleri izlemek mümkün değildir çünkü aletler duvara ve kapıya gömülüdür ve her şey tekrar büyük bir gürültüyle kapanır." Asma köprünün öbür uçtaki köşesinde büyük bir kapı açılır, tahtadandır ve kalın demir çivilerle güçlendirilmiştir. Yabancı boş bir alana girer ve birden kendini yarı karanlıkta bulur. Biraz sonra ikinci bir kapı, aynen birincisi gibi yeni bir mekana geçmesini sağlar. Bu defa "biraz ışık" vardır. Bu yerin ortasında zincirle bağlı bir metal kap durur. Bu kap şehre giriş ücretini koymak içindir. Diğer bir nöbetçi zinciri çeker, misafirin bıraktığı parayı kontrol eder. Eğer paranın miktarı tespit edilmiş olan miktarda değilse misafiri orada

sabaha kadar bekletir. Eğer miktardan memnun kalmışsa ona ikinci nöbetçinin usulü daha büyük bir kapı açar, misafir dışarı çıkar çıkmaz arkasından aynı şekilde kapanır. Ve yabancı şehre girer.

Bu prosedürün tamamlanmasında başka bir önemli detay daha vardır; karmaşık ve zeki bir mekanizma. Bekleme odalarının ve kapıların altında her türlü sürprize karşı atlarıyla birlikte beş yüz silahlı adamın durabileceği büyük bir mahzen' bulunur.

Şimdi Augsburg'dayız. Sene 1580.

Uyandıktan sonra da rüya görmeye devam edeceğiz.

Oberheim'da Bir Pazar Günü

Bütün bir Pazar günü değil, sadece bir Pazar sabahı. Üç sahne ve binlerce kelime. Orta Avrupa taşrası melankolisine uygun bir ortam. Tuna nehrinin kıyısında bir meydan: Son günlerde nehir biraz yükselmiş, uzun yük gemileri, ya kendi imkanlarıyla ya da römorkör yardımıyla akıntıya karşı mücadele etmişler, buna rağmen, kahverengi köpükler arasında, oldukça sessiz öte yakaya hızla sürüklenmişler. Fırtına kavak ağaçlarının tepelerini yerlere eğmekte, beyaz akasya kümeleri rüzgârla sallanmakta, nehrin yukarı kısımlarında yağmur yağmakta, bu tarafta ise cansız, belli belirsiz bir ışık bulutların arasından sızmakta. St. Edigio Kilisesi'nden gelen org müziği Arnavut kaldırımı yollardan süzülerek, evlerin, kent duvarlarının boş dış cephelerine çarpmakta. Güçlü sesler birbirini kovalamakta, gotik binayı sarmalamakta. Şehir bomboş. Herkes ayindedir.

Yaşadığım küçük sokağın öte ucundaki terk edilmiş bira fabrikası önünde birçok araba park etmiş. Neden daha önce farkına varmadığımı bilmiyorum. Buraya park

ediyorlar ve gayet şık tüfek muhafazaları taşıyan beyler arabalardan inip bir mahzen veya depoya açılan geniş kapıdan içeri kayboluyorlar. Bir zamanlar burada, bira fıçılarını yuvarlıyor ve atlı arabalara yüklüyorlardı. Bira fabrikasının kulesi Tuna nehrine bakıyor. Oraya çıkmak isterim, en üstüne. Alçak bulutların getirdiği sisli yağmurun yukarı taraflarda nehirle buluştuğu noktayı görebilirim. Kulenin alt tarafında terk edilmiş küçük ve sempatik bir bina bulunmakta.

Fastl oranın bir zamanlar buzhane olduğunu söyledi.

Fastl, hiçbir zaman ayine gitmez. Ona resmi bir şekilde hitap etmemi istemez. Sadece "Sen Fastl" demem yeterli. Bir zamanlar demiryollarında çalışmış. Şimdi küçük tren istasyonunda bir sosisli sandviç tezgâhı var. Sandviçleri Bosnalı Jadranka hazırlar ve satar. Her Pazar, tezgâh kapandığında Fastl "Black Eagle"da bira içmeye gider. Orada ayine gitmeyen başkalarını da bulabilirsiniz.

"Buzla birayı birlikte yüklerlerdi," diye anlatır.

"Peki, şimdi bira fabrikasında ne var?"

"Hiçbir şey. 1945'de tam burada girişte bir Amerikan tankından atılan el bombasıyla üç kişi öldü."

O sırada bira fabrikasının önüne başka bir araba park eder. Geniş omuzlu bir adam kapı zilini çalar, bekler ve içeride kaybolur.

"Bütün bu adamlar nereye gidiyorlar?"

"Mahzene"

"Fakat sen Fastl, eski bira fabrikasında hiçbir şey olmadığını söylüyorsun."

"Sadece mahzende"

Koca kafasında küçük kahverengi gözler şakayla parlar. Mahzende ne olduğunu görmek isteyip istemediğimi sorar.

"Eveet!"

"Haydi, gidelim," der.

Yolu geçeriz. Fastl zili çalar ve enterkomdan bir erkek sesi duyulur. Anlamadığım bir diyalekt konuşmaktadır. Kapı açılır ve kendimizi aşağıya inen uzun taş bir merdivende buluruz. Sülfür gibi kokmaktadır, sanki bir şey yanmaktadır. Kuvvetli bir çatırdama sesi duyarım, sanki biri kocaman bir ağaç kütüğünü parçalamaktadır. Fastl dikkatle yürür; yaşlıdır ve mahzen sarı bir ışıkla aydınlatılmaktadır. Aşağıda başka bir kapı vardır. Rehberim tekrar zili çalar ve kapı açılır. Şimdi küçük bir odada uzun boylu, saçları kısacık kesilmiş bir adam masaya oturmuş gazete okumaktadır. Başıyla selamlar, geçmemize izin veriyor demektir. Birden kendimizi daha büyük ve daha iyi aydınlatılmış bir odada buluruz. Oda kısacık saçlı, geniş omuzlu, çoğunluğu gömleklerinin üzerine yelek giymiş ve kollarını sıvamış adamlarla doludur. O şık silah muhafazaları masanın üzerinde açık durmaktadır. İçlerinde muntazam dizilmiş çeşitli kalibrede silahlar vardır, temizleme malzemeleriyle birlikte.

"Schutzverein"[1] der Fastl, "bir atış kulübü". Bazı uzun namlulu silahlar duvara yaslanmıştır: havalı tüfekler, Winchester'lar, otomatik silahlar. Silah sesleri şimdi

[1] Koruma Birliği

daha da yakınlaşmış, sülfür kokusu yukarıya göre daha yoğundur. Gri mavi renkte bir bulut başımızın üstünde dolaşmakta ve mahzenin tavanına yükselmektedir. Hiç pencere yoktur. Adamlar ağır, metal çerçeveli kapılardan dışarı çıkıp, ciddi suratlarla geri dönmektedirler. Silahlarını küçük hayvanları tutar gibi tutuyorlar, dikkatli ve nazikçe, tecrübeli hareketlerle. Fastl, şimdi gelen geniş omuzlu adamla konuşuyor. Adam başıyla onaylıyor. Bira bardaklarından oluşan ormanla kaplanmış tezgâhın altından kulaklıklar çıkarıp bize veriyor. Her açılışta dışarıya mavimsi bulut sızan aynı kapılardan geçiyoruz.

Kapıdan geçer geçmez bir patlama sesi duyuyoruz. Genç bir adam elinde tabancaya benzer bir şey tutuyor; bir Browning, bir Luger, bir çeşit bazuka. Fastl ve ben kulaklıklarımızı takıyoruz: Fastl'ın gözleri parlıyor. İki kişi kısa namlulu tabancalarla bir hedefe ateş ediyorlar; bazukalı genç bir adam üzerlerinde insan figürü olan levhaları hedef almış. Bazıları yakın, diğerleri uzakta. Düşüyorlar, yükseliyorlar, korkmuş gibi kaçıyorlar, saklanıyor ve salonun öte tarafından uzaklaşıyorlar. Ama duman tüten tüfekten çıkan kurşunlar onları orada da yakalıyor. Duvarlar kalın süngerle kaplanmış. Nişancı, bir şey söylemese bile tatmin olduğu belli, sıradakine sessizce yol veriyor. Uzun namluyu sol omzuna yerleştiriyor, hedef alıyor ve ateşliyor. Fastl, bana hedefi tam başından, alnının ortasından vurduğunu işaret ediyor.

Bodrumdaki ilk odaya geri döndüğümüzde, geniş omuzlu su aygırı bana bira ikram ediyor. Kısacık saçlı biri Fastl'a denemek isteyip istemediğimi soruyor. Kısacık saçlı su aygırı "Hemingway" olup olmadığımı soruyor, olmadığımı

söylüyorum. Geniş omuzlu bira isteyip istemediğimi soruyor, teşekkür edip reddediyorum. Fastl, her Pazar sabahı olduğu gibi "Black Eagle"da bira içeceğini söylüyor. Sonra biz, sarı ışıkla aydınlatılmış taş merdivenlerden yukarı çıkarken geniş omuzlu adam ve kısacık saçlı arkadaşı spor kulübündeki bir aletten bahsetmeye başlıyorlar. Gri-mavi bulut bize yapışmış, aşağıda biri ağaç dallarını kırıyormuş gibi çıkan çatırdama sesleri uzaklaşıyor. Ortalık hâlâ sülfür kokuyor.

Dışarıda Pazar sabahı var. Yanmış ve boş fırının önü tamamen sessiz. Rüzgâr kavak ağaçlarını sallıyor; nehrin yukarılarında bir yerde yağmur yağıyor, burada ise fersiz ve sisli bir ışık bulutların arasından sızıyor. Bira fabrikasının kulesi damların üzerinden Tuna'ya bakıyor.

Orada, en tepede olmak isterim. Alçak bulutlardan yağan ahmak ıslatan yağmurun yukarılarda nehirle birleştiği yeri seyretmek isterim. Bira fabrikasının kulesinde ne olduğunu Fastl'a sordum. Fastl, hiçbir şey yok dedi, ama istersem gidip görebileceğimizi söyledi. Hayır dedim. Sokak tamamen sessiz. "Hiçbir şey insanların burada silah talimi yaptığını göstermiyor," dedim. Lentia. Atış kulübünün ismi Lentia. Fastl omuzlarını silkti ve fabrika bahçesinden karşıya yürüdü. Evlerin küçük bahçelerinden geçerek "Black Eagle"da bira içmeye gitti.

Meydanda hâlâ kimseler yok. St. Edigio Kilisesi orguna güçlü bir koro eşlik ediyor. Ağır ağır söyledikleri "Te Deum" aryası, Tuna nehri kadar yayvan, meydandan dolaşıp kiliseyi çevreliyor. Döndükçe dönüyor ve bir yol bulduğunda meydanın arnavuttaşlarının üzerinden, sokak aralarından ve Oberheim evlerinin damlarından süzülerek

kahverengi suya kavuşuyor. Sesi takip ediyorum, Theodor Fontane isimli tur teknesinin nehrin azgın sularla boğuştuğu noktaya doğru. Biri korkuluğa dayanmış dürbünle kasabanın binalarını, kavak ağaçlarını ve beyaz çiçek salkımlarıyla bezenmiş akasya ağaçlarını seyrediyor.

Mavi jean pantolonlu bir kız nehrin kıyısındaki parkta bir sıraya oturmuş. Omuzları titriyor. Ağlıyor. Mevsim bahar. Baharda Oberheim kızları ağlıyorlar. Bir oğlan elleri deri ceketinin cebinde yanında ayakta duruyor. Kıza bir şeyler söylüyor; akıntıya doğru ve sonra akıntının üzerinden geçip giden bir şeyler. Yakınlarından geçtiğim hâlde beni görmüyorlar.

Odama dönüp oturuyorum. Dışarıyı, Karadeniz'e doğru akan suyun kahverengi dalgalarını seyrediyorum. Hava kararıyor, bulutlar yaklaştı, pencerelerin altında biri ıslık çalıyor, gün ışığı artık etkili ve şeffaf değil, hemen hemen opak, sonra kayboluyor.

Radyo'da, Whitsuntide trafiğinde yolların kilitlendiği haberi anons ediliyor. Kimse çok gerekli olmadığı takdirde yola çıkmasın. O bin kelimeyi, belki birkaç kelime fazla veya eksik yazacağım.

Ultima Creatura[1]

Bir gün Franc Rutar, yağışlı bir öğleden sonra, eğer yanında oturan kadının kucağında tuttuğu kitabın üzerindeki kocaman harflere gözlerini dikip bakmasaydı, her şey daha iyi sonlanırdı. Yıllar sonra bile sancılı bir huzursuzluk ve korku karışımıyla hatırladığı, kötü rüyalardaki görüntüler gibi o korkunç şeyleri yaşamazdı; uyku ve uyanıklık arasında. Fakat bunun bir rüya olmadığını biliyordu. Olay, büyük ve uzaklardaki büyük bir şehirde meydana gelmesine rağmen aynen rüyalardaki gibi görüntüleri, hayatına televizyon ekranından giriyordu. Yağışlı bir öğleden sonra metroya koşarken rastladığı Tanrı siyah ve ürkütücüydü. En azından, Tanrı olduğunu iddia ediyor ve Franc Rutar da onun öyle olduğunu kabulleniyordu; o zaman ve şimdi bile başka biri olduğunu, onun Tanrı'nın siyah antitezi olduğunu düşünmesine rağmen. Tanrı öyle ucuz numaralar peşinde olmaz, insanların zayıf noktalarını ve zayıf anlarını o şekilde istismar etmez.

[1] Mükemmel Yaratık

Franc Rutar, bu tatsız olay geride kaldıkça bundan daha fazla emin oluyordu.

Satış elemanı Franc Rutar obur bir okurdu. Yorgun gözlerinin önünde sayılar ve harfler sık sık dans etmesine rağmen gözüne ilişen her kelimeyi yutardı. Bekleme odalarında, otobüslerde, hemen her yerde ona ait olmayan gazete ve kitapları okurdu. Bu insanlar başkalarının okudukları gazetelerin ön sayfalarına göz atmaktan kendilerini alamazlar. Çoğu tembellik veya cimrilikten bunu yapar. Diğerleri hırsızlık içgüdüsüyle... Gazeteyi, sahibinin omuzları üzerinden sarkarak okurlar ve bu işin ne kadar can sıkıcı olduğunu bildikleri için yakalanacaklarını anladıkları an pencereden dışarıya veya ayakkabılarının ucuna bakıyormuş gibi yaparlar. Bu okurların bazıları, esasen başkalarının malını gözleriyle harf harf, bir kadının vücudunu ufak ufak veya masadan ekmek çalar gibi çalmakta olduklarını akıl dahi etmezler. Franc Rutar, dış ticaret işinin veya okuyacağı kitapların azlığından şikâyet edemezdi. Bununla birlikte başkalarının yanlarında taşıdıkları gazete ve kitapları okumak denetlenemez bir tutku hâline gelmişti. Bu işi yaparken tekrar ve tekrar zekâsını denerdi: Franc Rutar keskin zekâlı biriydi ve mükemmel bir hafızaya sahipti. Sayfalarda dans eden başlıkları ve fragmanları çabuklukla mantıklı gruplar hâlinde birleştirir; bir spor haberini hiçbir zaman siyasi bir haberle karıştırmazdı. Mantık sahibi insanlar dünya düzenini hemen anlayabilir ve yanlış yapmazlardı. En büyük keyfi çapraz bilmeceye bir göz atmaktı; ani meydan okumalar ve risk karşısında kafasının karıncalandığını hissederdi. Beyninin çalışma hızını test ederdi. Bu onun,

çabuk değerlendirme yaparak süratle karar alma kabiliyetiydi. Çabuk hesaplarla, kelimeleri karıştırır, iki durak arasında bilmeceyi çözerdi. Franc Rutar, kendi değerlerine göre, kendisini "Yaratılışın" en mükemmel başarılarından biri olarak görüyordu.

Daha ilk günden, New York'a beraber geldiği, şirkette birlikte çalıştığı meslektaşına bu gerçeği ispatladı. Şehre gelmelerinden sadece birkaç saat sonra, Manhattan sokaklarının matematiğini anladı; onları ancak orta derece zorlukta çapraz bulmaca kadar zor buldu. Onun sayesinde, karmaşık dış ticaret anlaşmalarını çabuklukla tamamladılar. Üçüncü gün, bu insan yapımı karınca yuvasında kendini evinde gibi hissetmeye başladı; arkadaşının övgüsü karşısında gülümsedi; bu Franc Rutar'ın meşhur becerikliliği ve pratik zekâsının ürünüydü; memnun olması için birçok sebep vardı. Hatta üçüncü gün, okyanus nemiyle ağırlaşmış bunaltıcı bir öğleden sonrasında hazır yemek lokantasında ucuz tavuk kızartmasıyla açlığını giderdikten sonra bile. Onu yürüyüş yapmak istediği Wall Street yakınındaki Battery Park'a doğru götüren metroda otururken de mutluydu. New York'taydı, işini yapmıştı, karnı toktu, dünya büyük ve hayat güzeldi. Fakat çok tepeye çıkıldığında düşüş sert olurdu.

Açık bir gazete arayarak etrafına bakındı. Fragmanları mantıklı birleştirme oyununu oynayarak mükemmel İngilizcesini deneyecekti, iki durak arasında. Bir elinde katlanmış bir gazete bulunan, diğer eliyle sallanan tutağı yakalamış adamın arkasına geçmek üzere tam ayağa kalkarken, daha hoşnut olacağı, daha uygun, bir imkân doğdu. Çok güzel melez bir kız yanına oturdu,

aslında bir kadın sayılırdı, hâlâ bir genç kız ama aynı zamanda kadınsı. Kucağına koyduğu kitabı açtı ve okumaya daldı. Boynunu uzatmasına gerek yoktu, birinin arkasında durmaya ihtiyaç yoktu ve omzunun üzerinden bakmaya. Sabit ve lüks bir okuma imkânı ayağına kadar gelmişti; yuvarlak, çikolata kahverengi dizlerin üzerinde açık olarak. Harfler kocaman, basit İngilizce metnin takip edilmesi kolaydı. İş çok basitti. Fakat öğle yemeğini henüz bitirmiş, kızarmış Kentucky tavuğuyla karışık içinde bir ılıklık tembelce ve mutlu bedeninde dolaşıyordu. Kendini iri harflere terk etti ve yalpalayan vagon karanlık tünele girdi.

Birden heyecanlı ve dirilmiş hissetti. Yukarıdaki boğucu günün ortasında, metroda, hoşça serinlemiş, çıplak çikolata rengi dizlerin üzerinde duran metin çok müstehcendi. Franc Rutar hayatında öyle bir metin okumamıştı, hiç değilse bir trende; genç kadın yatmak üzereydi, kitabın sol sayfasının ortalarına doğru, daha yaşlı bir adamla, kısa süre sonra anlaşılacağı üzere gerçekten yaşlı bir adamla. Anlatan bir kadındı ve birinci şahısla yazılmıştı. Kadın apartman dairesinin kapısını arkadan kilitledi, erkeğin gömleğinin düğmelerini çözmeye başladı; bir sonraki sayfanın başında, erkeğin boynuna doğru uzandı ve mest olarak yaşlı cildi koklamaya devam etti.

Franc Rutar, ciddiyetsizliğe çok kızardı; tenin çekiciliği ve yabancılarla temas onun mantığına aykırıydı. Meslektaşlarının iş seyahatlerinde açıkça aradığı her şeyden uzak dururdu. Bir seferinde Hamburg'da camekândaki kadınları seyretmişti, ama emeği karşılığı kazandığı paraları onlar için harcamak hiçbir zaman aklından geçmemişti,

rüyasında bile. Bununla birlikte, uyarı beynine ulaşamadan önce, daha önce hiç yaşamadığı bir coşkuyla titremeye başladı. Sebebi nemli gün müydü, yoksa genç kadının, daha kadın bile sayılmazdı, yanında oturup böyle şeyler okumasının inanılmaz gerçeği miydi? Trenden inip hikâyeyi hayalinde tamamlamak yerine dizlerin üzerindeki gerçeğini okumak ani bir karardı, düşünülmüş bir durumun sonucu değil, beyninde ve bedeninde oluşan bir dürtünün sonucuydu. İstekle sonraki sayfayı okudu, anlamsız erotik sahnenin devam ettiği ve kitaptaki kızın ya sarhoş, deli olduğuna ya da acayip bir aşka tutulduğuna karar verdi. Sabırsızlıkla yavaş okuyucunun sayfayı çevirmesini bekledi. Kızı daha iyi inceleyebilmek için uzun zamanı olmuştu. Kıpırdayan dudaklarını gördü. Islak, kırmızı dudaklar. İneceği durağı kaçırdı fakat kız hâlâ sayfayı çevirmemişti. Dizlerini oynatıyordu. Saf bir kız diye düşündü. Hayatına büyük harfli ucuz romanslarla renk katıyor. Büyük mağazalardan birinde çalıştığı muhakkak, bütün gün beceriksiz parmaklarıyla giyecek paketlediği. Artık inmesi gerektiğini düşündü. O sırada, biçimli çikolata dizler kıpırdadılar, bir bacağını diğerinin üzerine attı ve aynı zamanda sayfayı çevirdi. Her şey peş peşe oldu; uzunca bir zaman alevli kalçası onunkine yaslandı, öyle bir güçle ki, beyninden ve seks organından göğsüne doğru bir şey hücum etti, kalbine doğru fırladı, orada, karnının üzerindeki boşluğa yumruk gibi oturdu ve çözülmeyi reddetti. Harfler gözlerinin önünde ışıldamaya başladılar.

Trenden inmedi. Trenin gürültüsünün tünelde uzaklaştığını duydu.

Kız kitabın kapağını kaldırdı. Parlak kırmızı kapaktaki kadının göğüslerinin arasındaki boşluğu, üzerinde kopmuş kolyeyi andıran ter veya su damlacıklarını görüp afalladı. Saniyenin yarısında okuduğu kitap başlığı "Dünya Evli Erkeklerle Dolu" idi. Göğsünü sıkıştıran ne idiyse boşaldı, midesinin üst tarafındaki yumru çözüldü. Geri çekildi ve beyni tekrar bilgisayar hızıyla çalışmaya başladı, öyle ki kafatasının altında bir şey yorgunluktan birkaç defa çatırdadı. Bu iş, buradaki bu olay, bir düzmece diye düşündü. Her zamanki aklı, bu kız, metroya bunun için biniyor, diye yorumladı. Harflerin büyük olması başkalarının da okuyabilmesi için; kitabın altındaki çikolata dizleri. Yine aklını zorladı: Niçin? Para içinse başka yöntemler var.. Acul aklı hemen cevapladı: Çünkü kız tam da bunu denemek istiyor. Kız siyah, ona ayrımcılık yapılıyor ve hüsrana uğramış. Başka nerede bir iş adamı bulabilir, daha yaşlı bir adam, hatta iyice yaşlı, metroda değil de? Sevgilisi olabilir; bu tip erkeklerin en gizli rüyalarında genç melez kızlarla tahmin edilemez olaylar yaşamak istemeleri bilinen bir gerçektir. Vardığı bu sonuçla tekrar kendini beğendi. Birkaç dakika önce heyecanlandıysa, ondan öncesinde de sadece mutlu hissettiyse, şimdi her ikisini de yaşıyordu; heyecanlı ve mutlu. Heyecanlı beden, tatmin olmuş beyin. Kız onun yanına oturmuştu, başkasının yanına değil. Göbeğinin irileştiği doğruydu, kafası görünmese bile keşiş kafası gibi tıraşlıydı. Dizlerin üzerinde duran acayip kitapta ihtirasla tarif edilmiş olan yaşlı adamdan hâlâ çok daha fazla ilginç olduğu muhakkaktı. Kız trenden nerede inerse orada inmeye karar verdi, ne olursa olsun. Alt tarafı geri dönmek mümkündü. Bu ani kararı onu şaşırttı.

Para isterse, diye düşündü, düşüncesini değerlendirmeye aldı. Yeri geldiğinde karar veririm dedi. Kendinden memnundu; mantığından, memnuniyetinden, kısmen de heyecanından kaynaklanıyordu kararı.

O sırada tren hızla Brooklyn'e yaklaşmaktaydı. Suyun altında seyahat ediyoruz diye düşündü, ne macera, yukarıda filmlerden bildiğimiz köprünün iri, karanlık demir yığını var: O, Franc Rutar, onun altında seyahat ediyor, melez bir kız onu baştan çıkartıyor. Kızın dizlerine bakıyor, dizlerin üzerindeki etek uçlarına, ince bluzunun altındaki kaburgalarına dirseğiyle dokunuyordu, gözlerini koyu renk tenine dikmiş içine akıyordu. "Derma," çapraz bulmacadan beş harf, beyni birden çalıştı. Bana ne oluyor, nereye gidiyorum diye kendine sordu.

Kız ayağa kalktı, eteğini düzeltti. Kapıya doğru kızın hemen arkasına geçti. Kravatını düzeltti ve kısa bir süre tekrar bozulacağını düşündü, aynen kitapta yazıldığı gibi, kızın terli kol altında tuttuğu kitaptaki gibi. Platformda kız gözlerinin içine baktı, bakışlarının içine işlediğini hissetti. Hayır, hiç şüphe yoktu. Kalbi hızla atıyordu. Şimdi yapması gereken tek şey bütün cesaretini toplayıp kıza hitap etmekti. Konuşmadan gerçekleşmesi mümkün değildi. Hızla söyleyeceği kelimeleri seçmeye çalışıyordu. Sloven aksanını gizlemek için biraz burnundan konuşacaktı. Kalçaları gözlerinin önünde sağa sola sallanıyordu; sokağın ışığı yaklaştı ve cephesi bakımsız bir ev...

Yüreğinin gümbürtüsünü duymasın diye yüksek sesle konuşacaktı. Yukarıya varmadan doğru kelimeleri buldu.

"İlginç kitap, değil mi?" dedi.

"Ne?" inci beyazı dişlerini göstererek güldü. "Ne?"

"O kitap" burnundan konuşarak, derinden gelen bir sesle.

"A evet, o kitap," dedi ve neşeyle güldü. Genç bir erkek temposuyla hızla bir iki adım attı. Şimdi sokağa çıkmışlardı. Tekrar kafatasındaki boşluğu dolduracak kelimeleri bulmakta zorlandı. Nihayet buldu.

"Size kahve ikram edebilir miyim?" dedi daha da derin bir sesle.

"Ben size ikram edebilirdim" dedi kız. Öyle ki bunun bir davet mi yoksa ironik bir reddetme mi olduğunu anlayamadı.

Aklı, buraya kadar geldikten sonra sonuna kadar gitmeye karar verdi. Belki de bir şey demedi. Satış elemanı Franc Rutar'ın, belki de hayatında beklenmedik gelişmeler olduğundan iş akitleri yapmasına ve çapraz bulmacaları başarıyla çözmesine yardımcı olan beyni durmuştu. Hâlâ bir aklı varsa, genç siyah bir kadını, felaket derecesinde bakımsız New York sokağında hızlı adımlarla takip ettiğini, çöp yığınlarının üzerinden atladığını, kaldırımlarda yatan bedenlerden sakındığını görürdü. Merdivenlerde oturan siyah insanların içinden, bakışlarının arasından, kızın arkasından gidiyordu hiç bırakmadan; bir kapıdan geçip karanlık bir hole girdiler. Orada yukarı doğru merdivenler çıkıyordu, birbirine yakın tahta duvarların arasından. Yer yer soyulmuş duvar kâğıtlarının kapladığı çürümüş tahta kokan dar bir koridordan, dik merdivenlerden, kızın hemen peşinden, önüne bakarak, kokusu burnunda, saçlarından damlayan ter alnından ve gömleğinin içine akarak.

Kız en üst katta bir kapıyı açtı, arkasından bir başkasını. Küçük bir odaya girdiler. Sokaktan çocukların konuşma sesleri geliyordu, kiracıların balkonlardan ve pencerelerden yankılanan bağırışları ve çeşitli yönlerden gelen müziğin keşmekeşi. Köşede, yarı karanlıkta, metal yayları fırlamış eski püskü bir kanepe duruyordu. Kravatını gevşetti, kızın bunu, aynen kitaptaki gibi, gömleğindeki düğmeleri çözmeden önce yapmasını beklediği hâlde. Yüzünden ter akıyordu, kalbi delice atıyordu, biraz da merdivenlerden yukarı koşarak çıktığı için. Beyninin bir köşesinde, çabuk ve belli düşüncelerin bulunduğu köşe değil, fakat önsezili köşesinde bir şey, bir şey söyledi. Tam ne söylediğini sezemedi. Kıvrımları boyunca hareket etmedi, aklını çalıştıramadı, çalıştırabilse de, bir şey söyleyen şeyi fark edebilseydi ve de söylediğini, yine de çok geç olurdu.

Koyu tenli kız odanın karanlık tarafındaki kanepeye oturdu; boş boş duvara baktı, ağzını açtı ve bağırmaya başladı. Şaşırmış, orada oturan varlığın çarpılmış yüzüne bakakaldı. Neden olduğunu anlayamıyordu, neden orada oturup bağırdığını, o tiz ve monoton çığlığın geldiği açık ağzı bir şekilde kapatmayı düşündü.

"Özür dilerim," dedi, "bu bir yanlış anlama. Özür dilerim." Ona vuracağım, diye düşündü, neden bağırıyor, hiçbir şey yapmadım ki, ona vuracağım, diye düşündü.

Bağırması uzun sürmedi, sonuna doğru daha da azaldı. Kapı birden açıldı. Genç siyah bir adam içeri girdi, boynunda kalın altın kolyesiyle. Umursamadan ciklet çiğniyordu.

"Burada neler oluyor?" dedi. Soruyu belirsizce geveledi ve Franc Rutar'ın anlaması gerektiğini ima ediyordu: Kızın koruyucusuydu.

"Bana tecavüz etmek istedi," dedi kız sanki öğleden sonra saat dört der gibi kayıtsızca. Ciklet çiğneyen ona suçlayarak ve şaşkın baktı.

"Kim?" diye sordu.

Franc Rutar'ı parmağıyla gösterdi: "O"

O anda beyninin nihayet geniş önsezi bölgesi neyle karşılaştığını anladı. Tuzağa düşürülmüştü. Aptal, hâlinden memnun, beyni aptalca çalışan, aptalca içgüdülerin peşinden koşan bir adam olduğunu düşündü. Birden nasıl oldu da orada bulunduğunu kavrayamadı.

"Ben," dedi, "tamamen tesadüf..." İnandırıcı gelmedi. Soğuk ter her tarafından damlıyordu; beyninde acayip bir boşluğun yayıldığını hissetti. Tamamen belirsiz bir şey, bir hiçlik gibi bir şey. "Özür dilerim," dedi. "Özür dilerim" ve kapıya doğru bir adım attı.

Genç siyah adam sırtını kapıya dayadı. El kol sallayarak kapıdan çıkmak imkânsızdı. Hafızası, eğer sokakta dilenciler durdurursa onlara vermek için cebinde on dolar hazır bulundur dediğini hatırladı. Parayı hemen onlara ver zaman kaybetmeden. Göğüs cebine uzandı ve paranın hâlâ orada olduğunu keşfedip rahatladı. Franc Rutar dikkatli bir adamdı, her şeye hazırlıklıydı, hatta sokakta serseriler tarafından durdurulmaya bile. Fakat sokakta değildi. Bilmediği bir apartman dairesinde, şehrin bilinmeyen bir semtinde ve bu beladan kurtulmak, ciklet çiğneyen ve göğsündeki zincirle oynayan genç bir adam tarafından

engelleniyordu. Paraya bakmadı bile, kapıyı açtı ve birini çağırdı. Hemen iki adam daha içeri girdiler. Pek uzakta olmadıkları belliydi. Onlardan biri kapının girişini tuttu, diğeri, orta yaşlı ve uzun zayıf olanı odada gezinmeye başladı. Beyaz keten bir ceket giyiyordu. Dışarı fırlamış yayın yanında hâlâ oturmakta olan kızla bir iki kelime konuştu. İspanyolca konuşuyordu. Sonra hareketlerini ve konuşmasını ümitli bakışlarla takip eden Franc Rutar'a dönerek, polis çağıracaklarını söyledi.

"Evet," diye fısıldadı satış elemanı, "evet, polisi."

Herkes susmuş, genç ve uzun birbirlerine göz kırpıyorlardı. "Hayır," dedi Franc Rutar, "çağırmaya gerek yok."

"Bayım," dedi zincir kolyeli genç olanı, "Bayım, kravatınız çözülmüş." Çenesini kaldırdı ve kravatını öyle sıkı bağladı ki nefessiz kaldı. Bu çok anlamsız diye düşündü Franc Rutar. Uzun boylusu Franc Rutar'a kızın yanında oturması için yer gösterdi. Kendini kanepeye bıraktı ve gözlerini yere indirdi. Uzun boylu adam odanın içinde dolaşmaya devam etti ve kıza sorular sordu: kız edepsiz, kavgacı çığlıklar atarak, çikolata ciltli hayalî kızın mide bulandırıcı bağırtısıyla cevap verdi. Kelimeleri ağzında geveleyen de konuşmaya karıştı. Sadece üçüncüsü kapının yanında sessizce durdu. Tanrım, diye düşündü satış elemanı, av için kavga ediyorlar. Üstünü arayabilmek için kapının yanında ayakta durmasını ve kollarını yukarı kaldırmasını istediler. Sonra ceplerini boşaltması ve masa bulunmadığı için her şeyi yere koyması gerekti. Zincirli genç adam birden çok sinirlendi. Cüzdanı yerdeki eşyalarının arasında değildi. Bağırarak anlamadığı bir şey söyledi, dans eder gibi döndü ve yarı açık yumruğuyla Franc

Rutar'ın ensesine bir darbe indirdi. O kadar kuvvetliydi ki anında yere düştü. Hemen cüzdanını adama verdi. Beyaz ceketli ona bir şey sordu. Anlamadığından ne cevap vereceğini bilemedi. Adam onu saçından yakaladı, zavallı başını sağa sola salladı ve nefesini yüzüne üfledi. Anlamadı, anlayamıyordu, ne olduğunu bilmiyordu.

"Ah canım annem," diye kendi kendine mırıldandı, "canım annem, küçük Franci'ye bak neler oluyor." Kız evrak çantasını açtı ve içindekileri kanepeye boşalttı. Tırnaklarıyla kâğıtların arasında dolandı, cep hesap makinesini ve gözlüklerini kitabının kapağının içine koydu, uzun boylu adam da çantayı aldı. Bu korkunç diye düşündü, korkunç, zavallı Franci'ye evinden uzaklarda neler oluyor. Eğer karısı bilseydi; uzaktaki sevdiği herkes aklından geçti. Fakat o zamana kadar olanlar sonra olacaklara göre hiç önemli değildi.

Elbiselerini çıkarmak zorunda bırakıldı. Kanepenin üstüne katlayıp koydu. Üçüncü adam, kapının yanında konuşmadan duran cebinden bir sustalı çakı çıkardı, açtı, keskin tarafını boynuna tuttu. Sonra çakıyı seks organına indirdi. Kesip ağzına sokacağını düşündü. Kız telaşla elbiselerini yokluyordu. Onu odanın içinde bir yerden öteye itiyorlar ve birbirlerine bağırıyorlardı. Kızın çığlıkları kulakları deliyordu, kulak zarını ve beynin yumuşak dokusuna giriyordu. Biri radyoyu açtı, diğeri bir teneke kutuyu ağzına dikti, birayı üstüne başına döktü. Gürültü dayanılmazdı. Derken bir anda oda sessizliğe büründü; sis perdesinin arkasından koyu renk ceketli uzun siyah bir adam göründü. Çok yakınına geldi ve kulağına fısıldadı, beyninde adamın nefesi ve sözleri yankılandı.

"Ben senin Tanrınım," dedi adam, "Anlıyor musun?" Franci başıyla anladığını işaret etti. "tekrarla," dedi, "kim olduğumu tekrarla."

"Tanrı" dedi, "benim Tanrım."

"Senin büyük Tanrın," dedi uzun boylu siyah adam, ayakta durduğunda başı tavana yakın oluyordu. Franc Rutar yerde yatıyor, büyük Tanrının küçük kafası çok yukarılarda duruyordu.

"Benim büyük Tanrım," dedi yüksek sesle, tekrar edebildiği kadar. Sesinin boşlukta giderek kaybolduğunu ve sanki büyük bir salonda konuşuyormuş gibi yankı yaptığını duyuyordu.

Döşeme üzerinde yatmaya ve ellerini ensesinin altına koymaya zorlanmıştı. Odanın içinde dolaşmaya ve yüksek sesle konuşmaya devam ettiler. Üstünden atladılar ve bir tanesi bir an üzerine oturdu. Şimdi... diye düşündü... Çakı. Veya... kafasına bir darbe. Cesedinin Brooklyn Köprüsü altında yüzdüğünü görebiliyordu, üstünde dev köprünün gölgesi, aşağıda, suyun altında, metronun şıngırdaması. Titreyen dudaklarını hareket ettirmeye başladı, kirli tahta yere bastırdı: "Cennetteki Babamız." Haykırışlar uzaktaydı, müzik kaosu bahçelerden ve balkonlardan geliyordu. Gözleri kapandı, sesler ve kelimeler, çığlıklar ve kapıların çarpılması karmakarışıktı. Bedeni hissizleşti, etrafında siyah gölgeler dans ediyorlardı. Kazana konulmuş ve etrafında dans edilen küçük bir çocuğa dönüşmüştü. Şimdi beni parça parça doğrayacaklar, yatağında rüya gören çocuk düşündü, kazana koyacaklar, annemin reçel kazanına. Sonra uykuya dalmış olduğunu fark etti,

beyaz bedeninin köprünün geniş gölgesi altında yüzdüğünü. Gürültüler cırtlak, fıslayan sese dönüşmüştü. Borudan buhar fışkıyordu. Uzaktan tekrar İspanyolca sözler duydu, sonra Latince; beyaz ceketli uzun boylu adam mı konuşuyordu? İki kelimeyi çok net şekilde duydu; beyni, bir çapraz bulmacadan dedi, anlaşılan hâlâ çalışıyordu, çok zor bir bulmacadan. "Ultimacreatura," dedi. "Ultimacreatura." Harfleri çabucak boşluklara yerleştirdi; hayalinde kare boşlukları ve iki kelimeyi gördü. Bu siyah Tanrılar Latince konuşuyorlar mı diye şaşkınlıkla düşündü. Bunda belli bir mantık olmalı, Tanrılar her zaman Latince konuşurlar; o siyah Tanrı bunu mu demek istiyor?

Uzun bir süre buharın fıslamasını dinledi, uyanan bilincini delen, uzaktan, sokaktan çağırmalar, belki komşu binaların balkonlarından. Gözlerini açtı. Oda karanlıktı, sokaktan gelen bir ışık huzmesi bir açıdan beyaz bedenini aydınlatıyordu. Boş dairede -ancak o zaman pencerelerde cam olmadığını fark etti- nem, çürüyen duvar kâğıdı, çürük tahta kokusu aldı. Bütün duyuları çalışıyordu: Koku alma, görme, duyma, ağrıyan beden. Yerde delikler vardı. Elbiseleri deliklerin üzerlerinde buruşuk yatıyordu. Köşede beyaz, dağınık bir yığın, gömleğiydi. Kravatı yırtık kanepeden fırlamış yayın üstünde asılıydı. Giyindi. Karanlıkta tutunarak boş evin dik merdivenlerinden indi.

Sabaha doğru oteline geldi. Franci, başına ne geldiğini kimseye söylemedi. Kapısını çalan arkadaşına bir parkta soyulduğunu söyledi. İzahat vermesinin gerekli olmadığını düşündü. Arkadaşı yarı açık kapıdan hayretle baktığında, kulağından ağzına doğru inen derin yarayı gördüğünde kapıyı kapayıp yatağına yattı. Hiçbir şey anlatmadı.

Eve dönene kadar odadan çıkmadı. Yatağa yattı ve otel idaresinin kasaya koymalarını salık verdiği uçak biletine ve pasaportuna sevecenlikle baktı. Satış elemanı dikkatli ve hassas bir adamdı. Hiç değilse memnun olacağı küçük bir sebebi vardı.

Yıllarca rüyasında annesinin reçel kaynattığı o büyük tencereye konduğunu gördü; büyük bir köprünün gölgesinde beyaz ve şişmiş karnıyla yüzdüğünü. Boş bir odada siyah bir Tanrı ona doğru eğilip kulağına bilinmeyen korkunç kelimeler fısladı. Ekranda bilinmeyen bir şehrin veya köprünün silueti göründüğü zaman televizyonu kapatıp niye kapattığını anlamayan karısıyla münakaşalara girdi. Hep bildiğini yaptı, aşağılanmaya katlanamadı. Dükkânlarda melez satıcı kızlardan kaçındı. Şans eseri, ülkesinde onlardan pek yoktu. Hiçbir zaman birinin omzundan gazetesini okumadı veya çapraz bulmacasını yapmadı.

New York'a seyahatten birkaç yıl sonra, bir kış gecesi, banliyödeki evinin bahçe çitinin yanında, ondan bozuk para dilenen bir sarhoşa vurarak yere düşürdü. "Yaratık!" diye bağırdı, "yaratık!" ve soluk soluğa kalmış yığına bir tekme attı. Yerel gazetede haber oldu, sadece isminin baş harfleriyle, F.R. Hepsi bu kadar. Herhangi birimizin başına gelen şeylerden başka olağanüstü bir şeyle karşılaşmadı.

Liburnia'dan Atlayış

"Atla."

Güvertenin kenarından bir metre kadar uzakta duruyordu. Aşağıda suyun karanlık yüzeyi hızla hareket ediyordu. Geminin güvertesinde kenardan bir metre kadar uzaklıkta duruyor, bir eliyle küpeşteyi tutuyor, aşağıda hızla kayan suyun yüzeyine bakıyordu. Öteki eli hafifçe eğilmiş bedeniyle aynı yönde hareket etti.

"Atla," dedi kadın.

Geceydi; yukarıda bulutların örttüğü gökyüzü, aşağıda karanlık denizin yüzü.

Bulutlar belki hafifçe yer değiştirdiler; gemi boyunca büyük bir hayvanın sırtı gibi hareket ettiler. Havada gemi bacasının ağzından yükselen duman kokusu. Rüzgâr yoktu, bu nedenle keskin kokuyu, suyun muhtemelen deniz tuzundan kaynaklanan rayihasını burun deliklerinde hissetti.

"Atla," dedi kadın. Kadının alçak ve umursamaz sesi vücudunu ortadan yarıp midesine oturdu. Bir şeyin onu

aşağıya doğru derinliklere çektiğini hissedebiliyordu. Bu his biraz önce, belki bir dakika, oluşmuştu; küpeştenin üzerinden atlayarak kadından bir adım uzaklaştığı, karanlığa, hızla yaklaşan boşluğa doğru yöneldiğinde. Bir dakika önce güvertede bir şezlonga uzanmış, ayaklarını küpeşteye dayamış, sigara içiyordu. Bir dakika önce yanan izmariti küpeştenin üzerinden fırlatıp atmış, bir an havada yanıp sönen bir nokta gibi durmasını, sonra süzülerek aşağıya doğru parlak bir yarım daire çizmesini seyretmişti. Suyun yüzünde fıs diye sönme sesini duyabileceğini zannetti. Tabii ki hiç ses duymadı, geminin makinelerinden gelen yumuşak uğultudan başka ses duyulmuyordu. Sadece kayboldu. Bir dakika önce elinde olan şey tamamen ve sonsuza dek yok oldu. Kaybolduktan sonra geriye hiçbir şey kalmadı, ne havada ne suda ne de geminin gömüldüğü, birlikte gömüldükleri karanlığın içinde. Akşam yemeğinden sonra uzandıkları kumaş güverte şezlonglarında, konuşmadan, karşılarında sahil olması gereken karanlığa doğru boş gözlerle bakarak. Bir görünen, bir kaybolan pırıltılı ışıkların göründüğü sahil gerçekti, belki de ışıklar karanın derinliklerinden geliyordu.

"Tekrar söyle," dedi erkek.

Bakışlarını sahilin ışıklarından ayırdı ve sonra denizin karanlık yüzünü gördü, derinliği: Kalbi daha da hızla atmaya başladı. Midesinin üzerine oturan yumru hissi kalbine doğru yükseldi, içindeki boşluğa doğru, bedenin ortasındaki boşluğu döverek. Tehlikeli ve korkutan düşünce beyninden hızla geçti, aşağı atlama düşüncesi, eğer kadın bir kere daha söylerse geri çekilmeye gücü olmayacaktı. Kadın da anlamalıydı; artık bu oyun değildi. Eğer bir dakika

önce gözleriyle sigara izmaritini takip ettiyse, ayağa kalkıp demir küpeşteye tırmandıysa, eğer hepsi kandırmaca idiyse, sonra şimdi, aniden, her şey tehlikedeydi. Kadın adamın boşluğa çekildiğini anlamalıydı. Ayağa kalkmalı ve onu kucaklamalıydı; hiç değilse sessiz kalmalıydı. Kadın susuyordu. Fakat artık yeterli değildi. Tanrı aşkına, adamın gururunun kırıldığını kadın anlasın; bir an için utansın; adama yalvarsın, bir gayret göstersin. Neden sırt üstü uzanmış battaniyeye sarılmış hareketsiz yatıyor kadın? Neden tek bir basit jestle hayatlarının son birkaç yılında biriken yanlış anlamaları durdurmadı? Sadece bir kelime söyleseydi bu ani çılgınlık durdurulabilirdi, ikisi de iyileştirebilirlerdi. Adam geçen uzun zaman boyunca kadının düşündüğünü, onun risk alabileceğini tahmin ettiğini hissedebildi. Kadın kıpırdıyor sandı. Ayağa kalkmalı, bir şey söylemeli, adamı etkileyecek bir kelime, bir aşk ve kurtarma sözcüğü. Hiç değilse çocuk gibi davranıyorsun deseydi, bu saçmalığa son ver deseydi, hava soğuk deseydi, kamaraya inelim, su soğuk deseydi, şaka yapsaydı, gülseydi, öksürseydi, esneseydi. Adam korkuluğu bıraktı, kolları iki yanında aşağı sarktı, başını eğdi. Köpükler nerede? Geminin gerisinde mi kaldı? Dalgalar nerede? Karanlık onları yuttu mu? Adam kadının arkasında nefes aldığını, gözlerinin ensesinde olduğunu hissetti. Yalnızdılar. Birkaç genç, rüzgârdan korundukları geminin baş tarafında uyku tulumlarında uyuyordu; ortalıkta kimse görünmüyordu, uzanmış bir el veya baş yoktu, ipek kumaşa sarılı bozulmuş cesetler. Bir kelime et, diye düşündü, her şeyini affedeceğim, beni affedecek, son zamanlarda birbirimize yaptığımız her şey affolunacak; her şey için özür

dilerim, gerçekten özür dilerim, sadece bir kelime söyle diye düşündü. Bu utanılacak bir şey değil veya öyle mi, eğer bana doğru bir adım atarsan, tek bir adım? O kadar uzun yıllar evlilikten sonra, o kadar acıtmalar, sadece bir kelime; söyle, bu aptalca bir kışkırtma, söyle, böyle şeyleri hafife almamak lazım, geminin kenarına çıkmamak, aşağıya bakmamak; baş döndüren, çılgınca baş döndüren, insanı aşağıya çeken, yamyassı yapan, tekrar içine çeken ve karanlık dibe batıran derinliğe.

"Atla," dedi kadın.

Tanrım diye düşündü, Tanrım, şimdi gerçekten atlayacağım. Gerçekten, ileri bir adım atacağım, bir adım bile çok. Şimdi hakikaten başım dönüyor diye, düşündü. Artık düşünemiyordu, nasıl bir korkunç tahrik, hakikatte ne oldu, niçin kenarda ayakta duruyor? Hiçbir şey düşünemiyordu. Her şey sessizliğe bürünmüştü -gemi ve makineler, göğsünde kalbinin atışı ve başı- sadece sessizliğin yankısı vardı. En kenara kadar gitti ve tehlikeli bir şekilde yaylandı. İyi bir yüzücüyüm diye düşündü, her şeye rağmen, elli yaşında hâlâ iyi bir yüzücüyüm. Sirenler çalacak mı? Geminin altına kayacak mıyım? Kadın ayağa kalkmış gibi geldi, ümitsizce geri baktı, ayağa kalkmamıştı. Gözünün kenarından bir yabancının dağınık başını gördü, uyku tulumundan dışarı çıkarmıştı, bir kızın korku dolu gözleri. Un çuvalından çıkan bir fare diye düşündü ve aklı bu düşünceye takıldı, un çuvalından çıkan bir fare, neden un çuvalından çıkan fare deriz? Un çuvalından çıkan bir fare neye benzer? Un çuvalından çıkan bir farenin o darmadağınık baş ile ne ilgisi olabilir? Uyku tulumundan bakan tanımadığı bir kızın

uykulu şaşkın gözleri? Söyleyebileceğim hiçbir şey yok. Şimdi atlayacağım, küpeşteden ve bir an sonra her şey bitmiş olacak. Hiçbir şey yapamam, Hiçbir şey söylememeliyim, her şey boş ve sessiz ve çılgınca korkutucu ama karar verilmiş. Bir şey söyleme.

"Son bir defa söylüyorum," dedi adam, "son bir defa söyle."

Aşağıda kayan karanlık yüzeye sabitlenmiş bakıştan ötürü, onu mıknatıs gibi aşağıya çeken güçten ötürü, isimsiz bir nedenden ötürü, bedeni titremeye başladı. Ne oluyor, diye düşündü, sarhoş muyum? Akşam yemeğinde bir şişe şarap içmişlerdi. Yüzebilecek miyim? Sarhoş değilim, yüzemeyeceğim. Düşünce çıkış yolu aramaya başladı acilen, güçlü güvenceler. Adriyatik Denizi'ydi, Liburnia isimli gemiydi, biz karı kocaydık, köşeye sıkışmış, şimdi ben uçurumun başında duruyorum, uzakta, sahilde, ışık var, derinlikler karanlık, gemi karanlığa bürünmüş. Bazen, havuzun kenarındaki atlama kulesine çıktığında, denizde bir kayanın üstünde, küçük oğlanın titreyen bedeni, korku içindeki ruhu, arkadaşlarına cesur olduğunu göstermek isterdi, o zaman saymaya başlardı, üçe kadar ve sonra hep atlardı; saymaya başladığı an atlayacağını bilirdi, düşerken korkunç boşluk saniyeleri geçeceğini bildiği hâlde, suyun yüzeyine çarpmanın sonucu aşağıda canının yanabileceğini bildiği hâlde. Şimdi durum farklıydı. Her şey aynı gibi görünüyorsa da farklıydı. Şimdi mesele kalbe girmekti, denize değil, kendinin ve kadının, her şeyin başlangıcı ve anlamı. Fakat bunu becermek için kadının bir şey söylemesi gerekiyor, tek bir kelime; onur kırıcı olmayan, alaycı olmayan, olmamalı: benim yüzümden

atlıyorsun, adamın başarısızlığı olmamalı, bu an, iskemlesinde otururken bunu hissedemiyor mu, battaniyeye sarılı, bu an hayat yeniden başlayabilir. Bu an, bütün bedeni titriyor, kadın göremiyor mu, bu an adam gerçekten engel olunamayacak biçimde derinliklere doğru çekiliyor. Genç insanların güverteden kısa gülüşleri duyuldu, bir kapı çarptı, denize atılmış boş bir şişe geçti, bulutlu gökyüzü kubbesi aşağılara indi. Avuç içlerinin terlediğini hissetti. Alnında ter damlacıkları oluştu, soğuk rüzgâr tekrar esmeye başladı ve geminin kokulu dumanını tekrar burun deliklerinde hissetti. Bu son muydu, güvertenin kenarındayken en son hissedebileceği duygu bu muydu, boşluğa, karanlığa doğru? Yoksa kadın şimdi bir şey mi söyleyecekti, bir kelime?

"Son defa söylüyorum," dedi adam, "son defa." Bunu ikinci defa söylemişti. Çocukluğunda üçe sayar gibi, ikinci defa söylemişti, kısa aralıklarla çarçabuk cevapladı, kızgın, meydan okuyarak, küçük düşürücü bir şekilde, şimdi üç, biraz sonra üç diyeceğim, son defa söylüyorum, dedi, son defa.

"Atla," dedi kadın yavaşça.

Kadın yavaşça konuştu, eskisinden daha yavaş bir sesle ve bu onu bir an durdurdu. Fakat aklı kadının bu sözü tekrarlamış olduğunu söylüyordu, her şeye rağmen tekrarlamıştı, dünyada hiçbir zaman söylemeyeceği bir şeyi söylemişti, adam da atladı. Aslında atlayamamıştı, bunu yapacak gücü kalmamıştı. Sadece ileriye doğru bir adım attı; sadece ayağını oynattı ve karanlık boşluğa doğru kapaklandı. Gerçeği söylemek gerekirse, derin boşluğa doğru adım atmamıştı, oraya doğru ayağı kaymıştı. Güvertenin

kenarına oturdu, metal korkuluğa elleriyle tutundu ve geminin yanı boyunca hızla yaklaşan, gittikçe büyüyen, denizin daha da acı veren yüzeyine doğru kaydı.

Ayaklarının altında, tutunabileceği bir şey yoktu, boşlukta uçtu, yumuşak bir havanın içinden. Bulutlu gökyüzü kubbesi ve denizin mavi siyah yüzeyi ters yüz olmuştu. Şimdi gökyüzü aşağıdaydı ve sonra giderek uzaklaştı ve bulandı: Şimdi göğsünde yavaşça bir şey yükseldi, sonra kalbi içinden geçtiği havanın titremesiyle karışan bedeninin titremesine esir oldu. Her şey açıktı, yine de pek berrak sayılmazdı, düşüşün yönü önce yukarı, sonra aşağıya doğruydu, ufuk çizgisi yuvarlak gibi görünüyordu, yer çekimi yön değiştirmişti, dünyanın ahengi daha yoğunlaşmıştı aynı zamanda açıklığa kavuşmuştu, su ve hava, deniz ve gökyüzü. Bedeni denizin durgun yüzeyine değer değmez parçalara ayrılmıştı. Bir an yüzmesi gerektiği yöndeki sahil ışıklarını görebildi; bir an geminin muazzam gövdesini gördü, metal gövdesini, karanlık gövde hızla yanından geçti, onu kendine çekerek. Bir çığlık duydu, geminin makinelerinin gürültüsünü duyduğu zamanki tiz sesi, makinelerin öksürmesini ve durduğunu, sirenin homurdanmasını; bütün bunları duyduğunda çok geride kalmıştı, dev geminin geride bıraktığı köpüklü dalgaların ortasında, çok aşağılarda hiçbir şey görmeden ve duyamadan, nefes alamadan veya acı hissetmeden, suyun içinde, kaybolmak, uyuşmanın başlangıcı.

Kadın hâlâ battaniyeye sarılmış yatıyordu, şimdi, geminin beyaz metal bölmesinin yanında, karanlıkta. Başını hafifçe kaldırdı. Dağınık saçlı kız, fare gibi, minik, uykulu gözlerle bir sigara yaktı. Korkuluğa sıkıca tutunmuş adamı

daha iyi görebilmek için başını hafifçe kaldırdı, çenesine doğru bir şeyler mırıldandı. Adam kendini korkuluktan aşağıya atmadı, ayağını kıpırdatmadı, sadece bir adımda boşluğa düşmedi, geminin küpeştesinden, hızla yaklaşan, giderek büyüyen, daha da acı veren denizin yüzeyine doğru kaymadı.

Atlamadı. Her şeyin ortasına, kalbine, olayların başladığı ve ruh bulduğu yere atlamadı. Kendini hiçbir yere atmadı. Korkuluğun kenarında durdu, titreyen bedeninin sakinleştiğini hissetti, başındaki boşluğun ve göğsünün sesler, duygular ve bakışlarla dolduğunu hissetti. Gemi makinelerin sarsıntısıyla titriyordu, keskin, kokulu duman burun deliklerini dolduruyordu, sahile doğru baktı ve bir kasabanın yaklaşan ışıklarını gördü. Seni döveceğim, diye düşündü, seni öldüreceğim. Aşağıda kamarada, burada değilse eğer aşağıda kamarada.

"Nasıl yaparsın," dedi adam, "bunu nasıl yaparsın?"

Sahilden doğru ılık bir rüzgâr esmeye başladı. Kasabanın ışıkları yaklaşıyordu. Dönüp baksaydı görürdü, sahilden esen ılık rüzgâra rağmen kadının battaniyeyi çenesine kadar çektiğini. Dönüp baksaydı kadının gözlerinde belirsizlik ve buna rağmen bir şaşkınlık işareti olduğunu görebilirdi. Korku değil, sadece belirsizlik ve şaşkınlık. Bu yeterli olurdu. Fakat dönüp bakmadı.

"Liburnia'nın anlamı nedir" diye sordu kadın yavaşça.

Adam sessizdi. Nasıl yaparsın, nasıl olur?

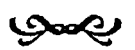
"Bilmiyor musun?" dedi adam. "Eski bir İlirya Krallığı. Bilmiyor musun?"

"Hava soğuk," dedi kadın bir zaman sonra, "aşağıya inelim."

Hava soğuk değildi, ılıktı; üzerlerinde taş kümeleri olan İlirya mezarlarının bulunduğu kayalık tepelerin ardından ılık rüzgâr esmişti. Rüzgâr tepelerde belki kükremiş ve uğuldamıştı, oradan denizin üzerine bulutlar üflemişti, burada çözülen yumuşak hava kütlesi denizin yüzeyinde birden kayganlığını ve sessizliğini kaybeden ve yer yer köpüklü tepeler oluşturan dalgalar yapmıştı. Uyku tulumunun içindeki kız sigarasından birkaç nefes daha çekti ve izmariti küpeştenin üzerinden karanlığa attı. İzmarit rüzgârla havada bir an asılı kaldı, sonra mecburen geminin yanından geriye ve aşağıya doğru sürüklendi. Karmakarışık saçlar gözden kayboldu. Kız uyku tulumunun fermuarını kafasına kadar çekmişti.

"Aşağıya inelim," dedi adam. "Haydi, aşağıya inelim şimdi."

Bozkır

Yer yer çalılıklar, antiloplar, güneş, besili bir yılan sıcacık bir kayanın altına kıvrılıp yatmış. Keskin virajda otobüs ovadan tepeye doğru tırmanmaya başlıyor, şıngırdayarak, yalpalayarak. Düğmeleri açık gömleğinden kıvırcık göğüs tüyleri görünen biletçi, bir koltuğun arkasına dayanıyor. Biletçinin nefesinin altında, koltuğa gömülmüş sarı saçlı bir kız oturuyor. Kıza, üzerine doğru abanan adam "küçük hanım" diye hitap etmekte. Kız dizlerini yukarı doğru bükmüş önündeki koltuğun arkasına dayamış. Kucağında içinde çizimler bulunan bir dosya var. Kız beyaz kâğıdın üzerine kurşun kalemle titrek bir çizgi çiziyor, kalemin kırık ucu kâğıdın üzerinden zıplayarak yere düşüyor. Çizgi kâğıdın kenarına doğru, bilindik bir görüntü çizmeden, dans ederek yol alıyor.

"Ne çiziyorsun?" diye soruyor adam. Bedeninden ağır ter kokusu yayılmaktadır.

"Hayvanlar," diyor kız, "antiloplar, yılanlar. Onun gibi şeyler."

"Oh?" diyor biletçi, beyaz kâğıdın üzerindeki titrek, kırık çizgiye bakarak. Sonra kızın biçimli dizlerindeki dantelli kenara. Dizlerin hemen üstündeki, Bela Krajina'da veya Ukrayna'da yaşayan köylü kadınların giydiği, büyük şehirlerin süslü dükkânlarında satılan dantelli eteğin kenarına. Keten bir etek, aşağıda bileklerde katlanmış soket çoraplar. Adam dantellere ve çoraplara bakıyor, sıcak basmış; araçta nemli bir hava var.

"Fakat yukarıda, Kot'ta," diyor ateşli olanı, "orada antiloplar yok." Adam gülüyor. Birlikte gülüyorlar.

Kız tekrar gülüyor: "Orada pencereleri çizerim... Ve aşağıya sarkan çiçekleri," diye ekliyor bir süre sonra.

Çantası omzuna asılı adam sıcaktan kaynayan otobüsün içinde işçiler ve sepetler taşıyan köylü kadınlar arasında tökezleyerek ilerliyor. Yalpalayarak, gözlerinin önünde dans eden dantellerle.

"Gördün mü onu?" diyor, kendini öndeki koltuğa atarak ve ensesini bir mendille silerek. "Dantelleri gördün mü?"

Şoför koltuğunda kıpırdıyor, yukarıdaki dikiz aynasından bakıyor.

"Güzel danteller," diye cevaplıyor.

Ve bakışları karşılaşır karşılaşmaz, her ikisini de kısa bir gülme tutuyor.

Son durak Kot; otobüs küçük bir köyün ortasındaki küçük meydanda dönüyor. Köy bir tepeye yaslanmıştır; sola doğru ve sağa, yarım daire şeklinde, sarı ve beyaz ilkbahar çiçekleri dağlarda açık alanları kaplamış. Bir köylü bir dükkânın önünde bir traktörün yanında duruyor, şişeden

bira içiyor. Genç kız, yukarıya doğru güneşin göz kamaştıran yuvarlağına bakıyor, köyün meydanındaki beyaz kuma, üzerinde yeşil kertenkele dolaşan taş duvara.

Karanlıkta, boş meyhanede otobüsteki iki adam pencere yanında oturuyorlar. Büyük bir sinek vızıldayarak dolaşıyor, cama vurup duruyor. Adamlar sessizlik içinde gulaş suyuna batmış ekmek parçalarını kaşıklıyorlar. Bakışları pencereden dalıp gidiyor, rahatsız eden sineği geçiyor, meydana, duvarda oturan kıza. Kız dosyayı kucağında tutuyor, kâğıt üzerine farklı renklerde kalemlerle çizgiler çiziyor; bir kaçını dişlerinin arasında tutuyor ve en az iki tanesini parmaklarının arasında. Dantellerin altından, yukarıya toplanmış etekliğin altından, güneş yanığı ten görünüyor, düzgün, dolgun kalçaların alt tarafı. Sonra ayağa kalkıp sıcak, parıldayan meydanın karşısına geçiyor, uzaktaki otlaklara bakarak; hafif, nazik adımlarla evlerin arasında kayboluyor.

Öğleden sonra otobüs Ljubljana'ya geri döneceği zaman kilise çanının gölgesi meydana düşüyor. Dükkânın önünde traktörler duruyor ve köylüler biralarını yudumluyorlar. Yüksek sesler ve gülüşmeler duyuluyor. Kız traktörlerden birinin üzerine çıkmış, elinde bir bira şişesi ve eteğinde çizimler ve kalemler. Onlara bir şeyler anlatıyor, bir adam bağırıyor ve hepsi yüksek sesle gülüyorlar. Sonra kız traktörden aşağıya kayıyor, birisi ona yardım ediyor ve yere indiğinde dosyadaki kâğıtlar etrafa saçılıyorlar. Kız onları topluyor, özenle düzenliyor ve dosyayı kolunun altına koyarak yumuşak sandaletlerle meyhaneye yöneliyor. İki adam arkasından birkaç adım atıyorlar, çitin arkasından bir köpek havlıyor, zincirini çekiştiriyor.

"Bir aslan," diyor kalabalıktan biri, "bir kaplan."

Hepsi birlikte gülüyorlar, sonra traktörlerine binip çalıştırıyorlar, farklı yönlere doğru gidiyorlar, sarı otlağa ve koyu yeşil tepeye doğru. Hâlâ sıcak, tekerleklerin altından toz fışkırıyor, köpek, kız elinde çizimlerle birlikte meyhanenin içinde kaybolana kadar havlıyor, sonra çitin gölgesine kıvrılıp yatıyor, birkaç defa uluyor ve birden uykuya dalıyor, sanki ölmüş gibi.

İçeride, serinlikte, hafifçe karanlık odada, otobüsteki iki kişi küçük pencerenin yanında oturuyorlar. Kafaları kertenkeleler gibi omuzlarının arasına gömülmüş; dikkatle kızın hareketlerini takip ediyorlar. Kız duvarda asılı resimlere bakıyor, çini sobanın bitişiğine oturuyor, dosyayı yanındaki sıranın üzerine bırakıyor, bacaklarını çenesinin altına çekiyor, ellerini dizlerinin altında birleştiriyor, önüne bakıyor. Bir içki içmek ister mi, diye soruyor çantalı olanı, kertenkele gibi kafasını omuzlarının arasından çıkararak. Evet, diye başını sallıyor, şarap; garson kız şarap getiriyor, bir yudum alıyor ve gülümsüyor.

"Teşekkür ederim," diyor, "tanışmıştık." Adamlar bakışıyorlar. Kertenkele kafasını çıkarıp odanın karşısına ona doğru yürüyor. Kızın ne çizdiğini görebilir mi? Bir antilop mu? Kız işaret parmağıyla adamın ona doğru, lekeli burnuna, acayip bir şekilde parıldayan gözlerine eğilmesini işaret ediyor. Kızın cildinin kokusunu içine çekiyor, neredeyse sarı saçlarına dokunacak, ter boncukları alnına düşen seyrek saç tellerinin arasında dolanıyor. Kız bir şey fısıldıyor.

"Anlamıyorum," diyor adam, düğmeleri açık olan.

"Bir domuz resmi çizdim," diyor kız yüksek sesle, "seni, domuzu."

Adam bir adımı geriliyor, çabucak, sanki dayak yemiş gibi dikleşiyor, başını omuzlarının arasına sokuyor. Aceleyle çantasını düzeltiyor, içinde bir şey çıngıldıyor. Saatine bakıyor.

"Gidelim," diyor öbürküne, hâlâ masada oturan. "Gitme zamanı."

"Onu gördün mü?" diyor arkasından, Kot'ta, şehre giden yarı boş, sıcaktan kaynayan otobüse oturduklarında. "Orospuyu gördün mü?"

Şoför "Yok ziyanı," diyor.

"Hayır var."

Sonra karanlık basıyor ve son seferin vakti geliyor. Gürültücü köylüleri arkada bırakarak bardan beraber çıkıyorlar. Ay ışığı olmayan bir gece, hiç de yolcu yok. Fakat otobüse bindiklerinde ve ışıkları açtıklarında dantel etekli kızın arka koltukta oturduğunu görüyorlar. Şoför motoru çalıştırıyor, motor ısınırken ve otobüs sarsılırken biletçi koridordan kıza doğru yavaş yavaş yalpalayarak gidiyor. Işıklar sönmüş ve karanlık bir gölge yaklaşmakta. Koltuğun arkasını iki eliyle yakalıyor ve kızın dizlerine doğru eğiliyor.

Kızın parlak gözlerine bakıyor. Kızın gözleri ise dışarıdaki karanlığa sabitlenmiş.

"Bilet mi?" diye soruyor kız adama bakmadan.

"Senin bilet almana gerek yok, tamamdır," diyor adam.

Ağır vasıta gürültüyle hareket ediyor. Çantalı adam otobüsün önüne doğru kayıyor. Kız arkada karanlıkta kalıyor. Dışarıdan sesler geliyor, akbabaların çığlıkları, kuzgunlar, dertli bir sırtlanın uluması.

"Dur," diyor sırtında çanta olan adam.

"Aptal olma," diyor şoför.

"Sana durmanı söylüyorum."

Frenler gıcırdıyor, otobüs köy yolunda duruyor. Karanlık, hiç ışık yok. Hayvan pençesi gibi adımlar koridordan yavaş yavaş yaklaşıyor, sık nefes alıp verir gibi. Sonra adam kızın yanına varıyor. Omuzlarının içine göçmüş başını yavaşça çıkarıyor, ensesindeki deri sırtından aşağıya doğru geriliyor.

"Daha şarabım var," diyor.

"Hayır," diyor kız. "Daha fazla şarap içmek istemiyorum."

Kızın yanına oturuyor, kolunu omzuna doluyor ve kendine doğru çekiyor, şarap şişesini kızın yüzüne tutarak.

"Ah! Evet, biraz daha içeceksin," diyor.

Şişeden bir yudum içiyor, kızın bedeni uzaklaşmak için kıpırdadığında, parmaklarını saçına doluyor ve şişeyi kızın ağzına sokmaya çalışıyor. Şoför koridorda karanlığa bakarak ayakta bekliyor, otobüsün arkasından gelen itiş kakış seslerini dinleyerek. Sonra terli bir avuç içinin durdurduğu çığlık. Şişe yere düşüyor ve boş bir sesle parçalanıyor, havaya aniden şarap ve ter kokusu doluyor.

"Allah belanı versin, elimi kestim," diyor biletçi. Kan kokusu. Karanlığa doğru, "Orada durup seyretmeyi kes,

yardım et!" diyor. Şoför onlara doğru yürüyor, gövdelerin arasından uzanarak kızın dantelli eteğini parçalıyor.

"Yapamam, ne yapmamı istiyorsun?" diye soruyor şoför. Kızın yüzüne koca bir tokat iniyor. Kızın kıpırdaması birden duruyor, elleri karnının üzerinde pıhtılaşmış bir sıvı hissediyor, bir hayvan etrafta dolanıyor.

Sonra böceklerin vızıltılarını duyuyor. Çok yukarılarda gök yüzünde parlak, kırmızı bordürlü bir yuvarlak duruyor. Yattığı yerde hiç çiçek yok, sadece kuru ot yığınları ve dikenli çalılık. Bozkırda çok uzaklarda bir çan kulesinin silueti ve Kot'taki kilise. Bir antilop sürüsünün toynakları sertleşmiş toprağın üzerinde koşturuyor ve sürü uzakta toz bulutu bırakarak kayboluyor. Sarımsı renkte, sert ve pullu derisi olan bir kertenkele dikenlerin arasından kızın eline doğru sürünüyor. Ve besili bir yılan sıcak bir kayanın altına kıvrılmış yavaşça dolanıyor.

Meleğin Gördüğü

Rüzgâr, Pohorje çamlarının tepelerinden aşağılara doğru hüzünlü ve yalnız bir kurt gibi uluyor.

Düzensiz aralıklarla esiyor ve gözün göremeyeceği kütlesi vadide bir yerde sanki bir bariyere çarpıyormuş gibi sesler çıkarıyor. Sonra geri dönüyor ve kar bulutlarını ağaçların arasında savuruyor; boş alanı çevreleyen ağaç gövdeleri çatırdamakta ve inlemekte. Meleğin bakışı hızla aşağıya yönelmiş; sanki keskin bir bıçak havayı keser gibi çamların eğik tepelerinde duraklıyor ve bir an sonra karanlık zirveden aşağıya dalların arasından kabuklu gövdeye iniyor. Aşağıda daha az kar var, daha fazla karanlık ve sessizlik. Rüzgâr sert kabuklu, kökleri pençe gibi toprağa saplanmış inleyen ağaçlarca durdurulmakta; şimdi toprağın üzerinde ağaçların siyah gövdelerini dikkatle sakınarak koşmakta, sonra açıklığın bitiminde karla kaplı çalıların üzerinde yükselmekte. Rüzgâr yokuştaki açıklığı örten beyazımsı sisin arkasından ayak sürümekte. Sisin üzerinde görüş mesafesi genişlemekte; öte tarafta zirvesi

bulutlar arasında kaybolan yüksek bir tepenin eğimi tarafından durdurulmakta. Yokuşun aşağısında ahşap bir ev, pencerelerine kadar kara gömülmüş, solunda bir bina daha, etraflarında bir patika bile yok. Damın saçağının altında iki kişi ayakta duruyor, koyun postlarına sarılmışlar. Daha ufak olanı bir kadın, iricesi bir erkek. Saçağın altında kıpırdamadan duruyor ve evden uzaklara bakıyorlar. Arka cephede rüzgâr dik yokuşta kurt gibi uluyor, vadiye doğru uğulduyor ve orada gürlüyor, gerilerde yankılanarak. Kadın kar fırtınasını gözleriyle takip ederek yukarılara bakıyor. Adam heyecanlanıyor, öne eğiliyor, kadının yüzüne doğru elini sallayarak dikkatini dağıtmak istiyor, küçücük göz bebekleriyle gözlerini dikip sorgular gibi kadının bembeyaz yüzüne bakıyor. Kadın başını iki yana sallıyor. İri yarı adam dikleşiyor ve tekrar beraber hareketsiz duruyorlar. Kımıldamadan dururlarken kadın başını bir kez daha sağa sola sallıyor.

Ormanın bittiği yerde bekleyen meleğin gözleri onları dikkatle seyrediyor. Sonra harekete geçiyor, sessizce yokuştan aşağıya iniyor, fırtınanın içinden dümdüz geçerek, birkaç adım kalınca duruyor, kalplerinin atışını dinliyor; kanın ılık ılık akışını, hızla nefes almalarını. Sonra yukarıya doğru dönüyor, adamın güneş yanığı tenli geniş yüzünü, küçük, durmaksızın kırpıştırdığı gözlerini, buz tutmuş kaş ve göz kapaklarını, kadının genç beyaz yüzündeki lekelerini ve morarmış dudaklarını inceliyor. Kadının şakaklarında atan ince mavi damara bakışlarıyla dokunuyor. Sonra yarı açık kapının aralığından karanlık hole giriyor ve daha da içerilere. Loş köşeleri yalayıp geçen pırıltılı bir mumun aydınlattığı alçak tavanlı bir

odaya giriyor. Yatakta yaşlı bir adam yatıyor. Battaniyenin üzerindeki kemikli elleri boynuna uzanmış, solgun kırışık bir yüz ve boncuk boncuk terlemiş alın. Gözleri kapalı, zayıf nefes alıyor ve alçak bir sesle sızlanıyor. Mumun ışığı parıldıyor, yüzünde gölgeler dolaşıyor ve birden gözlerini açıyor.

Sessizce "Anica," diye sesleniyor, "Anica."

Titreyen eliyle yatağın yanında duran iskemlenin üzerindeki bardağa uzanıyor; dirseğine dayanarak kalkmaya çalışıyor, bardağı deviriyor, dökülen sıvı iskemlenin kenarından çarpık çurpuk tahta döşemeye damlamaya başlıyor. Yatağa geri düşüyor ve bütün gücüyle kadını çağırıyor, Anica ismini, onu duyamayan, saçağın altında iri yarı adam ile duran ve rüzgârın inlemesini dinleyen kadını. Karanlık köşede asılı haçın altında o Göz hareketsiz bekliyor. Yaşlı adam dudaklarını kıpırdatıyor, yavaşça kelimeleri mırıldanıyor. Yavaş yavaş yana dönüyor, hızlı hızlı nefes alıyor ve mum ışığının odanın içinde hafif hafif titreştiğini görüyor. Kapıda duran biri ayakkabılarındaki karları silkeliyor. Kadın elinde kürkü içeriye giriyor. Yatağın yanında durup adama bakıyor. Zamanın geçmesini bekliyor. Yaşlı adam gövdesini hareket ettiriyor, şimdi tekrar sırt üstü dönerek yatıyor, gözlerini tavana dikmiş bakıyor.

"Kiminleydin?" diye soruyor.

"Kiminle olmam gerekirdi?" diyor kadın.

"Geri Zekâlıyla," diyor yaşlı adam.

"O ahırda," diyor Anica.

"Güzel," diyor adam, "o bu eve giremez."

Anica yatağa yaklaşıyor, yastığını düzeltiyor, dirseğini uzatıyor; adamın soğuk parmakları sıcacık dirseğe dolanıyor. Adam kadının yüzünü seyrediyor, yorgun gözleri ona ümitle bakıyor. Kadının yüzü ise endişe taşıyor, boş gözlerle ileriye bakıyor aynen evin önündeki açık alanda karın girdabını seyrettiği gibi. Alnındaki ince mavi damar artık atmıyor. Göz haçın üzerinden yatağa doğru yöneliyor, her ikisinin de suratlarından, yorgun ve boş bakışları arasından aşağıya süzülüyor.

Yaşlı adam "Burada biri var," diyor. Anica "Kim olabilir?" diye soruyor. "Kimse yok."

Göz, adamın gözkapaklarının dar açıklığından küçük gözbebeklerine ve etrafındaki kırmızılığa süzülüyor. Göz, şimdi adamın içinden dışarı doğru bakıyor, onun gözleriyle, onun bakışı oluyor.

"Tanrım," diyor yaşlı adam, "alnımın içi acıyor."

Kırmızı pusun içinden Göz bir kadının elinin yaklaştığını görüyor. Soğuktan morarmış; soğuk ve çatlamış ten alnına dokunuyor, bastırıyor ve duruyor: Orada uzun bir süre kalıyor. Adamın gözleri kapalı, bedeni zayıflamış, zayıf kalbi sanki beyninde atıyor. Kadının soğuk eli, sıcak dirseği, yaşam sıvıları adama sızmış olan genç bedeni, görünmeyen sıvılar, şimdi adamın bedeninden dışarı sızan sıvılar, yatağa düştüğünden bu yana acımasızca ve günlerce görünmeden. Eller uzaklaşıyor. Adam gözlerini tekrar açıyor, oda sanki hâlâ kırmızı pus içinde, mumun alevi sessizce titreşiyor. Kadın sırtını yatağa dayamış yere dökülen sıvıyı temizliyor. Sonra odanın içinde görünmez hareketlerle, bazı eşyaları yatağa taşıyor ve yanındaki

iskemleye koyuyor. Sobanın yanında bir şangırtı, madenî bir ses, ateşe odun atıyor. Sonra oturuyor ve uzun süre önüne, yere bakıyor. Şimdi adam tanıdığı hareketler fark ediyor, saçın dağıtılmasının bildik sesi ve sonra yavaş yavaş sabırla taranması.

"Saçını kimin için taradığını biliyorum," diyor yaşlı adam birdenbire ve dirseklerine abanarak bedenini kaldırıyor, böylece odada her şeyi görebiliyor. "Onun için, Geri Zekâlı için." Kalp atışları hızlanıyor hâlâ zayıf olmasına rağmen. Kadın cevap vermiyor, saçını yavaş yavaş tekrar topluyor. Yüzü kırmızı pus içinde. Rüzgâr evi birkaç defa sarsıyor, inliyor, uluyor, yamaçtan yukarıya doğru eserek kayboluyor.

"Kanını alacağım," diyor kadın yavaşça ve ayağa kalkıyor. Adamın gözleri kapalı, kadının ayak seslerinin uzaklaştığını duyuyor, hole, sonra tekrar yatağa geri dönen ayak seslerini. Gözlerini açıyor ve kadının iskemlenin üzerine yerleştirdiği çatlak kavanoza bakıyor. Kadın adamın gömleğinin düğmelerini çözüyor, bir eliyle gömleğin önünü açıyor diğeriyle kavanozdan küçük hayvanlar çıkararak derisinin üzerine koyuyor. Sülükler kadının parmaklarının arasında oynuyorlar, soğuk, kaygan, oldukça sert dokunuşlara dönüşerek.

"Şimdi uyuyabilirsin," diyor kadın.

"Uyumak istemiyorum," diyor yaşlı adam. "Uyuduğum zaman kâbus görüyorum. Kâbuslar. Onlar uyuyan insanları bırakıp diğerlerini uykularında korkutmaya giden ruhlardır."

Göz, yaşlı adamın yarı açık göz kapaklarından dışarı süzülerek puslu kırmızı ışığa karışıyor, hemen ortadan

kayboluyor. Tavana yükseliyor ve oradan sülüklerle yapılan işlemi seyrediyor.

"Uyumadan önce hep aynı şeyi söylersin."

Göz, tavandan kadını seyrediyor. Kadın uzun zaman yatağın başında adamın uykuya dalmasını bekliyor. Zayıf güç vücudunu terk etmekte, gözkapakları kapanmakta, ara ara açıldığında gözyuvalarının beyazları görünmekte.

"Kötü kan çıkacak," diyor Anica. Hâlâ yatağın başında bekliyor, adamın göz kapakları kapanana kadar ve sadece uykuya dalıp, sıkıca kapanan gözler yerine bir çizgi kalana kadar. Kadın bir tasa su koyuyor, sobanın üzerine ısınması için yerleştiriyor ve yavaşça soyunuyor. Dudaklarını sımsıkı kapatmış, bedenini kontrol ediyor, biraz sarkmış göğüsler, sert kumaştan giysiler ve kurdelelerin bıraktığı kızarık çizgiler. Tası yere koyuyor, çömelmeden birkaç defa pencereye bakıyor. Anlaşılmayan bir şeyler mırıldanıyor, tekrar pencereye bakıyor ve oda içinde etrafına. Yaşlı adam uykusunda ağlıyor, rüzgârda yerlere kadar eğilen ağaçlar gibi inliyor. Kadın sıcak suyla cinsel organını yıkıyor. Ağır ağır sakin bir şekilde yıkanıyor. Dudakları hâlâ oynuyor. Bakışları köşede duran haça yöneliyor ve birkaç dakika orada kalıyor, Tanrı her şeyi görür, her şeyi bilir. Sveti Lovrenc'de kilisede mihrabın üzerinde Tanrının kocaman parlak gözü resmedilmiştir. Şimdi soğuk kilisenin karanlığında duruyor, oraya giden yolların hepsi kardan kapalı. Kadın durumu biliyor ama yine de titriyor, korkarak küçük pencerelere bakıyor. Çarçabuk kalkıyor, becerikli hareketlerle kurulanıyor, iç çamaşırını giyiyor ve yatağa oturuyor. Mumu parmaklarıyla söndürüyor. Rüzgârın ara vermeksizin devam eden sesini dinliyor ve

peşinden yaşlı adamın zayıf, muntazam nefes alışını. Göz şimdi kadında, kadının içine girmiş onun içinden dışarıdaki karanlığı seyrediyor, kadınla birlikte bir şey olmasını bekliyor. Kadın uğultu sesleri duyuyor, hayatında hiç görmediği denizin uğultusu gibi bir sesi. Pencerenin arkasında hafif bir ışık görünüyor. Anica ayağa kalkıyor ve sırtına kürkü alıyor. Sessizce kapıyı açıyor ve holden dışarı çıkıyor. İri yapılı adam saçağın altında durmuş elinde bir gaz lambası; arkasında rüzgârın şarkısı, dans eden kar taneleri, titreyen ışığın parıltısı.

"Uyuyor," diyor Anica. Adam geri dönüp rüzgâr ve karların içinden ahıra yöneliyor. Birkaç adımdan sonra durup geriye bakıyor. Kadın hâlâ eşikte duruyor.

"Öyleyse," diyor adam. Kadın geriye karanlık odaya bakıyor, sonra hızla adamın peşinden yürüyor. Göz bu defa kadını terk ediyor ve uluyan rüzgârın içinden geçerek onları takip ediyor. Tüylü bir battaniye ve koyun postu örtülü duvarın yanındaki ot yatağa oturuyorlar. Göz şimdi adamın içine giriyor, adamın bakışları keskin, gaz lambasının ışığında eşyalar rahatlıkla görünüyor ama köşeleri çok belirgin değil. Hatta kadının yüzünün ortası biraz uzamış, yanlarda ise daralmış gibi görünüyor. Adamın gözünden şimdi kadın, otun üzerinde genç bir hayvan gibi görünüyor. Koyun postunun kokusu sinmiş, hayvan gübresi, koyun, sessizce birbirlerine sarılmış ve yavaşça alçak çitin arkasına gidiyorlar. Kocaman bir el kadının saçlarına yapışıyor, fakat kadın başını silkeleyerek kurtarıyor.

"Şimdi olmaz," diyor kadın.

Kan başına hücum etmiş, kulakları çınlıyor, güçlükle kendini kontrol ediyor.

"Beni neden Geri Zekalı diye çağırıyor?" diye soruyor. Anica başını adama çeviriyor.

"Ah, askerler için öyle kayda geçirilmişti. Memnun olmalısın," diyor kadın.

Adam uzun bir süre sessiz kalıyor, kadının kokusunu alıyor, kokuyu ahırdaki kokulardan ayırt edebiliyor. Elini alnına götürüyor ve bir süre düşünüyor.

"En az yirmi gün buraya kimse gelmez," diyor aniden.

Anica başını eğiyor. "Yani ne demek? Her kış böyle olur."

Adam gaz lambasını kadının yüzüne tutuyor, boş boş bakan gözlerine. Şimdi yüzünde birden bir şeyler değişiyor. Yüzü daha da uzuyor. Adama birden bir fikir geliyor. Göz titriyor, çitin arkasındaki hayvanlar huysuzlanıyorlar.

"Daha ne kadar?" diyor adam, "Ne kadar?"

Anica duvara yaklaşıyor, adam dönüyor ve güçlü bir hamleyle kadını tutup kendine çekiyor, eteğinin altına uzanıyor, kalın parmaklarıyla kavrıyor.

"Bir gün uyanacak," diyor adam.

"Hayır, uyanmayacak, tenine sülük yapıştırıyorum." diyor Anica.

Adam ayağa kalkıp odanın içinde hızla dolanıyor her tarafı görebilmek için. Korkudan kenara çekilen koyunların arasında dolaşıyor, dişlerini gıcırdatıyor, yatağa dönüyor, kadının yüzüne eğiliyor.

"Daha fazla koy," diye kadına doğru soluyor. Kadın başını sallıyor. "Daha fazla sülük koy, daha fazla."

Büyük uğraş vermiş gibi hızlı hızlı nefes alıyor. Yatağa uzanıyor ve başının altına bir avuç ot yığını çekiyor. Rüzgâr dik yokuşun yukarılarına doğru esiyor. Göz daha da çok görmek istiyor, uzaklaşıyor, odanın içinde hızla dolanıyor, görüş açılarını değiştirerek. Anica yavaşça kalkıp kürkünü giyiyor. Gaz lambasını alıyor, rüzgârın dışarıdan engel olduğu kapıyı zorla açıyor. Bacakları dizlerine kadar kara gömülüyor, yavaş yürüyor, lambayı kürkün altında tutarak. Huzursuz Göz onu takip ediyor. Onun gözünde yakın manzara kenarlarda konkavlaşıyor. Kadını kapıya kadar takip ediyor ve odaya girmesini izliyor. Rüzgârla kapıdan içeriye kar taneleri giriyor. Anica, kararlı bir şekilde raftan içinde kaynaşan küçük hayvanların olduğu siyah kavanozu alıyor. Ev karanlık, yaşlı adam yavaş yavaş nefes alıyor, rüyasında hafif iniltiler çıkarıyor, kuvveti azalıyor, kanı çekiliyor. Anica lambayı yatağın yanındaki iskemleye koyuyor. Sonra bir şey düşünüyor. Odaya dönüp su dolu tası deviriyor. Yaşlı adam uykusunda dönüyor, uykudaki adamın ruhu. Anica duvardaki haçı alıyor, başka bir odaya taşıyor ve kürkünün altına saklıyor. Geri dönüyor, yerdeki suda kayıp yatağa doğru bir hamle yapıyor. Bir an adamın gözlerinin olması gereken yerdeki çizgiye bakıyor, yaşlı kocasının gözleri, onu on beş yaşındayken görmüş olan gözleri, evinin önünde ve onu bu kimsenin olmadığı dağlara getiren; bir an içeri çökmüş sıkıca kapanmış çizgiye bakıyor ve hızla ve kararlı bir şekilde siyah hayvanları vücudunun her tarafına koymaya başlıyor. Hayvanlar göğsüne, kemikli kollarına, alnına ve dudaklarına iyice yapışana kadar bekliyor. Kara meleğin şaşkın bakışı odanın içinde çılgınca dolanmaya başlıyor;

her şeyi görüyor, her şeyi biliyor, her şeyi duyuyor, üstlendiği üç bakışı da, üç ruhu da, üç bedeni de, uzaktan çağırılıp geldiği bütün bu sorumlu olduğu alanı. Yaşlı adamı görebiliyor, zorla nefes alışını hissedebiliyor; adamın gözleri açık ve geçen zamana hayretle bakıyor, kan kırmızı bir tülün içinden, sonra gelen derin, daha derin uykuya göz kırpıyor; kadının ateşli gövdesi, kafasında ve bedenindeki acı veren boşluk ve ağır, uyarılmış erkek bedeni, ahırda sağa sola çarparak dönen, duvarlara çarpıp duran, şaşkın ve sıcak hayvanlar arasında yürüyen, ayağa kalkan, uzanan, etraftaki eşyalara hayretle bakan; artık ortada uzayan yanlarda daralmış objeler değiller, fakat bükülüp girdaba girmişler. Anica geriniyor ve kollarını aşağıya sarkıtıyor. Ayakta duruyor, duvara bakıyor ve sönmekte olan ışığa, hafifleyen nefesi dinleyerek. Rüzgâr aşağılarda vadide uluyor. Ahırdaki adam uzanıp kürkü kafasına kadar çekiyor. Göz köşeye gidiyor, haçın eskiden durduğu köşeye. Bir süre etraftaki durağanlığı seyrediyor. Sonra yavaşça kapıya yöneliyor ve dışarıya fırtınalı kış gecesine. Lapa lapa yağan karın oluşturduğu beyaz tülün içinden geçerek ormanın kenarına doğru ilerliyor. Ormanın başladığı yerde duruyor ve açık alanın bitiminde tepeye yaslanmış olan karlar altındaki eve bir defa daha bakıyor. Ağaç gövdelerinin arasında, hemen her şeyin sessizleştiği, sadece hafif bir rüzgârın daldığı ormanda, ağaçlardan birinin tepesine süratle çıkıp koyu renkli ağaç tepelerinin oluşturduğu tacın içinden geçerek rüzgârda eğilen çam ağaçlarının yükseklerinden bakıyor. Deniz gibi uğulduyor ve uğultusu yokuştan aşağılarda vadiye doğru kayboluyor. Görünmeyen dalga, görünmeyen bir engele çarpmış gibi

haykırıyor. Göz bir an daha Pohorje ormanının üstünde karanlıkta duruyor, Tanrının parıldayan gözünün soğuk ve boş kilisede kilitli kaldığı Sveti Lovrenc'in üzerinde. Ağaç kabukları inildiyor, kökleri pençe gibi toprağa geçiyor, kar bulutları dans ederek yukarılara yükseliyor. Aşağıda uzaklarda iki ahşap binaya bir kere daha göz atıyor. Sonra aceleyle sıra dağlar boyunca, vadiye doğru dalgalanarak iniyor.

JOYCE'UN ÖĞRENCİSİ

DRAGO JANČAR

Balkanların en önemli, en verimli yazarlarından Drago Jančar öyküleriyle şunları yapabiliyor: Batının klasik ve modern edebiyatıyla göndermeler kullanarak rahatlıkla bağlantı kurabiliyor. Politik olma tehlikesine girmeden, politik okuma seçenekleri getirebiliyor, anlam-estetik birlikteliğini zirveye taşıyabiliyor. Kesinlikle birbirine benzemez içerikleri, birbirine benzemez biçimlerle kurabiliyor. Yepyeni dünyaları oluşturabilirken, okurun bu dünyada keyifle dolaşmasını sağlıyor. Bunların hepsini ve daha fazlasını kalemiyle nasıl yapabildiğinin sırrını asla okuruyla paylaşmıyor. Estetik bir ferahlık içinde aynı okurun nefesini kesebiliyor!

406709
BAL
709 BAL

9 786054 708017

dedalus

öykü: 5

www.dedaluskitap.com

İllüstrasyon: Hakan KÜÇÜKYILMAZ